

বুজাৰ মাধ্যম

ৰাষ্ট্ৰীয় আলোচনা চক্ৰ 2008-2010 ওপৰত ভিত্তি কৰি

আমিও স্কুলত থকাহেঁতেন

নিজৰ ভাষাত শুনিব পাৰিলোহেঁতেন
বুজিব পাৰিলোহেঁতেন
ক'ব পাৰিলোহেঁতেন
নতুন পুলি গজিলোহেঁতেন

বুজাৰ মাধ্যম

ৰাষ্ট্ৰীয় আলোচনা চক্ৰ 2008-2010 ওপৰত ভিত্তি কৰি

विद्यया ऽ मृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক অনুসন্ধান আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

32139 — Samajh ka Madhyam
Rashytriya Parisamvad 2008-2010 per
Aadharit (Assamese Language)

ISBN 978-93-5292-871-2

First Edition

August 2024 Shravana 1946

PD 1T BS

© **National Council of**
Educational Research and
Training, 2024

₹ 65.00

Printed on 80 GSM paper with
NCERT watermark

Published at the Publication
Division by the Secretary,
National Council of Educational
Research and Training, Sri
Aurobindo Marg, New Delhi
110 016 and printed at Taj
Printers, 69/6A, Najafgarh Road
Industrial Area, Near Kirti Nagar
Metro Station, New Delhi 110 015

ALL RIGHTS RESERVED

- No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior permission of the publisher.
- This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade, be lent, re-sold, hired out or otherwise disposed of without the publisher's consent, in any form of binding or cover other than that in which it is published.
- The correct price of this publication is the price printed on this page. Any revised price indicated by a rubber stamp or by a sticker or by any other means is incorrect and should be unacceptable.

OFFICES OF THE PUBLICATION
DIVISION, NCERT

NCERT Campus
Sri Aurobindo Marg
New Delhi 110 016 **Phone : 011-26562708**

108, 100 Feet Road
Hosdakere Halli Extension
Banashankari III Stage
Bengaluru 560 085 **Phone : 080-26725740**

Navjivan Trust Building
P.O.Navjivan
Ahmedabad 380 014 **Phone : 079-27541446**

CWC Campus
Opp. Dhankal Bus Stop
Panihati
Kolkata 700 114 **Phone : 033-25530454**

CWC Complex
Maligaon
Guwahati 781 021 **Phone : 0361-2674869**

Publication Team

Head, Publication Division : *Anup Kumar Rajput*

Chief Production Officer : *Arun Chitkara*

Chief Editor : *Bijnan Sutar*

Chief Business Manager : *Amitabh Kumar*

Assistant Production Officer : *Deepak Kumar*

পৰিবৰ্ধিত সংস্কৰণ

2024

ভূমিকা

শুৰ প্ৰাথমিক শিক্ষা মূলতঃ ভাষা শিক্ষা হয়। সেয়ে ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 2020 ত পুনৰ এবাৰ মাতৃভাষাত শিক্ষণৰ বাবে প্ৰস্তাৱিত কৰা হৈছে। পুৰণি সকলো শিক্ষা সম্পৰ্কীয় নথিপত্ৰতো মাতৃভাষাৰ মাধ্যমত শিক্ষণৰ মতামত দিয়া হৈছে। ভাৰত এখন বহুভাষিক দেশ। সেয়ে সকলো শিশুৰ শিক্ষাক সহজতাৰে আৰু অবাধ গতিত আগুৱাই যাবলৈ ভাৰতীয় ভাষাক শিক্ষণৰ মাধ্যম হিচাপে লোৱাৰ আৱশ্যকতা আছে। মাতৃভাষাত শিক্ষণে সকলো বিষয়ক মজবুত আধাৰ প্ৰদান কৰাত সহায় কৰে। ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 2020 ত এই কথা স্পষ্ট বদ্ধপত কোৱা হৈছে যে পঞ্চম দ্ৰেছনী লৈকে মাতৃভাষা মাধ্যমত শিক্ষা দিয়াৰ প্ৰয়োজন। এনেদৰেও প্ৰয়াস কৰিব পাৰি যে অষ্টম আৰু তাতকৈ ডাঙৰ দ্ৰেছনীৰ বাবেও ইয়াৰ প্ৰয়োজনীয়তা অটুট থাকে যেন। বহুভাষিকতাক আগুৱাই নিয়াৰ বাবে বিজ্ঞান আৰু অন্য বিষয়ত মাতৃভাষাত উৎকৃষ্ট শিক্ষা সামগ্ৰী উপলব্ধ কৰোৱাৰ প্ৰয়োজন আছে। এনে কৰিলে শিশুৰ ভাষা আৰু স্কুলৰ ভাষাৰ মাজত ব্যৱধান কমি যাব আৰু ভাষাবোৰৰ মাজত মজবুত সেতুৰ নিৰ্মাণ হ'ব। ইয়াৰ আধাৰ মাতৃভাষা হ'ব।

এই মহান যোজনাত সহায়ক দেশৰ বিভিন্ন বিশেষজ্ঞ তথা ভাষা শিক্ষা বিভাগৰ ভূমিকা মহত্বপূৰ্ণ, যাৰ বাবে এই বিভাগক ধন্যবাদ জনালোঁ। আশা কৰোঁ এই পুথিখন শিশুৰ শিক্ষাৰ লগত জড়িত বিভিন্ন ৰাজ্যৰ পৰিকল্পনা কৰা সকলৰ বাবে এক আধাৰ পুথি হিচাপে সহায়ক হ'ব।

দিনেশ প্ৰসাদ সকলানী

নতুন দিল্লী

নিৰ্দেশক

মাৰ্চ 2024

ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক অনুসন্ধান আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ

ভূমিকা

শিশুৰ জীৱন আৰু তেওঁলোকৰ শিক্ষাত ভাষাৰ ভূমিকা অতীতত ঔপনিৱেশিকতাবাদত থকা সমাজ এখনত বিভিন্ন ধৰণৰ বিসংগতিৰে ঘেৰি থাকে। এই বিসংগতি সমূহৰ বিচাৰ কৰাৰ প্ৰয়াসে প্ৰায়েই সামাজিক মান্যতা আৰু ৰাজনৈতিক বিবাদেৰে ঘেৰি থাকে। কোনো আচৰিত কথা নহয় যে শিক্ষা সম্বন্ধে ভাষা-নীতি বহুদিনৰ পৰাই আলোচনা আৰু গৱেষণা এই দুয়োটাৰে পৰিসৰৰ বাহিৰত আছে। এই পৰিস্থিতি সলনি কৰাৰ উদ্দেশ্যে ৰাষ্ট্ৰীয় পৰিষদে 'বুজাৰ মাধ্যম' শীৰ্ষক ধাৰাবাহিক আলোচনা চক্ৰৰ আয়োজন কৰিছিল। উদয়পুৰ, পাটনা, বাৰাণসী আৰু দিল্লীত আয়োজিত এই আলোচনা চক্ৰসমূহৰ কেন্দ্ৰবিন্দু আছিল শিশুসকলৰ দৈনন্দিন বিদ্যালয় জীৱনৰ ভাষিক অভিজ্ঞতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা। শিক্ষা নীতিত ভাষাৰ ব্যৱহাৰৰ ক্ষেত্ৰত কিছুদিনৰ পৰা স্তব্ধ হৈ থকা বিতৰ্কবোৰ পুনৰুজ্জীৱিত কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছিল।

এই প্ৰচেষ্টাক আগুৱাই নিয়াৰ উদ্দেশ্যেৰে এই গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰা হৈছে। চাৰিখন আলোচনা চক্ৰত উত্থাপিত প্ৰশ্ন আৰু উত্তৰ বিচাৰি উলিয়াবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা যুক্তিৰ সহায়ত গ্ৰন্থখনৰ বিষয়বস্তুৰ ৰূপাঙ্কণ কৰা হৈছে। আমি আশা কৰোঁ যে এই গ্ৰন্থখনৰ জড়িয়তে শিশুৰ শিক্ষাৰ লগত সংগতি থকা নাগৰিকসকল য'ত শিক্ষক, তেওঁৰ প্ৰশিক্ষক, অধিকাৰী, জন-প্ৰতিনিধি, সামাজিক সংগঠনৰ কাৰ্যকৰ্মী আৰু মাতা-পিতাও জড়িত হৈ থাকে, তেওঁলোকে শিক্ষণত ভাষাৰ বিষয়ে চিন্তা কৰাৰ আৰু সংবাদ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ উৎসাহিত অনুভৱ কৰিব। এনে সংবাদ আজিৰ সময়ত অত্যন্ত আৱশ্যক বুলিব পাৰি। এনে সংলাপ আজিৰ বাবে ঐতিহাসিক প্ৰয়োজন। শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইনখনে শেহতীয়াকৈ শিশুৰ মাতৃভাষাৰ গুৰুত্ব পুনৰ ঘূৰাই অনাৰ প্ৰচেষ্টা হাতত লৈছে। শিক্ষাৰ ঔপনিৱেশিক ইতিহাসৰ উত্তৰাধিকাৰৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা মানসিক আৰু সামাজিক স্কন্ধতা আঁতৰোৱাৰ ক্ষমতা এই পদক্ষেপৰ আছে। স্পষ্টভাৱে যিকোনো আইনত অন্তৰ্ভুক্ত ক্ষমতাৰ প্ৰকাশৰ বাবে সামাজিক আৰু প্ৰতিষ্ঠানিক সহযোগিতাৰ প্ৰয়োজন। ইংৰাজী

মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ৰ অনুশীলন কেৱল সমসাময়িক বাস্তৱতা নহয়, ই এক জটিল সাংস্কৃতিক গাঁথনিও। ইয়াক সংবাদক চেতনাৰ ভিতৰত লৈহে কোনো পৰিবৰ্তনৰ আশা কৰিব পাৰি।

ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখা 2005 ত পৰিবৰ্তনৰ দিশ আৰু প্ৰকৃতিৰ বিষয়ে পৰ্যাপ্ত ইংগিত দিয়া হৈছিল। ভাৰতীয় ভাষা আৰু ইংৰাজী ভাষা অধ্যয়নৰ ওপৰত ৰাষ্ট্ৰীয় ফোকচ গ্ৰুপৰ প্ৰতিবেদনত এই সংকেতসমূহৰ বিশদ বিৱৰণ দিয়া হৈছে। এই দুয়োটা নথি-পত্ৰতে শ্ৰেণীকোঠাত শিক্ষাৰ মাধ্যমটোক শিশুৰ বুজাবুজিৰ স্বাভাৱিক বিকাশৰ মনোভাষিক প্ৰেক্ষাপটৰ ভিতৰত স্থান দিয়া হৈছে।

এই প্ৰসংগৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ মাত্ৰা হ'ল ভাৰতৰ বহুভাষিক পৰিৱেশ। আমাৰ সন্তান জন্মৰে পৰা বহুভাষিক পৰিৱেশত বাস কৰে আৰু এই পৰিৱেশত অন্তৰ্নিহিত লোকসংস্কৃতি নিজৰ স্বাভাৱিক বৌদ্ধিক বিকাশত পোষণ কৰে। ভাষা অধ্যয়ন আৰু মাধ্যম-ভাষাৰ প্ৰশ্নটোক লৈ শিক্ষা ব্যৱস্থাত প্ৰচলিত জড়তা আমি এই বৃহত্তৰ দৃষ্টিকোণত ৰখা আৰু বুজি পোৱাটো প্ৰয়োজনীয়।

মই নিশ্চিত যে এই গ্ৰন্থখনে ভাষা নীতি আৰু কাৰ্যক্ৰমৰ নতুনকৈ পৰ্যালোচনাৰ বাবে এক ভিত্তি পত্ৰ হিচাপে কাম কৰিব। পৰিষদৰ হৈ 'বুজাৰ মাধ্যম' আলোচনা চক্ৰ-ধাৰাত অংশগ্ৰহণ কৰা সকলো অংশগ্ৰহণকাৰীলৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। আলোচনা চক্ৰসমূহৰপৰা তথ্য সংগৃহীত কৰি অক্লান্ত পৰিশ্ৰমেৰে এই গ্ৰন্থখনৰ ৰূপ দিয়াৰ বাবে ভাষা বিভাগৰ ডঃ সন্ধ্যা সিং আৰু ডঃ কীৰ্তি কাপুৰলৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। আলোচনা চক্ৰ শৃংখলাৰ কাৰ্যসূচী উৎসাহেৰে পৰিচালনা কৰা ভাষা বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক ৰামজনম শৰ্মালৈ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। আশাকৰোঁ এই গ্ৰন্থখনৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ জৰিয়তে ৰাজ্যিক পৰ্যায়ৰ অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানসমূহে ভাষাৰ সৈতে জড়িত প্ৰশ্নসমূহৰ ওপৰত গভীৰভাৱে চিন্তা কৰাৰ প্ৰেৰণা লাভ কৰিব।

নতুন দিল্লী
4 মাৰ্চ 2010

কৃষ্ণ কুমাৰ
নিৰ্দেশক
ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ

প্ৰস্তাৱনা

ভাষাই আমাৰ জীৱন আৰু সংস্কৃতিত অপৰিহাৰ্য স্থান দখল কৰে আৰু ভাষায়েই সংস্কৃতিক গঢ় দিয়ে। ই আমাৰ অস্তিত্ব আৰু পৰিচয় তথা মাতৃভাষাৰ পাঠদানে শিশুৰ সামাজিক আৰু জ্ঞানমূলক বিকাশ সমৃদ্ধ কৰে।

‘বুজাৰ মাধ্যম’ শীৰ্ষক গ্ৰন্থখন প্ৰথমে 2008-2010 চনৰ ভিতৰত হোৱা দেশব্যাপি আলোচনাৰ ভিত্তিত মূল ৰূপত হিন্দী ভাষাত প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল। ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 2020 ৰ পৰামৰ্শসমূহ সন্নিৱিষ্ট কৰি বৰ্তমান সময়তৰ আৱশ্যকীয়তা অনুসৰি এই গ্ৰন্থখন সমগ্ৰ দেশৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহৰ বাবে সুলভ হোৱাটো প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰিছে, সেয়ে মূলতঃ হিন্দী ভাষাত প্ৰস্তুত কৰা এই গ্ৰন্থখন ইংৰাজীকে ধৰি 23টা ভাষাত অনুবাদৰ জৰিয়তে সকলোৰে বাবে উপলব্ধ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। এই প্ৰচেষ্টাক আঙুৰাই নিয়াৰ উদ্দেশ্যেৰে এই গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ কৰা হৈছে। গ্ৰন্থখনৰ বিষয়বস্তু চাৰিওখন আলোচনা চক্ৰত উত্থাপিত প্ৰশ্ন আৰু সেইবোৰৰ ওপৰত গভীৰ আলোচনাৰ সহায়ত ৰচনা কৰা হৈছে।

এই গ্ৰন্থখনে ভাষা সম্পৰ্কীয় নীতি আৰু কাৰ্যসূচী ৰূপায়ণৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব বুলি মোৰ বিশ্বাস। ‘বুজাৰ মাধ্যম’ আলোচনা চক্ৰ ধাৰাবাহিকত অংশগ্ৰহণ কৰা সকলো অংশগ্ৰহণকাৰীলৈ পৰিষদৰ ফালৰপৰা কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ। এই গুৰুত্বপূৰ্ণ আঁচনিৰ প্ৰেৰণা দিয়া তেতিয়াৰ সঞ্চালক অধ্যাপক কৃষ্ণ কুমাৰৰ প্ৰতি আমি বিশেষভাৱে কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ, যাৰ নিৰ্দেশনাৰ বাবাই এই কাম সম্ভৱ হ’ল। এই গ্ৰন্থখনৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ বাবে ৰাজ্যিক পৰ্যায়ৰ প্ৰতিষ্ঠানসমূহে ভাষাৰ সৈতে জড়িত প্ৰশ্নসমূহৰ ওপৰত গভীৰভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ অনুপ্ৰাণিত হ’ব বুলি আশা কৰিলোঁ।

সন্ধ্যা সিং

অধ্যাপক আৰু অধ্যক্ষ
ভাষা শিক্ষা বিভাগ
ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ

ग्रन्थ निर्माण समिति

सन्ध्या सिंह
कीर्ति कापुर

अनुवादक : दीनकर कुमार

- যদি শিক্ষাৰ মাধ্যম মাতৃভাষা হয়, তেন্তে ই ভাষিক আৰু সাংস্কৃতিক দূৰত্ব দূৰ কৰাত সহায় কৰিব। বিদ্যালয়ৰ প্ৰথম ভূমিকা হ'ব লাগে শিশুটিৰ ঘৰুৱা ভাষা আৰু বিদ্যালয়ৰ ভাষা সংযোগ কৰা।
- প্ৰাথমিক শিক্ষক এক অৰ্থত ভাষা শিক্ষা বুলি কব পাৰি। আনকি গণিত, পৰিৱেশ আৰু সমাজৰ মৌলিক জ্ঞানো মাতৃভাষাতেই ভালদৰে আহৰণ কৰিব পৰা যায়।
- মাতৃভাষা, আঞ্চলিক ভাষাত শিক্ষা সকলো স্তৰতে অব্যাহত ৰাখিব লাগে কাৰণ এই ভাষাসমূহত দক্ষতাৰ বিকাশে শিশুৰ যোগাযোগ আৰু মানসিক বিকাশৰ সকলো মাধ্যম মুকলি কৰে, যিয়ে সুস্থ আন্তঃসম্পৰ্কৰ সূচনা কৰাৰ লগতে ধাৰণাৰ বৃদ্ধি কৰে।
- প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ মাধ্যম যদি শিশুৰ মাতৃভাষাত হয়, তেন্তে শিশুটিৰ পূৰ্বৰ জ্ঞান, তেওঁৰ ভাষিক ক্ষমতা আৰু মানসিক বিকাশৰ সঠিক ব্যৱহাৰ কৰিব পৰা যায়।
- শিশুটিক ঘৰুৱা ভাষা, চাৰিওফালৰ পৰিৱেশৰ ভাষা আৰু বিদ্যালয়ৰ ভাষাৰ মাজত সংযোগ বা সেতু হিচাপে গঢ়ি তুলিবলৈ সকলো প্ৰচেষ্টা চলাব লাগে। আনকি ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়তো শিশুৰ মাতৃভাষাক মধ্যস্থতাকাৰী ভাষা হিচাপে উৎসাহিত কৰিব লাগে যাতে বিদ্যালয়খন সলনি নকৰাকৈ এটা মাধ্যমৰ পৰা আন এটা মাধ্যমলৈ গতি কৰিব পৰা যায়।
- বিদ্যালয়ৰ শিক্ষাৰ সময়ত বহুভাষিক শিক্ষক উৎসাহিত কৰাৰ বাবে সকলো প্ৰয়াস কৰা উচিত।

— ভাৰতীয় ভাষাৰ পাঠদান (আধাৰ পত্ৰ) এন.চি.ই আৰ. টি.

কৃতজ্ঞতা

ৰাষ্ট্ৰীয় শৈক্ষিক গৱেষণা আৰু প্ৰশিক্ষণ পৰিষদ ভাষা বিভাগ, এন.চি.ই.আই.টি., নতুন দিল্লী; ইউনিচেফ, পাটনা; আৰ আই ই, ভূৱনেশ্বৰ; আৰ আই ই, মহীশূৰ; আৰ-আই ই, আজমেৰ; এন.চি.ই.আই.টি. , পাটনা; বিদ্যা ভৱন সমিতি, উদয়পুৰ; বাৰাণসীৰ কাশী হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়, বাৰাণসীৰ বিষয় বিশেষজ্ঞসকললৈ আমি কৃতজ্ঞতা জনালোঁ। অনিতা ৰামপাল, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষা বিভাগৰ অধ্যাপক, শিক্ষা বিভাগ সচি. আই. ই.গ্ল, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়, পাটনা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপক অৰুণ কমল; ৰমাকান্ত অগ্নিহোত্ৰী, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ভাষাবিজ্ঞান বিভাগৰ অধ্যাপক; ৰোহিত ধনকাৰ, সঞ্চালক, দিগন্তৰ, জয়পুৰ; এইচ কে দিৱান. ৰাজস্থানৰ বিদ্যা ভৱন ছ'চাইটিৰ কাৰ্যসূচী সঞ্চালক, মহীশূৰৰ চি আই আই এলৰ অধ্যাপক ৰাজেশ সচদেৱ; হাছান ৱাৰিছ, প্ৰাক্তন সঞ্চালক, এন.চি.ই.আই.টি. , পাটনা; প্ৰিয়দৰ্শন, বাতৰি সম্পাদক, এনডিটিভি ইণ্ডিয়া, নতুন দিল্লী; বাৰাণসীৰ কাশী হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ, হিন্দী বিভাগৰ অধ্যাপক অৱধেশ প্ৰধান; আহমেদ ছাজ্জাদ, ৰাঁচী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰাক্তন অধ্যাপক; কাশী হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ, মহিলা অধ্যয়ন আৰু উন্নয়ন কেন্দ্ৰৰ আহ্বায়ক শুভা ৰাও; ৰাজস্থানৰ বিদ্যা ভৱন সমিতিৰ উপাচাৰ্য ৰিয়াজ আহমেদ; নতুন দিল্লীৰ ৰে'ল মন্ত্ৰালয়ৰ ৰে'ল ভৱনৰ যুটীয়া সচিব প্ৰেমপাল শৰ্মা; সদানন্দ শ্বাহী, বানাৰছ হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়, বাৰাণসীৰ হিন্দী বিভাগৰ অধ্যাপক; তাপেন্দু উচ্চ অধ্যয়ন প্ৰতিষ্ঠানৰ অধ্যক্ষ জ্ঞানদেৱ মণি ত্ৰিপাঠী; দিল্লী চৰকাৰৰ প্ৰাক্তন শিক্ষা সম্পাদক এচ. ৰঘুনাথন; দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হিন্দী বিভাগৰ অধ্যাপক অপূৰ্বনিন্দ, পাটনাৰ তথ্য আৰু সম্প্ৰচাৰ মন্ত্ৰালয়ৰ সম্পাদক ৰাজেশ ভূষণ; নতুন দিল্লীৰ এছ চি ই আৰ টিৰ জ্যেষ্ঠ প্ৰৱক্তা শাৰদা কুমাৰী, উষা শৰ্মা, ৰিডাৰ, আৰ আই ই, আজমেৰ; নতুন দিল্লীৰ মিৰামবিকা বিদ্যালয়ৰ শিক্ষক নুতন ঝা; জে.এন. ইউ.ৰ সহযোগী অধ্যাপক মণিন্দ্ৰ নাথ ঠাকুৰ; নতুন দিল্লীৰ এন.চি.ই.আই.টি. ৰ সঞ্চালক কৃষ্ণ কুমাৰ; ৰামজনম শৰ্মা, অধ্যাপক তথা ভাষা বিভাগৰ অধ্যক্ষ এন. চি ই আৰ টি, নতুন দিল্লী; এ.কে. মিশ্ৰ, অধ্যাপক, এন.চি.ই. আই.টি., শিলং, নতুন দিল্লীৰ এন.চি.ই.আই.টি. ৰ ভাষা বিভাগৰ পাঠক সন্ধ্যা সিং;

নতুন দিল্লীৰ এন.চি.ই.আই.টি.ৰ ভাষা বিভাগৰ জ্যেষ্ঠ প্ৰবক্তা কীৰ্তি কাপুৰলৈ পৰিষদে কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছে।

পৰিষদ উত্তৰ প্ৰদেশ, বিহাৰ, ঝাৰখণ্ড, উত্তৰাখণ্ড, গুজৰাট, মধ্যপ্ৰদেশ, ছত্তীশগড়, হাৰিয়ানা, মহাৰাষ্ট্ৰ, কৰ্ণাটক, ৰাজস্থান আৰু দিল্লীৰ শিক্ষক, শিক্ষক-প্ৰশিক্ষক তথা গ্ৰন্থখনৰ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰা ৰুচি ছইনী আৰু নৰেন্দ্ৰ ভাৰ্মা, ডি.টি.পি অপাৰেটৰ; ৰাধা, কপি সম্পাদক আৰু ধনঞ্জয় সিং আৰু উপেন্দ্ৰ সিং সত্যৰ্থী, প্ৰজেক্ট ফেলো সকলকো কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

কৃতজ্ঞতা

সমন্বয়ৰ বাবে ড° সন্মা সিংহ, প্ৰফেছৰ আৰু অধ্যক্ষ, ভাষা শিক্ষা বিভাগ, এন. চি. ই. আৰ. টি.; সমীক্ষাৰ বাবে শ্ৰী মদন কাশ্যপ, কবি আৰু সাহিত্যকাৰ তথা ড° ৰচনা সিংহ, প্ৰফেছৰ হিন্দু কলেজ, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়, জিতিন কুমাৰ (কনিষ্ঠ পৰিযোজনা সহায়ক); নীলম কুমাৰী (কনিষ্ঠ পৰিযোজনা সহায়ক) আৰু আহমদ হুছেইন (গ্ৰাফিক ডিজাইনাৰ) ৰ যোগদান আছে।

বিষয়বস্তুৰ তালিকা

ভূমিকা (পৰিবৰ্ধিত সংস্কৰণ)	iii
(প্ৰথম সংস্কৰণ)	v
প্ৰাস্তাবনা	vii
1. শৈক্ষিক নথিপত্ৰত ভাষা	1-11
➤ শিক্ষা আয়োগৰ প্ৰতিবেদন : বিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰম, 1964-66	
➤ ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি, 1968	
➤ ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি, 1986	
➤ ৰূপায়ণৰ কাৰ্যসূচী, 1992	
➤ ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰমৰ ৰূপৰেখা, 1988-2000	
➤ ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰমৰ ৰূপৰেখা, 2005	
2. ভাষা আৰু গ্ৰহণ ক্ষমতা	12-19
➤ শিশুৰ গ্ৰহণ ক্ষমতা আৰু ভাষা	
➤ ভাষাক বুজাৰ ভিত্তি হিচাপে লোৱা	
➤ ভাষা আৰু সামাজিক সমতা	
➤ শিশুটিৰ পৰিচয়ৰ প্ৰশ্ন	
➤ অৰ্থপূৰ্ণ শিক্ষাৰ প্ৰচেষ্টা	
3. বহুভাষিকতাবাদ	20-29
➤ বহুভাষিকতাৰ উদ্দেশ্য	
➤ শিশুৰ ভাষাৰ ক্ষমতা	
➤ সাৰ্বজনীন ব্যাকৰণৰ ধাৰণা	
➤ বহুভাষিকতা আৰু সংখ্যালঘু আৰু জনজাতীয় ভাষা	
➤ বহুভাষিকতা আৰু দক্ষিণ ভাৰতীয় ভাষা	

- বছৰাধিক আৰু ইংৰাজী শ্ৰেণী
 - বছৰাধিক শ্ৰেণীকোঠা
 - ভাষিকতাৰ প্ৰত্যাহানসমূহ
4. বিষয়ৰ কেন্দ্ৰবিন্দুত ভাষা 30-43
- ইতিহাসৰ খিৰিকীৰে
 - সকলো বিষয়ৰ শিক্ষক ভাষাৰ শিক্ষক
 - চিন্তাৰ স্বাধীনতা আৰু মৌলিকতাৰ প্ৰশ্ন
 - ভাষা আৰু অন্যান্য বিষয়
 - শিশুৰ কাৰিকৰী পৰিভাষা আৰু বুজাবুজি
 - উচ্চ শিক্ষা আৰু অন্যান্য বিষয়
5. ভাষাত সংবাদ 44-49
- (প্ৰসংগ: ইংৰাজী আৰু হিন্দী)
- ইংৰাজী আৰু হিন্দীৰ সম্পৰ্ক
 - 1967 চনৰ পিছত
 - 1987 চনৰ যুগত
 - পৰিৱৰ্তনৰ নতুন যুগ
 - ইংৰাজী ভাষাৰ বিকাশৰ ইতিহাস
 - নতুন শব্দৰ মুদ্ৰা প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰয়োজন
6. বিষয় আৰু প্ৰত্যাহানসমূহ 50-57
- শিক্ষক প্ৰস্তুতি
 - সামাজিক প্ৰস্তুতি
 - প্ৰশাসনিক প্ৰস্তুতি
- পৰিশিষ্ট - 1 58-61
- টোকা 62-63

1

শৈক্ষিক নথিপত্ৰ ভাষা

- শিক্ষা আয়োগৰ প্ৰতিবেদন :
বিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰম - 1964-66
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 1968
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 1986
- ৰূপায়ণ কাৰ্যসূচী - 1992
- ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম
- ৰূপৰেখা - 1988, 2000
- ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম
ৰূপৰেখা - 2005
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020

আমাৰ দুটা গুঁঠ আছে। আমাৰ দুয়োটা গুঁঠ একেলগ হয়। জিভাৰ লগত একেলগে মিলি এটা ছন্দত সুৰ মিলাই, তেতিয়া ভাষা গঢ় লৈ উঠে। যদি এটা লৰচৰ কৰে আৰু আনটোৱে নকৰে তেতিয়াই যোগাযোগ অসম্ভৱ হ'ব। 1971 চনৰ লোকপিয়ল অনুসৰি আমাৰ দেশতপ্ৰায় 1652 টা ভাষা আছে। ইয়াৰে স্কুলত শিশুসকলৰ বুজাবুজিৰ মাধ্যম হৈ পৰিছে মাত্ৰ 47 টা ভাষা (উৎস: ভাৰতীয়

ভাষা শিক্ষণ-2005)। অন্য ভাষাসমূহ এতিয়াও মৌন হৈ আছে। সম্ভৱতঃ আজি এই ভাষাবোৰৰ বহুতৰে অস্তিত্ব নাথাকিব। এই মৌনতা কেৱল কিছুমান ভাষাই মাধ্যম হ'ব নোৱাৰাৰ মৌনতা নেকি? নে এই মৌনতা বহু সংস্কৃতি, বহু সমাজ, বহু ভাষা আৰু লাখ লাখ শিশুৰ চিৰন্তন মৌনতাৰ চিন। এইটো এটা ভাবিব লগীয়া বিষয়।

আমি ভাবিব লাগিব যে যিকোনো ভাষাৰ বিকাশ কেৱল তাৰ সহযোগী ভাষাবোৰৰ লগতহে হয়। যদি আমি এতিয়া কেৱল হিন্দীৰ কথা কওঁ, তেন্তে আমি ভাবিব লাগিব যে হিন্দী বহু আঞ্চলিক ভাষাৰে গঠিত এটা ভাষা। সকলো সহযোগী ভাষাৰ সৈতে কথকোপথন কৰা, পদক্ষেপ দিয়া ভাষাৰে আগবাঢ়ি যোৱা শিশুসকলক তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ ভাষাতে শুনিব লাগিব। যেতিয়া দুয়োটা গুঁঠ মিলি যায়, আমাৰ বহুতো নিৰৱ ভাষাই এনে পদক্ষেপৰ বাবে অপেক্ষা কৰি আছে। এনে ধৰণৰ ভাষা জনসাধাৰণৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্য হৈ উঠিব।

স্বাধীনতাৰ পিছত সকলো শৈক্ষিক নথিতে মাতৃভাষাক (বিশেষকৈ প্ৰাথমিক

শিক্ষা) বুজাৰ মাধ্যম হিচাপে প্ৰৱৰ্তনৰ বিষয়ে গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। শিশুসকলে বুজিবপৰাকৈ তেওঁলোকৰ নিজৰ ভাষাৰ ওপৰত, তেওঁলোকৰ মুক্ত প্ৰকাশভংগীৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল যাতে শিশুসকলক বুজাত সহায় কৰে। বিভিন্ন নথি-পত্ৰত দিয়া ভাষাৰ পৰামৰ্শসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হৈছে :

শিক্ষা আয়োগৰ প্ৰতিবেদন : বিদ্যালয়ৰ পাঠ্যক্ৰম 1964-66

আজি আমি প্ৰাথমিক শিক্ষাত সম্বোধন কৰিবলগীয়া মৌলিক প্ৰশ্নটো হ'ল মাতৃভাষাত ভালদৰে পঢ়োৱা আৰু নিৰক্ষৰতা দূৰ কৰা। আনকি ঔদ্যোগিকভাৱে উন্নত দেশসমূহতো পূৰ্বতে প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ সমগ্ৰ পাঠ্যক্ৰমটো মাত্ৰ এটা ভাষাৰ অধ্যয়নৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি গঢ়ি উঠিছিল। শিক্ষাৰ বিকাশ আৰু অৰ্থনৈতিক অৱস্থাত সমৃদ্ধি অহাৰ পিছতহে তেওঁলোকে প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত দ্বিতীয় ভাষাৰ প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল।

আমি বিশ্বাস কৰোঁ যে ইংৰাজীৰ দৰে বিদেশী ভাষা শিকাৰ আগতে মাতৃভাষাৰ ওপৰত পৰ্যাপ্ত জ্ঞান অৰ্জন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ উপৰিও লাখ লাখ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নামভৰ্তি কৰা নিম্ন প্ৰাথমিক শ্ৰেণীত ইংৰাজী ভাষাৰ ফলপ্ৰসূ পাঠদানৰ বাবে বৃহৎ সংখ্যক প্ৰশিক্ষিত শিক্ষকৰ প্ৰয়োজন হ'ব; কিন্তু সেইবোৰ সহজে উপলব্ধ নহয়। উপলব্ধ হ'লেও এই কাৰ্যসূচীয়ে শিক্ষাৰ বাবে নিৰ্ধাৰিত ধনৰ ওপৰত গধুৰ বোজা জাপি দিব। আমাৰ মতে এইটো এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম আৰু ইয়াক অনুসৰণ কৰিলে ইংৰাজী মানদণ্ড বৃদ্ধি হোৱাতকৈ কমি যাব। সেয়েহে আমি পৰামৰ্শ দিওঁ যে কিছুমান বিদ্যালয়ত পৰীক্ষামূলক ভাবে ইংৰাজী ভাষাক অধ্যয়নৰ মাধ্যম হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হয় যদিও পঞ্চম শ্ৰেণীৰ আগতেই ইংৰাজী ভাষাত অধ্যয়ন কৰাটো সঠিক নহয়।

- শিক্ষা আয়োগৰ প্ৰতিবেদন, 1964-66, পৃষ্ঠা 218-219

ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 1968

ভাৰতীয় ভাষা আৰু সাহিত্যৰ সঠিক বিকাশ, শৈক্ষিক আৰু সাংস্কৃতিক বিকাশ পৰস্পৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। ইয়াৰ অনুপস্থিতিত জনসাধাৰণৰ সৃষ্টিশীল শক্তিৰ বিকাশ নহ'ব, শিক্ষাৰ স্তৰ বৃদ্ধি নহ'ব, জনসাধাৰণে জ্ঞানৰ সুবিধা নাপাব আৰু শিক্ষিত সাধাৰণ মানুহৰ মাজৰ ব্যৱধান এনেকৈয়ে থাকিব; বাঢ়িলেও কমি নাযাব।

ইতিমধ্যে বহু ভাষা প্ৰাথমিক আৰু মাধ্যমিক পৰ্যায়ত শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। উচ্চ শিক্ষাতো ইয়াক কাৰ্যকৰী কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে।

হিন্দীঃ হিন্দী ভাষাৰ বিকাশৰ বাবে সকলো প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা উচিত। 351নং অনুচ্ছেদৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি হিন্দীক যোগাযোগৰ ভাষা হিচাপে আৰু ভাৰতৰ সংমিশ্ৰিত সংস্কৃতিৰ প্ৰকাশৰ মাধ্যম হিচাপে গঢ়ি তোলাৰ প্ৰয়োজন আছে। য'তেই অহিন্দীভাষী ৰাজ্যত উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে হিন্দীক শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে গঢ়ি তোলা হৈছে, তাতেই ইয়াক প্ৰচাৰ কৰা উচিত। (বিঃদ্ৰঃ এই কথা সকলো ভাৰতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য হ'ব পাৰে।)

অন্তৰাষ্ট্ৰীয় ভাষা : ইংৰাজী আৰু অন্যান্য অন্তৰাষ্ট্ৰীয় ভাষাৰ অধ্যয়নত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়াৰ প্ৰয়োজন আছে। বিশেষকৈ বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ক্ষেত্ৰত বিশ্বৰ জ্ঞান ক্ৰমাগতভাৱে বৃদ্ধি পাইছে। এই বিকাশৰ লগে লগে ভাৰতে কেৱল একেলগে খোজ কঢ়াই নহয় সেই উন্নয়নত এক উল্লেখযোগ্য অৱদান আগবঢ়াব লাগিব। ইয়াৰ বাবে ইংৰাজীৰ জ্ঞান বিশেষভাৱে শক্তিশালী কৰিব লাগিব।

- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি, 1968 পৃষ্ঠা 3-4

1968 চনৰ নীতিত তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছিল। যিটো ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখা (2005) ত তলত দিয়া ধৰণে স্থান দিয়া হৈছে-

তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰ

• প্ৰথম ভাষা

- বিদ্যালয়ত শিকোৱা প্ৰথম ভাষা মাতৃভাষা বা আঞ্চলিক ভাষা হ'ব লাগে।

• দ্বিতীয় ভাষা

- হিন্দী ভাষী ৰাজ্যসমূহৰ দ্বিতীয় ভাষাটো হৈছে আন যিকোনো আধুনিক ভাষা বা ইংৰাজী, আৰু...

- অহিন্দী ভাষী ৰাজ্যসমূহত হিন্দী বা ইংৰাজী হ'ব দ্বিতীয় ভাষা।

• তৃতীয় ভাষা

- হিন্দী ভাষী ৰাজ্যসমূহত তৃতীয় ভাষা হ'ব ইংৰাজী বা আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা যিটো দ্বিতীয় ভাষা হিচাপে শিকোৱা হোৱা নাই।

- অহিন্দী ভাষী ৰাজ্যসমূহত তৃতীয় ভাষা হ'ব ইংৰাজী বা দ্বিতীয় ভাষা হিচাপে শিকোৱা নহয় আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা।

- স্থানীয় ভাষাসমূহৰ পাঠদান-ভিত্তিক পত্ৰ পৃষ্ঠা 13

ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 1986

1986 চনৰ শিক্ষা নীতিত 1968 চনৰ শিক্ষা নীতিৰ ভিত্তিত ভাষা শিক্ষাৰ সৈতে জড়িত বিষয়সমূহৰ ওপৰত আলোচনা কৰা হৈছে। এই নীতিত উচ্চ শিক্ষাৰ স্তৰতো আঞ্চলিক ভাষাক মাধ্যম ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাত গুৰুত্ব দিয়া হৈছে; তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰ শক্তিশালীভাৱে কাৰ্যকৰী কৰা; শিক্ষাৰ প্ৰতিটো পৰ্যায়তে শিশুৰ ভাষিক বিকাশৰ প্ৰতি গুৰুত্ব দিব লাগে। ইংৰাজী আৰু অন্যান্য বিদেশী ভাষা অধ্যয়নৰ বাবে সুবিধা প্ৰদান কৰা; সংবিধানৰ 35 নং অনুচ্ছেদত উল্লেখ কৰা অনুসৰি হিন্দী ভাষাক যোগাযোগৰ ভাষা হিচাপে গঢ়ি তুলিব লাগে। এটা ভাষাৰ পৰা আন এটা ভাষালৈ গ্ৰন্থ অনুবাদ কৰাৰ লগতে দ্বিভাষিক আৰু বহুভাষিক অভিধানৰ ওপৰত গুৰুত্বসহকাৰে কাম কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে।

- ৰূপায়ণৰ কাৰ্যসূচী - 1992 পৃষ্ঠা 94

1986 চনৰ নীতি ৰূপায়ণৰ পৰামৰ্শত ভাৰতীয় ভাষাৰ বিকাশৰ সৈতে জড়িত কিছুমান গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰামৰ্শ সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে।

- আধুনিক ভাৰতীয় ভাষাত পাঠ্যপুথিৰ সন্দৰ্ভত উল্লেখযোগ্য পুথি প্ৰস্তুত কৰি প্ৰকাশ কৰা।
- বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অধ্যাপকসকল অভিযুক্ত হ'ব লাগে।
- ইংৰাজীৰ পৰা ভাৰতীয় ভাষালৈ পাঠ্যপুথি আৰু ৰেফাৰেন্স বুক অনুবাদ কৰা। কৰিবলগীয়া কামৰ নিৰন্তৰ নিৰীক্ষণ।

এই পৰামৰ্শসমূহ বুজাৰ মাধ্যমৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰাও মন কৰিবলগীয়া-পাটনায়ক-1986 (ক)-

- বিদ্যালয়ৰ মাধ্যমিক বা উচ্চ পৰ্যায়ত শিক্ষাৰ মাধ্যম ক্ৰমান্বয়ে আঞ্চলিক ভাষা বা ৰাজ্যিক ভাষা বা হিন্দী বা ইংৰাজী হ'ব পাৰে।
- আমাৰ মতে প্ৰাথমিক শিক্ষা মূলতঃ ভাষা-শিক্ষা, গতিকে মাতৃভাষা বা আঞ্চলিক ভাষাও বাধ্যতামূলক বিষয় হিচাপে পঢ়োৱা উচিত।
- বিশেষকৈ সৰুতে মানুহৰ ভাষা শিকাৰ অপৰিসীম সম্ভাৱনা থাকে। প্ৰাথমিক পৰ্যায়তো ইংৰাজী শিকাৰ পাৰি, যদিহে পৰ্যাপ্ত সুবিধা থাকে। মাত্ৰ কেইবছৰমানৰ ইংৰাজী শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি আমি বিচাৰো যে ইংৰাজী পাঠদান বহুভাষিক প্ৰেক্ষাপটৰ ভিতৰত গঠন কৰা হওক। জনবিশ্বাসৰ

বিপৰীতে ভাষাবোৰ ইটোৱে সিটোৰ কাষে কাষে বিকশিত হয়।

- তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰত তিনিটা ভাষা যে ন্যূন্যতম সেয়া স্পষ্ট। এইটো এই সূত্ৰৰ ওপৰৰ সীমিত নহয়। সংস্কৃতক আধুনিক ভাৰতীয় ভাষা হিচাপে পঢ়িব লাগে, য'ত ইয়াৰ স্বৰূপ ধ্ৰুপদী সংস্কৃতৰ পৰা বহুত বেলেগ হ'ব লাগিব।
- ধ্ৰুপদী আৰু বিদেশী ভাষা নিজস্ব ধৰণে শিকোৱা উচিত। এইবোৰে ব্যাকৰণগত জটিলতাৰ নতুন সম্ভাৱনাৰ জন্ম দিয়ে। এই পৰম্পৰা আৰু সংস্কৃতি যাৰ ওচৰলৈ যোৱাটো সম্ভব নহয়, বিদেশী ভাষা শিক্ষাৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰা, সংস্কৃতি তথা তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ যোৱাত সহায় কৰে।

- ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষণ, আধাৰ-পত্ৰ, পৃষ্ঠা-16

ৰূপায়ণৰ কাৰ্য্যসূচী - 1992

ব্যৱহাৰিক তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰৰ ভিত্তি

তলত দিয়া নিৰ্দেশনামূলক নীতিসমূহে ব্যৱহাৰিক তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰ প্ৰণয়নত সহায় কৰিব পাৰে।

- যেতিয়ালৈকে বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্যায়ত ইংৰাজী শিক্ষাৰ মূল মাধ্যম আৰু কেন্দ্ৰত আৰু বহু ৰাজ্যত প্ৰশাসনিক ভাষা হৈ থাকিব, তেতিয়ালৈকে ই এক উচ্চ পদবী লাভ কৰি থাকিব। বিশ্ববিদ্যালয়সমূহত আঞ্চলিক ভাষাসমূহ উচ্চ শিক্ষাৰ মাধ্যম হৈ পৰাৰ পিছতো ইংৰাজীৰ ব্যৱহাৰিক জ্ঞান সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে অতি উপযোগী হ'ব আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ত নামভৰ্তি বিচৰাসকলৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় হ'ব।
- বিদ্যালয়ত কোনো এটা ভাষা অধ্যয়নত কিমান দক্ষতা লাভ কৰিব পাৰি সেয়া কেৱল এটা ভাষা কিমান বছৰ শিকিব পাৰি তাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ নকৰে, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সন্মুখীন হোৱা প্ৰেৰণা, ভাষাটো যি পৰ্যায়ত শিকিছে, তাৰ ওপৰতো নিৰ্ভৰ কৰে, আৰু শিক্ষকৰ প্ৰকাৰ আৰু উপলব্ধ পাঠদানৰ পদ্ধতিৰ ওপৰতো নিৰ্ভৰ কৰে। উপযুক্ত সুবিধাৰ অভাৱত আনকি দীৰ্ঘদিন ধৰি ভাষা শিকোৱাটোৱেও ভাল ফলাফল নিদিয়ে, আনহাতে অনুকূল পৰিস্থিতিৰ অনুপস্থিতিত কম সময়ৰ ভিতৰতে ভাল ফলাফলো উৎপন্ন কৰিব পাৰি। যদিও শিশুক অতি কম বয়সতে দ্বিতীয় ভাষা শিকোৱাৰ সপক্ষে যুক্তি দিব পাৰি, কিন্তু আমাৰ দৃষ্টিত প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত লাখ লাখ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক ভাষাটো

শিকোৱাৰ বাবে যোগ্য শিক্ষকৰ ব্যৱস্থা কৰাটো অতি কঠিন কাম হ'ব।

- হিন্দী বা ইংৰাজীক দ্বিতীয় ভাষা হিচাপে কি পৰ্যায়ত প্ৰৱৰ্তন কৰাটো বাধ্যতামূলক আৰু কিমান দিনলৈ পঢ়াব লাগে। ই স্থানীয় প্ৰেৰণা আৰু প্ৰয়োজনীয়তাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে, আৰু ইয়াক প্ৰতিখন ৰাজ্যৰ বিবেচনাৰ ওপৰত এৰি দিব লাগে।
- কোনো পৰ্যায়তে চাৰিটা ভাষাৰ অধ্যয়ন বাধ্যতামূলক হ'ব নালাগে, কিন্তু চাৰিটা বা তাতকৈ অধিক ভাষাৰ অধ্যয়নৰ সুবিধা স্বেচ্ছাই উপলব্ধ হ'ব লাগে।

– ক্ৰিয়াকলাপৰ কাৰ্য্যক্ৰম 1992

ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখা-1988, 2000

1988 আৰু 2000 চনৰ ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখাত প্ৰস্তাৱ দিয়া হৈছে যে 'বিদ্যালয়ৰ সকলো স্তৰতে বা অন্ততঃ প্ৰাথমিক পৰ্যায়লৈকে শিক্ষাৰ মাধ্যম মাতৃভাষা বা আঞ্চলিক ভাষা হ'ব লাগে। (এন.চি.এফ., এছ ই-2000)। কিন্তু ইয়াত মাতৃভাষা আৰু আঞ্চলিক ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্যৰ গুৰুতৰ সমস্যাটোক আওকাণ কৰা হৈছে। এই ৰূপৰেখাত কোৱা হৈছে যে আঞ্চলিক ভাষা যদি ছাত্ৰজনৰ মাতৃভাষা নহয়, তেন্তে তাৰ প্ৰথম দুবছৰৰ শিক্ষা মাতৃভাষাৰ জৰিয়তে কৰিব পৰা যাব। তৃতীয় শ্ৰেণীৰ পৰা 'আঞ্চলিক ভাষাক মাধ্যম ভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব পাৰি'। (এনচিএফএছই-2000)।

– ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষণ ভেটি, পৃষ্ঠা 15-16

ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখা-2005

আজি আমি নিশ্চিতভাৱে জানো যে দ্বিভাষিকতা বা বহুভাষিকতাৰ নিৰ্দিষ্ট জ্ঞানমূলক প্ৰয়োজনীয়তা আছে। ভাৰতৰ ভাষা পৰিস্থিতিৰ প্ৰত্যাহ্বান আৰু সুযোগসমূহ গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে ত্ৰিভাষা ফৰ্মুলা। এই কৌশলে একাধিক ভাষা শিকাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰিব লাগে। ইয়াক কৰ্ম আৰু আৱেগ দুয়োটাতে গ্ৰহণ কৰাটো প্ৰয়োজন। ইয়াৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হৈছে ভাৰতত বহুভাষিকতা আৰু জাতীয় সমন্বয়ৰ প্ৰসাৰ। এই লক্ষ্যসমূহ লাভ কৰাত তলত দিয়া নিৰ্দেশনাসমূহ সহায়ক হ'ব পাৰে-

- ভাষা পাঠদান বহুভাষিক হ'ব লাগে, কেৱল একাধিক ভাষা শিকোৱাৰ অৰ্থতে

নহয়, বহুভাষিক শ্ৰেণীকোঠাটোক সম্পদ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ পৰিকল্পনা কৌশলৰ ক্ষেত্ৰতো হ'ব লাগে।

- 3.1ত সংজ্ঞায়িত কৰা শিশুৰ ঘৰুৱা ভাষাসমূহ বিদ্যালয়ত শিক্ষাৰ মাধ্যম হ'ব লাগে।
- যদি বিদ্যালয়ত উচ্চ পৰ্যায়ৰ শিক্ষা গৃহভাষাসমূহৰ জৰিয়তে শিশুসকলক দিয়া হয়, শিশুটিৰ ঘৰুৱা ভাষাবোৰক আমি সন্মান কৰাটোও প্ৰয়োজনীয়। আমাৰ সংবিধানৰ 350-এ অনুচ্ছেদ অনুসৰি, “ভাষিক সংখ্যালঘুৰ অন্তৰ্গত শিশুসকলক শিক্ষাৰ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত মাতৃভাষাৰ শিক্ষাৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সুবিধা প্ৰদানৰ বাবে প্ৰতিখন ৰাজ্য আৰু ৰাজ্যৰ ভিতৰত প্ৰতিখন স্থানীয় কৰ্তৃপক্ষই প্ৰয়াস কৰিব লাগিব।”

— ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখা-2005, পৃষ্ঠা 42

‘গতিকে ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখাৰ বাবে ‘ভাৰতীয় ভাষা শিকোৱা’ ফোকাল গ্ৰুপ (2005) য়ে মত প্ৰকাশ কৰিছে যে বিদ্যালয় পৰ্যায়ত বিশেষকৈ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত শিক্ষাৰ মাধ্যম মাতৃভাষা হ'ব লাগে। 1986 চনত এন.চি.ই.আৰ.টি -ৰ দ্বাৰা যুক্তৰাষ্ট্ৰই ভাষা অধ্যয়নৰ বাবে গঠন কৰা কমিটিয়ে প্ৰাথমিক শিক্ষাত মাতৃভাষাক মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ পৰামৰ্শ দিছিল। ভাৰতীয় প্ৰেক্ষাপটত ই অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় হৈ পৰে কাৰণ...

- মানুহক ৰাষ্ট্ৰীয় পুনৰ্গঠনত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ সক্ষম কৰে।
- জ্ঞানক মাত্ৰ কেইজনমান অভিজাত শ্ৰেণীৰ কবলৰ পৰা মুক্ত কৰে।
- এক পাৰস্পৰিক সহযোগিতামূলক আৰু পৰস্পৰ নিৰ্ভৰশীল সমাজ গঢ়ি তোলাত সহায় কৰে।
- অধিক সংখ্যক লোকক নিজৰ মতামত প্ৰকাশ কৰাৰ সুযোগ প্ৰদান কৰে আৰু সেয়েহে গণতন্ত্ৰক উন্নত নিৰাপত্তাৰ ভিত্তি প্ৰদান কৰাত ফলপ্ৰসূ বুলি প্ৰমাণিত হয়।
- তথ্যৰ বিকেন্দ্ৰীকৰণৰ পথ মুকলি কৰে আৰু নিয়ন্ত্ৰিত মাধ্যমৰ ঠাই লয়, স্বাধীন সংবাদ মাধ্যমৰ বিকাশত সহায়ক ভূমিকা পালন কৰে। লগতে অধিক সংখ্যক লোকক শিক্ষা আৰু ব্যক্তিত্ব বিকাশৰ বাবে সুযোগ প্ৰদান কৰে।

— ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষণ ভেটি, 14-15 পৃষ্ঠা

ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020

- সকলোৰে অৱগত যে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে নিজৰ ঘৰুৱা বা মাতৃভাষাতহে অগতানুগতিক ধাৰণাবোৰ আয়ত্ব কৰিব পাৰে। স্থানীয় সমাজত ঘৰুৱা ভাষাকেই মাতৃভাষা হিচাপে কথিত ৰূপত ব্যৱহাৰ হয়, তথাপি বহুভাষিক পৰিয়ালত অন্য সদস্যই ব্যৱহাৰ কৰা ভাষাও ঘৰুৱা ভাষা হিচাপে প্ৰয়োগ হ'ব পাৰে, যিটো মাতৃভাষা বা স্থানীয় ভাষাতকৈ পৃথক হ'ব পাৰে। য'ত সম্ভৱ হয়, কমেও পঞ্চম শ্ৰেণীলৈ শিক্ষাৰ মাধ্যম মাতৃভাষা হ'ব লাগে, কিন্তু চতুৰ্থ শ্ৰেণী আৰু তাৰ ওপৰলৈ ঘৰুৱা ভাষাত, মাতৃভাষাত, স্থানীয় ভাষাত, আঞ্চলিক ভাষাত শিক্ষা প্ৰদান কৰাত অগ্ৰাধিকাৰ দিব লাগে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী স্তৰত সম্ভৱপৰ ঠাইসমূহত ঘৰুৱা বা স্থানীয় ভাষাক এটা বিষয় হিচাপে পঢ়োৱাৰ ব্যৱস্থা চলি থাকিব লাগে। এই নিয়ম ব্যক্তিগত আৰু চৰকাৰী উভয় প্ৰকাৰৰ বিদ্যালয়ৰ বাবে প্ৰযোজ্য হ'ব। বিজ্ঞানকে ধৰি উচ্চ মানসম্পন্ন পাঠ্যপুথি সকলো ঘৰুৱা ভাষা বা মাতৃভাষাত উপলব্ধ কৰোৱা হ'ব। শিশুৱে কোৱা ভাষা আৰু শিক্ষণৰ ভাষাৰ মাজত থকা সকলো পাৰ্থক্য নোহোৱা কৰাটো নিশ্চিত কৰিবলৈ সকলো প্ৰকাৰৰ প্ৰচেষ্টা সোনকালেই গ্ৰহণ কৰা হ'ব। ঘৰুৱা বা মাতৃভাষাত পাঠ্যপুথিৰ অনুপলব্ধতাৰ ক্ষেত্ৰত, যিমান দূৰ সম্ভৱ, শিক্ষক আৰু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজৰ যোগাযোগৰ ভাষা ৰূপে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ঘৰুৱা ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। শিক্ষকসকলক দ্বিভাষী শিক্ষণ সমল সংযোগ কৰি দ্বিভাষী পদ্ধতি প্ৰয়োগ কৰাত উৎসাহ যোগোৱা হ'ব। সকলো ছাত্ৰ-ছাত্ৰীকে সকলো ভাষাৰ উচ্চ মানদণ্ডৰ শিক্ষা প্ৰদান কৰা হ'ব। ভাষা এটা শিকাবলৈ বা শিকিবলৈ ই শিক্ষাৰ মাধ্যম নহ'লেও হয়।
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020, অধ্যায় অধ্যায় 4.11
- বিভিন্ন গৱেষণা কৰ্মই এইটো স্পষ্টকৈ দেখুৱাইছে যে, শিশুৱে ৮ ৰ পৰা ৪ বছৰ বয়সৰ ভিতৰত ক্ষীপ্ৰতাৰে ভাষা আয়ত্ব কৰিব পাৰে আৰু বহুভাষিকতাই শিশুসকলৰ বোধশক্তিৰ বিকাশত বিশেষভাৱে সহায় কৰে। প্ৰাৰম্ভিক স্তৰৰ পৰা শিশুসকলক বিভিন্ন ভাষাৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিয়া হ'ব (অৱশ্যে, মাতৃভাষাত বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া হ'ব)। সকলো ভাষাই উপভোগ্য আৰু কথোপকথনৰ জৰিয়তে শিকোৱা হ'ব আৰু আৰম্ভণি স্তৰত কিছু পৰিমাণে

লিখন কাৰ্যৰ দ্বাৰা, তৃতীয় শ্ৰেণী তথা তাতোকৈ ওপৰৰ স্তৰত ভাষাৰ দক্ষতা বিকাশৰ বাবে প্ৰাৰম্ভিক পঠন আৰু লিখন কাৰ্য মাতৃভাষাত সম্পাদন কৰা হ'ব। ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষতে আঞ্চলিক ভাষাৰ বাবে বৃদ্ধি সংখ্যক ভাষা- শিক্ষকৰ ব্যৱস্থা কৰিব আৰু বিশেষকৈ, ভাৰতীয় সংবিধানৰ স্বীকৃত অষ্টম অনুসূচীত অন্তৰ্ভুক্ত সকলো ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত বিশেষ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব। ভাৰতীয় ভাষাৰ অধ্যয়ন প্ৰক্ৰিয়াক উৎসাহ যোগাবলৈ, আৰু ত্ৰিভাষিক সূত্ৰৰ সফল প্ৰয়োগৰ বাবে ৰাজ্য, বিশেষকৈ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত ৰাজ্যসমূহে শিক্ষকৰ পাৰস্পৰিক আদান-প্ৰদানৰ বাবে দ্বিপাক্ষিক চুক্তি সম্পাদন কৰিব।

- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020, অধ্যায় অধ্যায় 4.12
- ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে যাতে ঘৰুৱা ভাষাত, মাতৃভাষাত আৰু ইংৰাজী ভাষাত চিন্তা কৰিব আৰু ক'ব পাৰে তাৰ বাবে গণিত আৰু বিজ্ঞান বিষয়ত উচ্চ মানসম্পন্ন দ্বিভাষী পাঠ্যক্ৰম আৰু শিক্ষণ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে সকলো ধৰণৰ প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা হ'ব।
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020, অধ্যায় অধ্যায় 4.13
- ভাৰতবৰ্ষ অন্য ধ্ৰুপদী ভাষা যেনে- তামিল, তেলেগু, কানাড়া, মালায়ালম আৰু ওড়িয়া সাহিত্যতো চহকী। এই ধ্ৰুপদী ভাষাসমূহৰ লগতে পালি, পাৰ্চী আৰু প্ৰাকৃত ভাষাত ৰচিত বিভিন্ন সাহিত্যিক সমল সমৃদ্ধতা, আনন্দ আৰু প্ৰকাশৰ বাবে সংৰক্ষণ কৰা অতি প্ৰয়োজন। ভাৰতবৰ্ষ এখন সম্পূৰ্ণ উন্নত দেশ হিচাপে পৰিগণিত হ'বলৈ পৰৱৰ্তী প্ৰজন্মই ভাৰতবৰ্ষৰ এই সুন্দৰ আৰু সুবিশাল ধ্ৰুপদী সাহিত্যৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হ'ব লাগিব। সংস্কৃতৰ লগতে তামিল, তেলেগু, মালায়ালম, কানাড়া, উড়িয়া, পালি, পাৰ্চী আৰু প্ৰাকৃত আদি অন্য ধ্ৰুপদী ভাষা আৰু সাহিত্যৰ সমল বিদ্যালয়ত উপলব্ধ হোৱাৰ লগতে এইসমূহৰ ব্যৱহাৰিক আৰু উদ্ভাৱন পদ্ধতিৰে অনলাইন পাঠ্যক্ৰম ৰূপে উপলব্ধ হ'ব লাগিব, আৰু ইয়াৰ ফলত এই ভাষাসমূহ জীৱন্ত আৰু সজীৱ হৈ থাকিব।
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020, অধ্যায় অধ্যায় 22.6
- তদুপৰি ভাৰতৰ কিছুমান ভাষাই চৰকাৰীভাৱে বিপন্ন ভাষাৰ তালিকাভুক্ত

হোৱা নাই যদিও, বিভিন্ন দিশত তেনে ভাষাই জটিলতাৰ মুখামুখি হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে, ভাৰতীয় সংবিধানৰ অষ্টম সূচীৰ অন্তৰ্গত চ'ট ভাষাৰ নাম উনুকিয়াব পাৰি। ভাৰতৰ বিদ্যালয় আৰু উচ্চশিক্ষাৰ সকলো স্তৰতে ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষণ - পঠনৰ গুৰুত্ব আছে। এটা ভাষা জীৱন্ত আৰু প্ৰাসংগিক হৈ থাকিবলৈ, সেই ভাষাত নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে পাঠ্যপুঠি, কৰ্মপুঠি, ভিডিঅ', নাটক, কবিতা, উপন্যাস, আলোচনী আদিৰ দৰে উচ্চমানৰ শিক্ষণ আৰু মুদ্ৰিত সমল উপলব্ধ হ'ব লাগিব। তাৰোপৰি ভাষাৰ শব্দ- তালিকা আৰু অভিধানসমূহক অবিৰতভাৱে উন্নীত কৰিব লাগিব, তেতিয়াহে সাম্প্ৰতিক সমস্যা আৰু ধাৰণাসমূহ সেই ভাষাসমূহত প্ৰভাৱশালীভাৱে আলোচনা কৰাটো সম্ভৱ হৈ উঠিছে। পৃথিৱীৰ সকলো প্ৰান্তৰ দেশেই নিজৰ ভাষালৈ বিশ্বৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ভাষাৰ লিখন সমলবোৰৰ নিৰৱচ্ছিন্ন অনুবাদৰ জৰিয়তে নিজৰ তথ্য ভাণ্ডাৰ বৃদ্ধি কৰি আহিছে। এনে শিক্ষণ সামগ্ৰী, মুদ্ৰিত সামগ্ৰী আৰু বিশ্বৰ বিভিন্ন ভাষাৰ পৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ সামগ্ৰীসমূহৰ অনুবাদৰ দ্বাৰা আৰু অবিৰতভাৱে শব্দ- তালিকা উন্নীত কৰি বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশে ইংৰাজী, ফৰাচী, জাৰ্মান, হিব্ৰু, কোৰিয়ান আৰু জাপানী ভাষাৰ উন্নতি নিশ্চিত কৰি তুলিছে। কিন্তু ভাৰতবৰ্ষই নিজৰ নিজৰ ভাষাসমূহক সদা জাগ্ৰত আৰু পৰিপূৰ্ণ ৰূপত প্ৰৱাহমান কৰি ৰখাৰ বাবে শিক্ষণ, ছপা সমল আৰু অভিধান আদিৰ প্ৰস্তুতকৰণৰ দিশত যথেষ্ট পিছ পৰি আছে।

- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি - 2020, অধ্যায় 22.20, মানৱ সংসাধন বিকাশ মন্ত্ৰালয়
- নথি-পত্ৰ আৰু গৱেষণাৰ এই সকলোবোৰ পৰামৰ্শ পিছতো প্ৰায় 75 বছৰৰ পাছত আজিও এই কামটো সম্পূৰ্ণৰূপে কৰিব পৰা নগ'ল। এন. চি. ই.আৰ. টি. দ্বাৰা কৰা দুটা ভাষিক গৱেষণাত (51-54 পৃষ্ঠা চাওক) মাধ্যমিক ভাষাৰ ৰাজ্যভিত্তিক ৰূপৰেখা উপস্থাপন কৰা হৈছে, য'ত বহু ভাষাক প্ৰায়বোৰ ৰাজ্যতে মাধ্যম ভাষা হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে। কাগজত ক'বলৈ গ'লে মধ্যমীয়া ভাষাৰ বাবে এই পৰামৰ্শ আৰু ৰূপৰেখাবোৰ উৎসাহজনক যদিও ইয়াৰ দ্বাৰা এতিয়াও ঘৰুৱা ভাষা আৰু বিদ্যালয়ৰ ভাষাৰ মাজৰ ব্যৱধান দূৰ কৰা হোৱা নাই। দিনক দিনে ঘৰুৱা ভাষা আৰু বিদ্যালয়ৰ ভাষাৰ মাজত পাৰ্থক্য বাঢ়ি গ'ল আৰু আনফালে ইংৰাজীকে ধৰি ভাৰতীয় ভাষাৰ মাজত

ব্যৱধানো বাঢ়িল। মানসিক বোজা ইমানেই বাঢ়ি গ'ল যে ল'ৰা-ছোৱালীবোৰৰ নিজৰ বুজাবুজি, সিহঁতৰ মুখৰ ভাব ক'ৰবাত দবাই থোৱা হ'ল। সেইবাবেই ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম ৰূপৰেখাত (2005) এই কথা পুনৰ কোৱাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল যে ভাষা বিদ্যালয়ত শিশুসকলৰ বাবে ঘৰখনেই বুজাৰ মাধ্যম হ'ব লাগে যাতে শিশুসকলে মুখস্থ শিক্ষণৰ পৰিৱৰ্তে পঢ়া বুজাৰ দিশত আগবাঢ়ি যায়। শিক্ষা তেওঁলোকৰ বাবে বোজা হৈ পৰিব নালাগে বৰঞ্চ এক সুখদায়ক অভিজ্ঞতা হ'ব লাগে। স্পষ্টভাৱে ইয়াৰ আঁৰত কিছু বিভ্ৰান্তি আছে।

- এইবোৰ কথা মনত ৰাখি এন. চি. ই. আৰ. টি. ভাষা বিভাগে উদ্যোগ লৈ দেশৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ শিক্ষাবিদ আৰু শিক্ষকসকলৰ সৈতে বিতৰ্ক চলায়। এই বিতৰ্ক পাটনা, বাৰাণসী, উদয়পুৰ আৰু দিল্লীত ধাৰাবাহিক আলোচনা চক্ৰৰ ৰূপত অনুষ্ঠিত হৈছিল, য'ত সকলোৱে একমত হ'ল যে শিশুৰ নিজৰ ভাষাটোৱেই তেওঁলোকৰ বুজাবুজিৰ মাধ্যম হ'ব লাগে। এই আলোচনা চক্ৰসমূহৰ পৰা এইটোও ওলাই পৰিল যে এই দিশত এক ব্যাপক প্ৰস্তুতিৰ প্ৰয়োজন হ'ব। কেৱল শৈক্ষিক নহয়, সামাজিক আৰু প্ৰশাসনিক ভূমিকাৰ সচেতন প্ৰস্তুতি আৰু বুজাবুজিৰ মাধ্যমৰ বিষয়ে বুজাবুজি গঢ়ি তোলাৰ ক্ষেত্ৰত এক সক্ৰিয় পদক্ষেপ ল'ব লাগিব।

2

ভাষা আৰু গ্ৰহণ ক্ষমতা

- শিশুৰ গ্ৰহণ ক্ষমতা আৰু ভাষা
- ভাষাক বুজাৰ ভিত্তি হিচাপে
লোৱা
- ভাষা আৰু সামাজিক সমতা
- শিশুৰ পৰিচয়ৰ প্ৰশ্ন
- অৰ্থপূৰ্ণ শিক্ষাৰ প্ৰচেষ্টা

ভাষা আৰু গ্ৰহণ ক্ষমতাৰ মাজত
ওতপ্ৰোত সম্পৰ্ক আছে যদিও
শিক্ষাত বুজাবুজিৰ প্ৰয়োজনীয়তা প্ৰায়
অস্বীকাৰ কৰা হৈছিল। প্ৰথমবাৰৰ বাবে

যোৱা বছৰবোৰত যি শিক্ষা সম্পৰ্কীয় নতুন নীতি গ্ৰহণ কৰা হৈছে, সেইবোৰে
শিক্ষাত বুজাবুজিৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়াৰ কথা কৈছে। তাৰ আগতে বুজাবুজি কি ?
এই বিষয়েও কোনো ধাৰণা নাছিল। জ্ঞান দিয়া আৰু গ্ৰহণৰ পৰস্পৰা আছিল।
আজিও ইয়াৰ প্ৰচলন হৈ আছে। প্ৰথম কথা শিশুৰ ভাষা কি ? এই বিষয়ত আমি
আমাৰ জ্ঞান শক্তিশালী কৰিব লাগিব।

শিশুৰ গ্ৰহণ ক্ষমতা আৰু ভাষা

- স্কুললৈ যোৱাৰ আগতে শিশুৱে ভাষাৰ জৰিয়তে পৃথিৱীখন অনুভৱ কৰে।
- শিশুৱে ভাষা নিশিকৈ, ইয়াক মনৰ মাজত সৃষ্টি কৰে।
- শিশুৱে নিজাববীয়াকৈ বুজিব পৰা আৰু অৰ্থ উলিয়াব পৰা ক্ষমতা ৰাখে।
- তেওঁলোকৰ চাৰিওফালে একাধিক ভাষা থকাটো কোনো সমস্যা নহয়, ই এক
সম্পদ। বহু ভাষাই শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত সমতা হিচাপে কাম কৰিব পাৰে।
- ব্যক্তিগত জীৱনৰ লগত সংযুক্ত কৰিলে পাঠ্যক্ৰম আৰু ভাষা সমৃদ্ধ হয়।
- আনকি ছয় বছৰীয়া ছোৱালী এজনীৰ ভাষাও অতি জটিল হ'ব পাৰে।
ভাষাটোৰ এনে এটা ব্যাকৰণ আছে য'ত তাই সকলো কথা প্ৰকাশ কৰিব
পাৰে। যদি অন্য ভাষা তেওঁৰ ওপৰত মাধ্যম হিচাপে জাপি দিয়া হয়, তেন্তে
তেওঁৰ ভাষাৰ গ্ৰহণ ক্ষমতা শক্তিশালী নহ'ব।

চমস্কিৰ (1959) ষ্টুৰিডিউ অৱ স্কিনাৰছ ভাৰ্বেল বিহেভিয়াৰষ্ট যিয়ে আচৰণবাদৰ ভেটিটোকে জোকাৰি গৈছিল। চমস্কিয়ে কৈছিল যে ভাষিক ক্ষমতা জন্মজাত, অন্যথা ভাষিক ব্যৱস্থা শিকাৰ প্ৰক্ৰিয়া সম্ভৱ হৈ নুঠিল হেতেনে। কিন্তু পিয়াজেট (1962–1983), আন বহুতোৰ মাজতগ্ন ইনহাল্ডাৰ (1958) আৰু ভাইগটস্কি (1978—1986) আদি মনোবিজ্ঞানীসকলে এই দুটা অনস্বীকাৰ্য দৃষ্টিভংগীৰ মাজৰ পথ গ্ৰহণ কৰিছিল, য'ত আচৰণবাদীসকলৰ বাবে মস্তিষ্ক আছিল এটা উকা স্লেটৰ নিছিনা, তাত সংজ্ঞাত্মক বিচাৰধাৰা সম্পন্ন সকলৰ মতে ভাষা মানৱ মস্তিষ্কত আগৰে পৰাই আছিল সাৰ্বভৌম ব্যাকৰণৰ ৰূপত। পিয়াজৰ মতে ভাষাও অন্যান্য জ্ঞানমূলক ব্যৱস্থাৰ দৰেই পৰিৱেশৰ সৈতে পাৰস্পৰিক ক্ৰিয়া-কলাপৰ জৰিয়তে বিকশিত হয়।

- ভাৰতীয় ভাষাৰ পাঠদান—আধাৰ কাগজ, পৃষ্ঠা ৪

বুজাৰ ভিত্তি ৰূপত ভাষা

বুজা আৰু ভাষাৰ সম্পৰ্ক বতাহ আৰু তাৰ তৰংগৰ দৰেই। আমাৰ বুজাবুজি আমাৰ নিজৰ ভাষাত কৰা হয়। ভাষা অবিহনে বুজাৰ অনুমান অসম্ভৱ। কিন্তু ভাষাক 'সঁজুলি' হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে বিদ্যালয়সমূহত। আমি এতিয়া এই দিশত কাম কৰি পতিয়ন নিয়াৰ লাগিব যে ভাষা হৈছে মানুহৰ বুজাবুজিৰ একমাত্ৰ অপৰিহাৰ্য ভিত্তি। বৰ্তমান আমি কি কৰি আছো? ভাষাটোৱে নিজেই আমাক এই বিষয়ে সতৰ্ক কৰি দিয়ে। বৰ্তমানৰ পৰা অতীতলৈ আৰু ভৱিষ্যতলৈ গতি কৰাৰ বাবে ই একমাত্ৰ অপৰিহাৰ্য আহিলা। কালি কি আছিল? ইয়াৰ আধাৰত কল্পনা কৰিব পাৰি যে আমাক আৰু কি লাগে? ভাষাটোৱে নিজেই নিজৰ বিষয়ে বিবেচনাপূৰ্ণভাৱে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ কাম কৰে। মানুহৰ এই সকলোবোৰ পৰিস্থিতি তেওঁৰ পৰিৱেশত সৃষ্টি হয় আৰু এই সৃষ্টিৰ কাম বুজাবুজিৰ দ্বাৰাহে সম্ভৱ। মানুহৰ বিষয়ে এই বুজাবুজি ভাষাই নিজেই সৃষ্টি কৰিছে। ভাষাৰ জৰিয়তেহে আমি অৰ্থপূৰ্ণ ধাৰণা গঠন কৰোঁ, সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলাঁ, আমাৰ অভিজ্ঞতাক অৰ্থ দিওঁ, আমাৰ উদ্দেশ্য চাওঁ, আনৰ উদ্দেশ্য বুজি পাওঁ। গতিকে মানুহৰ গঠনৰ বাবে এক প্ৰয়োজনীয় চৰ্ত হিচাপে ভাষা বুজাৰ মাধ্যম হৈ পৰে।

শিশুৰ মনত প্ৰথমৰ পৰাই নিজস্ব ভাষাৰ গাঁথনি থাকে। ধাৰণাসমূহৰ গঠন এই ভাষাৰ পৰাই গঢ় লৈ উঠে। যেতিয়া তেওঁ এটা নতুন বস্তু দেখা পায়, তেতিয়া

তেওঁ তাক তেওঁৰ আগৰ অভিজ্ঞতাৰ সৈতে সম্পৰ্কিত কৰি নতুন নতুন বৈশিষ্ট্য আৱিষ্কাৰ কৰে, তেতিয়া সেই বস্তুটোৰ ধাৰণাটো গঢ় লৈ উঠে। এজনে নিজে বাহিৰলৈ চাই সন্মুখত নথকা কথাবোৰৰ কথা ক'ব পাৰে। ভাষাৰ যোগেদিহে এয়া সম্ভৱ। সেয়েহে শিশুৰ মনত থকা বিদ্যমান আৰু নতুন ধাৰণাবোৰক বিভিন্ন পৰিস্থিতিত ব্যৱহাৰ কৰাৰ সুযোগ দিব লাগিব। তেতিয়াহে তেওঁৰ নিজৰ বুজাবুজিৰ বিকাশ ঘটিব।

উৰি থকা ময়ূৰ এটা দেখি ছোৱালী এজনীয়ে কয়, 'কাগা' আৰু খোজকাঢ়ি যোৱা ময়ূৰ এটা দেখি তাই কয়, 'ভী ভী', ইয়াত ডেৰ বছৰীয়া ছোৱালীৰ ধাৰণাবোৰ গঢ় লৈ উঠিছে অৰ্থাৎ তাইৰ বাবে তাই উৰন্ত চৰাই আৰু খোজ কঢ়া প্ৰাণী। ছমাহৰ পাছত তাই দেৱাললৈ যোৱা টিকটিকিটোক 'পল্লী' বুলি মাতে আৰু মাকে তাইক 'কাগা' বুলি মাতিলে খতমত খায়। এতিয়া পাৰ্থক্যটো অধিক স্পষ্ট হৈ পৰিছে। এইটোৱেই তেওঁৰ শিক্ষণ আৰু বুজাৰ ধৰণ। কিবা এটা দেখি ল'ৰা-ছোৱালীয়ে প্ৰায়ে সুধিব, "কি?" ইয়াত শব্দ বিচৰা নাই ধাৰণাৰ কথাহে বিচৰা হৈছে। শিশুৱে প্ৰথমে ক'বলৈ আৰম্ভ কৰা ভাষাটোৰ পৰা তেওঁলোকে তাৰ পৰা যুক্তিযুক্ততা উলিয়াইছে, সেই অৰ্থৰ অৰ্থ তেওঁলোকৰ বাবে কি, আমি বুজিব লাগিব।

– এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

ভাষা আৰু সামাজিক সমতা

সামূহিক জীৱন, ভাষা আৰু মানুহ গভীৰভাৱে জড়িত হৈ আছে আৰু সৃষ্টিৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য ভূমিকা পালন কৰে। শিশুৱে নিজৰ অভিজ্ঞতাবোৰ ভাষাৰ জৰিয়তে জমা কৰি সাৰ্থক কৰি তোলে। এই প্ৰক্ৰিয়াটো এটা ভাষাৰ জৰিয়তে সংঘটিত হয় আৰু এই ভাষা শিশুটিৰ গৃহভাষা / মাতৃভাষা হ'ব পাৰে। অৰ্থাৎ সৃষ্টিৰ প্ৰথম প্ৰয়াস নিজৰ ভাষাত আৰম্ভ হয়। কাৰণ যিবোৰ শব্দ আৱেগিক আৰু অন্তৰংগ, সেইবোৰ নিজৰ ভাষাতহে প্ৰকাশ পায়।

প্ৰথমবাৰৰ বাবে এটা শিশু স্কুললৈ আহিলে তেওঁক শিকোৱা হয় যে তেওঁ নিজৰ ভাষাত ক'ব নালাগে, শিক্ষকসকলে নিৰ্ধাৰিত ভাষাত ক'ব লাগিব। যি ভাষাত তেওঁ এতিয়াও চিন্তা-চৰ্চা আৰু কথা কোৱা নাই। ইয়াৰ ফলাফল অতি বিপদজনক হ'ব পাৰে। আমি মন কৰিব লাগিব যে শিশুৱে নিজৰ মাতৃভাষাত নিজকে সৃষ্টি কৰে আৰু লগতে নিজৰ অভিজ্ঞতাৰ ব্যাখ্যাও সেই ভাষাত কৰে।

শিক্ষাত তাক অস্বীকাৰ কৰাটো কেৱল শিক্ষক অস্বীকাৰ কৰাই নহয় ই হৈছে সামাজিক সমতা, সামাজিক ন্যায় আৰু স্বাধীনতাক অস্বীকাৰ কৰা। এই ধাৰাটোৱে ‘মৌনতাৰ সংস্কৃতি’ৰ লগতে এখন হিংসাত্মক সমাজৰ সৃষ্টি কৰিব। কাৰণ যেতিয়া শব্দবোৰ আৰু নাথাকে, তেতিয়াই অস্ব-শব্দৰ উত্থান ঘটে। অহিংস সমাজ গঢ়ি তুলিবলৈও শিশুসকলক নিজৰ ভাষাত চিন্তা-চৰ্চা, পঢ়া আৰু লিখাৰ সুযোগ দিব লাগিব। এশ বছৰৰ আগতে (1909 চনত) গান্ধীজীয়ে ইংৰাজীত নহয়, মাতৃভাষা গুজৰাটীত ‘হিন্দ স্বৰাজ’ লিখিছিল সেয়া অকাৰণত নহয়।

আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাই কিছুমান মানুহৰ ভাষা গ্ৰহণ কৰে আৰু কিছুমান মানুহৰ ভাষাক প্ৰত্যাখ্যান কৰে। ইয়াক অস্বীকাৰ হৈছে শিক্ষাৰ আহিলা বা জ্ঞান আহৰণৰ একমাত্ৰ উপায়ক অস্বীকাৰ কৰা। আমি এইটোও গুৰুত্ব দিব লাগিব যে নতুন মেচিন বনোৱা, নতুন গৱেষণা কৰা, নিজৰ আৰু সমাজৰ বিষয়ে নতুন ধৰণে চিন্তা কৰাটো তেতিয়াহে সম্ভৱ হ’ব যেতিয়া আমি নিজৰ ভাষাত চিন্তা কৰিব পাৰিম। আৰু প্ৰতিখন বিদ্যালয়ে ভাষা শিক্ষাক নমনীয় কৰি তুলিলে এয়া সম্ভৱ হ’ব।

শিশুৰ পৰিচয়ৰ প্ৰশ্ন

কল্পনা কৰকচোন দুখন বিদ্যালয়ৰ নিজস্ব ভাষা নীতি আছে— এখন হৈছে শিশুটি স্কুললৈ অহা বিদ্যালয়, তাৰ পিছত নিজৰ ভাষা, সেয়া জনজাতীয় ভাষাই হওক বা ঘৰৰ ভাষাই হওক— শ্ৰেণীকোঠাত সম্পূৰ্ণ সহজে গ্ৰহণ কৰা হয়। তেওঁ নিজৰ ভাষাত যি ধৰণে কথা কয়, সেয়া ভুল বুলি কোৱা নহয় আৰু তেওঁক ‘গাঁৱলীয়া’ বুলিও কোৱা নহয়। তেওঁৰ ভাষাত তেওঁৰ দেউতাক, দাদা বা যিকোনো বয়োজ্যেষ্ঠক ‘তই’ বুলি সম্বোধন কৰে। শিক্ষকে ‘আপুনি’ বুলি ক’লেও তেওঁক অপমানিত নহয়, তেওঁক ‘গাঁৱলীয়া’ বুলি বহিবলৈ দিয়া নহয়। বৃহত্তৰ বিশ্ব আৰু জ্ঞানৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰিবলৈ এই শিশুটিক ক্ৰমান্বয়ে আঞ্চলিক ভাষাৰ দিশে আনিবলৈ চেষ্টা কৰে এই বিদ্যালয়ে। তেওঁৰ আত্মসন্মান আৰু আত্মবিশ্বাসত আঘাত নোপোৱাকৈ এই কামটো ক্ৰমান্বয়ে কৰা হয়। এই বিদ্যালয়ত শিশুটিৰ বিষয়ে পূৰ্বতে আহৰণ কৰা জ্ঞানক আদৰণি জনোৱা হয়। ইয়াত শিশুটিয়ে মাতৃভাষাৰ পৰা আঞ্চলিক ভাষালৈ সহজে গতি কৰে।

দ্বিতীয়খন হ’ল সেইখন বিদ্যালয় য’ত শিশুটি সোমোৱাৰ লগে লগে বিদেশী ভাষাত শিক্ষা আৰম্ভ হয়। তাত মুখৰ পৰা ভাষা আঁতৰোৱাৰ লগে লগে তেওঁক

‘গাঁৱলিয়া’ বুলি কোৱা হয়। এই বিদ্যালয়খনে শিশুৰ নিজৰ ভাষা মানি নলয়। যদি আমি এই দুখন বিদ্যালয় আৰু শিশুৰ বুজ লওঁ, তেতিয়া আপুনি দেখিব যে প্ৰথমখন বিদ্যালয়ৰ পৰা ওলাই অহা শিশুটি আত্মবিশ্বাসেৰে পৰিপূৰ্ণ হ’ব। নিজৰ শিপাৰ লগত সংযুক্ত হৈ থকা এই শিশুটিৰ মনত কোনো শত্ৰুতা বা হীনমন্যতা নাথাকিব। এই শিশুটিৰ প্ৰাদেশিক আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ ওপৰতো পৰ্যাপ্ত কৰ্তৃত্ব থাকিব। কিন্তু আন এখন বিদ্যালয়ৰ পৰা বাদ পৰা শিশুৱে নিজৰ ভাষাক প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ ফলত আত্মবিশ্বাস হেৰুৱাই দ্বিতীয় ভাষাত নিমগ্ন হৈ পৰিব আৰু তেওঁৰ মনোযোগ প্ৰকাশৰ সলনি শুদ্ধ উচ্চাৰণ আৰু ব্যাকৰণৰ ওপৰত থাকিব। পিছলৈ তেওঁ চিন্তাৰ সামঞ্জস্যতাকৈ ভাষাটো সংশোধন কৰাত নিয়োজিত হ’ব।

ডুমকা অঞ্চলত সাক্ষৰতা অভিযানৰ সময়ত হিন্দী ভাষাত ‘পাঠ্যপুস্তক’ (প্ৰাপ্তবয়স্কৰ বাবে) প্ৰস্তুত কৰা হৈছিল। কিতাপবোৰ বৰ ভাল আছিল যদিও কোনো যুক্তি নাছিল। তাৰ পিছত স্থানীয় লোকৰ সহায়ত নতুন পঠন সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰা হয় আৰু ই অতি জনপ্ৰিয় বুলি প্ৰমাণিত হয়। এই গ্ৰন্থসমূহ সাহালী ভাষাত নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। কিছুমানে কৈছিল যে প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ত এইটো ঠিকেই হ’ব, কিন্তু পিছলৈ কৰ্ম ভাষাটোও অন্তৰ্ভুক্ত কৰাটো প্ৰয়োজনীয় হ’ব।

এই অভিজ্ঞতাক স্কুলীয়া শিক্ষাতো অৰ্থাৎ নিজৰ ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি বুজাবুজি গঢ়ি তুলিব লাগে আৰু তাৰ পিছত ক্ৰমান্বয়ে অধিক কথিত ভাষা বা যোগাযোগ ভাষা গঢ়ি তুলিব লাগে।

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

শিশুৱে নিজৰ চৌপাশ আৰু সমগ্ৰ পৃথিৱীখন বুজি পায় আৰু নিজৰ সম্পূৰ্ণ পৰিচয় বিদ্যালয়লৈ আনে। যদি স্কুলত শিশুটিৰ গৃহভাষা প্ৰত্যাখ্যান কৰা হৈছে, তেন্তে এতিয়ালৈকে শিশুটিৰ বিকাশ হোৱা ভাষাটো প্ৰত্যাখ্যান কৰা হৈছে। শিশুৱে যি ভাষাত নিজৰ পৰিচয় গঢ় লৈছে, যাৰ দ্বাৰা জগতৰ এক বুজাবুজিৰ সৃষ্টি হৈছে, সেই ভাষাক প্ৰত্যাখ্যান কৰাটো কেৱল মাতৃভাষাকে নহয়, তেওঁৰ বুজাবুজিৰ আধাৰক প্ৰত্যাখ্যান কৰা। গতিকে শিশুটিৰ ভাষা আমি মানি ল’ব লাগিব। তেওঁৰ ভাষাৰো সীমা থাকিব, কিন্তু আমি তেওঁক তাৰ লগতে মানি ল’ব লাগিব। তেওঁক প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ত নিজৰ ভাষাত পঢ়িবলৈ (বুজিবলৈ) সুযোগ দিব লাগে। ক্ৰমান্বয়ে ইয়াক ৰাষ্ট্ৰৰ ভাষা আৰু বহল জ্ঞানৰ পৰিসৰৰ

সৈতে জড়িত কৰা উচিত। এই প্ৰচেষ্টাত প্ৰাদেশিক ভাষাসমূহক নিজৰ ভাষাৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হ'বলৈ দিব লাগিব। এই প্ৰচেষ্টাই নতুন কথাবোৰ অৰ্থপূৰ্ণভাৱে বুজিবলৈ সহায় কৰিব আৰু পঢ়িবলৈ শিকাৰ ক্ষেত্ৰত আত্মনিৰ্ভৰশীলতা আৰু আত্মবিশ্বাস কঢ়িয়াই আনিব। শিশুৱে যিটো ভাষা প্ৰথমে ক'বলৈ আৰম্ভ কৰে, তেওঁলোকৰ বুজাবুজি গঢ়ি তোলে আৰু তাৰ পৰা যুক্তিযুক্ততা উলিয়ায়। সেই অৰ্থবোৰে শিশুৰ বাবে কি বুজায় আমি বুজিব লাগিব। ইয়াৰ বাবে আমি শ্ৰেণীত নতুন প্ৰস্তুতি কৰিব লাগিব-

কিমান দুখৰ কথা যে আমি বিদেশী ভাষাত স্বৰাজৰ কথা কওঁ? ব্ৰিটিছে প্ৰত্যাখ্যান কৰা শিক্ষা আমাৰ শোভা হৈ পৰে, সেয়া অনুভৱ কৰা উচিত। তেওঁলোকে নিজৰ ভাষা উন্নত কৰাৰ চেষ্টা চলাইছে। ৰেলছ ইংলেণ্ডৰ এখন সৰু এলেকা; ইয়াৰ ভাষা ধূলিৰ দৰে তুচ্ছ। এনে ভাষাৰ সংস্কাৰৰ কাম চলি আছে।

ৰেলছৰ শিশুৱে ৰেলছৰ ভাষাত কথা ক'ব লাগে, তাত এনে প্ৰচেষ্টা চলি আছে। ইয়াত ইংলেণ্ডৰ কোষাধ্যক্ষ লয়ড জৰ্জে ডাঙৰ অংশ গ্ৰহণ কৰে। আৰু আমাৰ অৱস্থা কেনেকুৱা? আমি ইজনে সিজনক চিঠি লিখোঁ তাৰ পিছত আমি ভুল ইংৰাজীত লিখোঁ... আমাৰ শ্ৰেষ্ঠ চিন্তাবোৰ প্ৰকাশ কৰাৰ এটা উপায় ইংৰাজী... যদি এইটো বহুদিনলৈ চলি থাকে, তেন্তে মই বিশ্বাস কৰোঁ যে আগন্তুক প্ৰজন্মই আমাক তুচ্ছজ্ঞান কৰিব।

মই ভাবোঁ আমি আমাৰ সকলো ভাষাক উজ্জ্বল কৰি তোলা উচিত। আমি নিজৰ ভাষাত শিক্ষা লোৱা উচিত - ইয়াতকৈ বেছি বুজাবলৈ এই ঠাই নহয়। আমাৰ ভাষাত উপযোগী ইংৰাজী কিতাপসমূহ আমি অনুবাদ কৰিব লাগিব।

- হিন্দ স্বৰাজৰ পৰা

- সময়, ভাষা আৰু বুজাবুজিৰ পৰিৱৰ্তন হৈছে আৰু আমি কেৱল এই পৰিৱৰ্তন প্ৰক্ৰিয়াটোৰ অৰ্থ উলিয়াবলৈ সুযোগ দিব লাগিব।
- এটা শিশুৱে জন্মতে বিশ্বৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা ভাষা শিকিব পৰা ক্ষমতাৰে জন্ম লয়। শ্ৰেণীকোঠাত তেওঁৰ সামঞ্জস্যক সন্মান কৰিব লাগিব।
- শিশুৰ ধাৰণা, তেওঁৰ অনুভৱ আৰু তেওঁ দেখা ভাষাক শ্ৰেণীকোঠাত স্থান দিব লাগিব।
- আমি তেওঁক শব্দৰ সৈতে খেলাৰ সুযোগ দিব লাগিব।

- আমি তেওঁক নিজৰ অৰ্থ ৰচনা কৰাৰ সুযোগ দিব লাগিব।
- সংজ্ঞা অবিহনে ধাৰণাটোৰ কাষ চাপিবলৈ শিক্ষকে এটা পদ্ধতি উদ্ভাৱন কৰিব লাগিব।
- পাঠ্য সামগ্ৰীৰ সীমা বিতংভাৱে সলনি কৰিব লাগিব।
- অনুবাদৰ যান্ত্ৰিকতা সৃষ্টিশীল হ'ব লাগিব।
- প্ৰসংগবিহীন ভাষা এটা শিকাবলৈ চেষ্টা কৰাটো পৰিত্যাগ কৰিব লাগিব। অৰ্থাৎ ক, খ, গ, ঘ বা ক, খ, গ, ঘ একমাত্ৰ ভাষা বুলি বিভ্ৰান্তি আঁতৰাব লাগিব।
- শিশুৰ পৰিচয়, সংস্কৃতি আৰু বিকাশৰ লগত ভাষা জড়িত হৈ থাকে।
- ভাষা ইয়াৰ প্ৰগতিৰ মাধ্যম।
- শিশুৱে যেতিয়া নতুন কিবা এটা দেখে তেতিয়া তাক ভাষাৰ লগত জড়িত কৰি দেখে।
- অভিজ্ঞতাৰ ব্যাখ্যা আৰু বিশ্লেষণৰ ভিত্তি হৈছে ভাষা।
- কথা ক'ব নোৱাৰা শিশুৰো এটা ভাষা থাকে।
- হিন্দীত স্থানীয় ভাষাৰ প্ৰবাহ যাতে মুক্তভাৱে প্ৰবাহিত হয় তাৰ বাবেও শিক্ষকজনে নিশ্চিত কৰিব লাগিব। সেয়া লাগিলে উচ্চৰণেই হওক, বাক্য গঠন হওক বা প্ৰবচনেই হওক। ইয়াৰ ফলত হিন্দী আৰু স্থানীয় জনগোষ্ঠী উভয়ৰে শক্তি লাভ কৰিব।

অৰ্থপূৰ্ণ শিক্ষাৰ প্ৰচেষ্টা

আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাই শিশুসকলৰ ওপৰত দ্বিতীয় ভাষা বা আঞ্চলিক ভাষা জাপি দি 'মৌনতাৰ সংস্কৃতি'ৰ জন্ম দিছে। ল'ৰা-ছোৱালীৰ বুজাবুজিৰ সকলো দুৰাৰ বন্ধ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ। বহুতো দ্বীপৰ এখন সৰু দেশ আছে - পাপুয়া গিনি। এই দেশখনে নিজৰ ভাষা নীতিৰ জৰিয়তে প্ৰমাণ কৰি দিছে যে প্ৰাথমিক শিক্ষা চাৰিশততকৈও অধিক ভাষাত দিব পাৰি। এই দেশখনে ভাষাক বুজাৰ বাহন হিচাপে গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। শিশুকেইটাই নিজৰ ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি ইংৰাজী বা আন যিকোনো ভাষাৰ সৈতে সংযোগ স্থাপনৰ চেষ্টা কৰিছে। আমিও এই দিশত প্ৰচেষ্টা চলাব লাগিব। প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আমি জাপান, কোৰিয়া, কিউবা, ফিনলেণ্ড আৰু কানাডাৰ দৰে দেশৰ ভাষা নীতি মানি চলা

উচিত। কানাডাই জোৰ দিছে যে কোনো শিশুৱে তেওঁলোকৰ ভাষাৰ বাবেই পিছ পৰি থাকিব নালাগে। ইয়াত শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইনত মাতৃভাষাত শিক্ষাৰ বিষয়টোক গুৰুত্ব দি দিয়া হৈছে। শিশুৰ উন্নত শিক্ষাৰ বাবে ই অৰ্থপূৰ্ণ হোৱাটো প্ৰয়োজনীয়। আমি এইটোও চেষ্টা কৰিব লাগিব যে এই শিক্ষাই শিশুসকলক তেওঁলোকৰ সম্ভাৱনাৰ ওপৰত আত্মবিশ্বাস দিব পাৰে। এনে শিক্ষা প্ৰথম ভাষাতহে দিব পাৰি। ভাষাবিদসকলেও কয় যে প্ৰথম ভাষা যিমনেই চহকী হ'ব সিমনেই দ্বিতীয় ভাষাটো শিকিবলৈ সহজ হ'ব।

* * *

3

বহুভাষিকতাবাদ

- বহুভাষিকতাৰ উদ্দেশ্য
- শিশুৰ ভাষাৰ গ্ৰহণৰ ক্ষমতা
- সাৰ্বজনীন ব্যাকৰণৰ ধাৰণা
- বহুভাষিকতা আৰু সংখ্যালঘু আৰু জনজাতীয় ভাষা
- বহুভাষিকতা আৰু দক্ষিণ ভাৰতীয় ভাষা
- বহুভাষিক আৰু ইংৰাজী শ্ৰেণী
- বহুভাষিক শ্ৰেণীকোঠা
- ভাষিকতাৰ প্ৰত্যাহ্বানসমূহ

এদিন এখন গাঁৱত ছলস্থলৰ সৃষ্টি হ'ল। মহান জ্যোতিৰ্বিজ্ঞানী উপস্থিত। তেওঁ নক্ষত্ৰমণ্ডলৰ বিষয়ে অতি জ্ঞানী। দুদিন ধৰি আতিথ্য বজাই ৰাখি আকাশৰ ফালে চাই থাকিল। তৃতীয় দিনা তেওঁক ক'তো দেখা নাপালে। মানুহে বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। লগ পোৱাৰ সময়ত তেঁও এটা কুঁৱাত

ছিটিকি আছিল। লোকসকলে ক'লে, 'মাটিত খোজ কঢ়াৰ পথ যোনে নাজানে, তেওঁ আকাশৰ বিষয়ে কি জানিব? শিশুটিৰ নিজৰ ভাষাত শিক্ষা দিয়াৰ সম্পৰ্কত এই উপাখ্যানটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। আমি শিশুৰ নিজৰ ভূমি শক্তিশালী কৰিব লাগিব আৰু এই প্ৰক্ৰিয়াত শিক্ষাৰ জগতখনত কাৰ্যকৰী কৰিব পৰা নীতিৰ কথা ক'ব লাগিব। ইয়াৰ পৰা এইটোও স্পষ্ট যে আমি তৃণমূল পৰ্যায়ৰ শিক্ষাৰ উপায় বিচাৰি উলিয়াব লাগিব। বহুভাষিকতাও তেনে এটা উপায়।

বহুভাষিকতাৰ উদ্দেশ্য

বহুভাষিকতা আমাৰ জীৱনৰ এক অপৰিহাৰ্য অংগ। আমাৰ সংস্কৃতি আমাৰ পৰিচয়ৰ লগত জড়িত। আমি সকলোৱে বহুভাষিক আৰু আমাৰ বহুভাষিক হোৱাটোৱে আমাক আনৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰাত আৰু বুজিবলৈ সহায় কৰে। আজিকালি মানুহে এখন দেশৰ পৰা আন এখন দেশলৈ গতি কৰাৰ লগতে নিজৰ অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক জীৱনতো স্থান লাভ কৰিছে। সেয়ে এই সময়ত এক জাতি, এক ভাষা, এক সংস্কৃতিৰ ধাৰণাটোৰ কোনো স্থান নাই।

এইটো ভবাটো কেবল অথহীন নহয়, সমগ্ৰ পৃথিবীৰ জ্ঞানৰ প্ৰতি চকু মুদি দিয়াৰ দৰেই হ'ব।

আমি এই কথা বুজি পাই বহু ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰো। শিশুৰ জীৱনৰ লগতো যে এই বস্তুটোৰ সম্পৰ্ক আছে, সেই কথা কোনেও অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে। তেন্তে ল'ৰা-ছোৱালীক কিয় ইয়াৰ পৰা আঁতৰাই ৰখা হয়? শিশুক বুজাত, তেওঁলোকৰ সৈতে সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলাত, বিদ্যালয়ৰ সৈতে সংযোগ কৰা, তেওঁলোকৰ ঘৰুৱা ভাষা আৰু বিদ্যালয়ৰ ভাষাৰ মাজত এখন সেতু গঢ়ি তোলাত বহুভাষিকতাই গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে।

শিশুৱে মাতৃভাষাটো জানে, চাৰিওফালৰ পৰিৱেশত ব্যৱহাৰ হোৱা দেখি। এতিয়া প্ৰয়োজন হ'ল নিজৰ ভাষাটোক এক শক্তিশালী ভেটি দি তেওঁলোকৰ ভাষা আৰু অন্য ভাষাৰ মাজত এখন সেতু গঢ়ি তোলা। এইদৰে তেওঁৰ বাবে আৰু দুটা বা তিনিটা ভাষা উপলব্ধ কৰিব পাৰি যাতে তেওঁ সহজে শিক্ষা লাভ কৰিব পাৰে।

মাতৃভাষাৰ ব্যৱহাৰ মেৰুদণ্ডৰ দৰে চলিব লাগে। আমি এবাৰহে পঢ়িবলৈ শিকোঁ। যদি এই দক্ষতা মাতৃভাষাত স্থিৰ হৈ থাকে, তেন্তে আন ভাষাত লিখা-পঢ়াটো অতি সহজ হৈ পৰে।

শিশুৰ ভাষা গ্ৰহণৰ ক্ষমতা

বেছিভাগ শিশুৱেই স্কুললৈ অহাৰ আগতে কেবল এটা ভাষাই নহয়, প্ৰায়ে কেইবাটাও ভাষা শিকে। স্কুললৈ অহাৰ আগতে শিশুটিয়ে প্ৰায় পাঁচ হাজাৰ বা তাতোকৈ অধিক শব্দ জানে। সেয়েহে বহুভাষিকতা আমাৰ পৰিচয় বা পৰিচয়ৰ

চাৰি বছৰ বয়সলৈকে সকলো শিশুৱে
একাধিক ভাষা শিকিবলৈ সক্ষম।

X X X

ভাৰতীয় সংবিধানৰ চতুৰ্থ অধ্যায়ত কোৱা
হৈছে- 'আমাৰ ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ সুৰক্ষাৰ
অধিকাৰ আছে।' 'জ্ঞ আৰু গুৰু (ক) অনুচ্ছেদতো
এই প্ৰসংগত কথা পাতি থাকোঁতে তেওঁলোকৰ
ভাষাৰ সুৰক্ষা আৰু সুলভতাৰ কথা কৈছে।

নিৰ্ণায়ক। আনকি দুৰ্গম গাঁৱৰ
পৰা অহা আৰু তথাকথিত
'একবক্তা' সকলৰ বহু
যোগাযোগমূলক পৰিস্থিতিত
সঠিক ধৰণৰ ভাষা ব্যৱহাৰ
কৰাৰ ক্ষমতা আছে। কেইবাটাও
গৱেষণাই দেখুৱাইছে যে
বহুভাষিকতাবাদৰ জ্ঞানমূলক

বিকাশ, সামাজিক সহনশীলতা, বিকেন্দ্ৰীকৃত চিন্তাধাৰা আৰু শৈক্ষিক কৃতিত্বৰ সৈতে ইতিবাচক সম্পৰ্ক আছে। ভাষিকভাৱে আমি যিবোৰ ভাষাক উপভাষা, জনজাতীয় বা স্নেং বুলি কৈ আহিছো, সেইবোৰ সকলো সমানে বৈজ্ঞানিক। ভাষাবোৰ ইটোৱে সিটোৰ সান্নিধ্যত ফুলি উঠে, লগতে নিজৰ বিশেষ পৰিচয় বজাই ৰাখে। বহুভাষিক শ্ৰেণীকোঠাত প্ৰতিজন শিশুৰ ভাষাক সন্মান কৰা আৰু ভাষাটো পাঠদান পদ্ধতিৰ অংশ হিচাপে শিকোৱাটো একেবাৰেই প্ৰয়োজনীয় হ'ব লাগে।

সাৰ্বজনীন ব্যাকৰণৰ ধাৰণা

ভাষাবিদসকলেও ভাষা শিক্ষাৰ প্ৰসংগত একেই কথা কয়। প্ৰতিটো ভাষাতে স্বৰবৰ্ণ আৰু ব্যঞ্জনবৰ্ণ থাকে। প্ৰতিটো ভাষাৰ নিজস্ব বৈশিষ্ট্য আছে আৰু ইটোৱে সিটোৰ লগত সমান হ'ব নোৱাৰে। তেওঁ নিজৰ ভিতৰতে অদ্বিতীয়। যেনে “মই মোৰ মনৰ কথা ক'বলৈ চেষ্টা কৰিছোঁ”, “চেষ্টা কৰিছোঁ”, “আপুনি খাবলৈ চেষ্টা কৰক”, “চেষ্টা কৰি চাওক”। ইয়াত ‘চেষ্টা’ৰ প্ৰসংগ সকলো বাক্যতে সলনি হৈ আছে। এই উদাহৰণৰ পৰা স্পষ্ট হৈ পৰে যে সমাৰ্থক শব্দই সদায় অৰ্থ নিদিবও পাৰে। যিজন ব্যক্তিৰ দুটা বা ততোধিক ভাষাৰ জ্ঞান আছে, তেওঁৰ একেটা ভাষা ব্যৱস্থাৰ দুটা অংশ থাকে আৰু লগতে বিভিন্ন ভাষাৰ ‘ব্যৱস্থা’ বেলেগ বেলেগ। ‘শিশুটোৱে বটলটো ভাঙিলে।’ এই উৰ্দু, পাঞ্জাবী, হিন্দী বাক্য কোনটো ভাষা ব্যৱস্থা? তিনিওটা হ'ব পাৰে। “মুণ্ডে নাল মৈ নি জা সাকদি।” (ল'ৰাটোৰ লগত যাব নোৱাৰোঁ।) পাঞ্জাবীত ‘মুণ্ডে’ৰ লগত ‘দে’ লগোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। এই সকলোবোৰ ভাষাৰে নিজস্ব ব্যৱস্থা আছে। শিশুৱে নিজৰ চাৰিওফালে থকা কথিত ভাষাৰ ধ্বনি, বাক্যবিন্যাস আৰু শব্দবোৰ স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে শিকে। লগতে দুটা ভাষাৰ মাজৰ পাৰ্থক্য বুজিব, ভাষাৰ গাঁথনিগত গঠনতো জানিব। যেনে-মহীশূৰৰ এজন ব্যক্তিয়ে ‘কাংঘী’ বুলি ক'ব। যদি আমি ভাষাৰ বিন্যাস চিনি পাওঁ, তেনেহ'লে আমি সহজেই শিকিবলৈ হোৱা অসুবিধাবোৰ বুজিব পাৰিম। যাৰ দুটা বা ততোধিক ভাষা আছে তেওঁৰ এটা দেহ আৰু দুটা আত্মা আছে। ই নিজেই ‘উন্নয়ন’ৰ অংশ। এটা কথা মনত ৰখা ভাল যে ভাষা নোহোৱা হ'লে তাৰ লগে লগে সংস্কৃতিও নোহোৱা হৈ যাব। আফ্ৰিকাত ভাষাৰ অন্তৰ্ধানৰ বাবে এটা সংস্কৃতি বিলুপ্তিৰ পথত আছিল, কিন্তু...সময়ত মানুহ সজাগ হৈ পৰিল।

বহুভাষিকতা আৰু সংখ্যালঘু আৰু জনজাতীয় ভাষা

যি ভাষা কম লোকৰ দ্বাৰা কোৱা হয়, সাধাৰণতে তেওঁলোকৰ সন্তান বিদ্যালয়লৈ যাব নাপায়। বহুভাষিকতাবাদক সন্মান জনাই আমি সেই সকলো শিশুক শিক্ষাৰ পৰিসৰলৈ আনিব পাৰিম। বহুভাষিকতাৰ প্ৰেক্ষাপটত ভাষিক সংখ্যালঘুসকলে নিজৰ ভাষাত প্ৰাথমিক শিক্ষা লাভ কৰাৰ অধিকাৰ আছে। ভাষা সুৰক্ষাৰ বাবেও এটা সংস্থা গঠন কৰা হৈছিল। সংখ্যালঘু ভাষা আয়োগ গঠন কৰা হৈছে, যাৰ মতে বৰ্তমান পৰিস্থিতি হৈছে কিছুমান ভাষা যিবোৰ সংখ্যালঘু নহয় এতিয়াও শিক্ষাৰ শিবিৰৰ বাহিৰত আছে।

জনজাতীয় শিশুসকলক আগুৱাই আনিবলৈ বহুভাষিকতাৰ কথাও গৱেষণা কৰা হৈছে। আদিবাসী ল'ৰা-ছোৱালীয়ে স্কুললৈ আহিলে অসমীয়াই হওক বা আন কোনো ভাষাই হওক নতুন ভাষা এটা পায়। তেওঁলোককো মূলসুঁতিৰ সৈতে একত্ৰিত কৰিব লাগিব বুলি উদ্দেশ্য কৰি তেওঁলোকক বিদ্যালয়লৈ অনা হয়। ফলত যি ভাষাত নিজৰ সংস্কৃতিৰ বুজাবুজি হৈছে, সেই ভাষাৰ পৰা আঁতৰি যায়।

যদিও নাগালেণ্ডত মন জিলাত ইংৰাজী ভাষাক চৰকাৰী কামৰ ভাষা কৰি তোলা হৈছে, প্ৰয়োজন অনুসৰি ইয়াত 17টা জনজাতীয় ভাষাক প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত 'শিক্ষা'ৰ বাবে গ্ৰহণ কৰা হয়। ইয়াৰ ভিতৰত এম.এ.লৈকে এটা ভাষা শিকোৱা হয়। শিশুসকলক নিজৰ ভাষাত পঢ়োৱাৰ প্ৰচেষ্টা হাতত লৈছে সৰ্বশিক্ষা অভিযানে।

বহুভাষিকতা আৰু দক্ষিণ ভাৰতীয় ভাষা

দক্ষিণ ভাৰতত ইয়াৰ নিজস্ব ভাষা তামিল, কানাড়া, তেলেগু বা মালয়ালম আৰু ইংৰাজী বুজিবলৈ যথেষ্ট সক্ষম বুলিও বিশ্বাস আছে। ত্ৰিভাষ সূত্ৰ অনুসৰি তৃতীয় ভাষাৰ হিন্দী পঢ়াটো তেওঁলোকৰ বাবে বোজা হ'ব পাৰে। সকলো ৰাজ্যৰে নিজস্ব চৰকাৰী ভাষা আছে। শিশুৰ নিজস্ব আন ভাষাও আছে। আৰু তৃতীয় ভাষাটোও ইংৰাজী। এতিয়া প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে যে ইমানবোৰ ভাষা থকাৰ পিছতো প্ৰাথমিক শিক্ষা কেৱল মাতৃভাষাত কিয়?

এই প্ৰসংগত মন কৰিবলগীয়া কথা যে শিশুৱে পঞ্চম শ্ৰেণীৰ পিছত পঢ়া-শুনা এৰি দিয়ে। মাতৃভাষা ইতিমধ্যে জানে। গতিকে পঞ্চম শ্ৰেণীলৈ শিক্ষা যদি

তেওঁলোকৰ মাতৃভাষাত হয়, তেন্তে পঢ়া-শুনা সহজ হ'ব, নহ'লে আন এটা ভাষা শিকিবলৈ পাঁচ বছৰ পাৰ হ'ব আৰু তেওঁ সার্থকতাৰে দৰে একো কৰিব নোৱাৰিব। তিনিটা ভাষাৰ সূত্ৰটো বহুভাষিক ধাৰণা নহয়, নীতিও নহয়। ইয়াক প্ৰথমে বুলি ক'ব পাৰি। ইয়াৰ বাবে ভাষাৰ বৈচিত্ৰক পুনৰ চোৱাৰ প্ৰয়োজন হ'ব। বহুভাষিকতাৰ জৰিয়তেহে এই কাম কৰিব পৰা যায়।

বহুভাষিক আৰু ইংৰাজী শ্ৰেণীকোঠা

ইংৰাজী শিকোৱাৰ লক্ষ্য হৈছে আমাৰ সকলো ভাষাক সমৃদ্ধ কৰিব পৰা বহুভাষিক সৃষ্টি কৰা, যিটো এটা গ্ৰহণযোগ্য আৰু জাতীয় দৃষ্টিভংগী হৈ আহিছে। গতিকে যি শ্ৰেণীত (I-III বা IV বা V/VI) ইংৰাজী আৰম্ভ হওক, অৰ্থপূৰ্ণ পৰিস্থিতিত পঢ়োৱা উচিত। কিন্তু সাধাৰণতে মাতৃভাষা ইংৰাজী শ্ৰেণীকোঠাত গোপন অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ ৰূপত প্ৰৱেশ কৰে। উত্তৰটো লিখি থাকোঁতে শিক্ষকে পাঠটোৰ 'একেবাৰে অনুবাদ আৰু ব্যাখ্যা' কৰি আগবাঢ়ি যায়। বুজাবুজি গঢ়ি তুলিবলৈ শিশুৰ মাতৃভাষাক শিথিলভাৱে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি বা ইংৰাজীৰ সৈতে সম্পৰ্কিত কৰি সঠিক স্থান দিব পাৰি। প্ৰভুৱে (1987) ইয়াৰ এটা উদাহৰণ দিছে — “বাংগালুৰু / শ্চবেংগালুৰু” প্ৰকল্পত মাতৃভাষাৰ ব্যৱহাৰৰ সীমা স্বাভাৱিকভাৱে নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল কামৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ দ্বাৰা। তাত মেটেৰিয়েল ইংৰাজীত আছিল আৰু উত্তৰবোৰো ইংৰাজীত আছিল। প্ৰয়োজনত মাতৃভাষাই ইংৰাজী ভাষাটো বুজিব পৰা কৰি তুলিছিল। যদি ইংৰাজী ভাষাত বহু ধৰণৰ সামগ্ৰী উপলব্ধ হয় আৰু তাক বুজিবলৈ আন্তৰিক প্ৰচেষ্টা কৰা হয়, তেন্তে মাতৃভাষাই হস্তক্ষেপ নকৰে বৰঞ্চ সহায় কৰে।” ক্ৰেচনে (1985—94) কৈছে যে ‘এককালীন অনুবাদ ফলপ্ৰসূ নহয়’, শ্ৰেণীকোঠাত দুটা ভাষা ব্যৱহাৰ কৰি লক্ষ্য-ভাষাৰ সামগ্ৰীটো বুজিব পৰা কৰি তুলিলে, পটভূমিত প্ৰথম ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰি।

ইংৰাজী ভাষা-শিক্ষণ সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে মাতৃভাষাৰ উপৰোক্ত ব্যৱহাৰসমূহ বুজিবলৈ শিক্ষকসকলৰ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰিব লাগিব। ভাষা-শিক্ষণৰ ওপৰত উল্লেখ কৰা স্তৰবোৰ কি হ'ব পাৰে, সেই বিষয়ত শিক্ষকসকলৰ মানসিকতাক সম্বোধন কৰাৰ প্ৰয়োজন আছে।

কিছুমান সম্ভাৱনা

- প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ত ভাষাৰ মাজত আৰু ‘ভাষা’ আৰু ‘বিষয়’ৰ মাজত থকা বাধা

আঁতৰোৱাৰ বাবে প্ৰচেষ্টা চলাব লাগিব। শিশুক নিজৰ চৌপাশৰ জগতখনৰ বিষয়ে সচেতন কৰিবলৈ নিম্ন প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত বা অন্ততঃ 1 ৰ পৰা 3 শ্ৰেণীলৈকে কৰা কাৰ্য্যসূচীসমূহ ইংৰাজীৰ লগতে মাতৃভাষাত দিব পাৰি (দাস 2005)। এনে বহুভাষিক কাৰ্য্যসূচীৰ বিকাশৰ বাবে শিক্ষকৰ সহযোগত এক স্পষ্ট পদ্ধতিৰ বাবে সামগ্ৰী আৰু নিৰ্দেশনা প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰয়োজন। এটাতকৈ অধিক ভাষাৰ উদাহৰণ থকা। ইয়াত ক'ড-চেঞ্জৰ উদাহৰণও থাকিব লাগে।

- এটাতকৈ অধিক ভাষাত সমান্তৰাল পাঠ্য প্ৰয়োগ কৰিলে ই একেটা কাহিনী হ'ব পাৰে। যেনে এন বি টি-য়ে ইংৰাজীৰ লগতে ভাৰতীয় ভাষাতো গল্প প্ৰকাশ কৰিছে শচচাওক অমৰুতাবল্লী আৰু ৰামেশ্বৰ ৰাও, চঞ্জল্লবল্লী। প্ৰমিজ ফাউণ্ডেচনে চাৰিটা ভাৰতীয় ভাষা আৰু ইংৰাজীত মহান গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰিছে। চি.আই. ই. এফ. এল. ৰ সম্পূৰ্ণ ভাষা পদ্ধতিৰ অধীনত দ্বিভাষিক গ্ৰন্থ প্ৰস্তুত কৰা হৈছে এনে সমান্তৰাল গ্ৰন্থবোৰ ইটোৱে সিটোৰ সঠিক অনুবাদ হ'বই লাগিব বুলি ক'ব নোৱাৰি কিন্তু ইয়াৰ অৰ্থ একে আৰু ভাষিক কাৰ্য্যকলাপ একে; ছন্দ, শব্দৰ খেল আদি অন্তৰ্ভুক্ত কৰক, যাতে শিশুৱে ভাষাৰ ধ্বনি আৰু গঠনৰ বিষয়ে সচেতন হয়। পঢ়াটো এটা সংক্ৰমণ দক্ষতা। এটা ভাষাত পঢ়িব পৰা ক্ষমতাই আন এটা ভাষা শিকিবলৈ সহায় কৰে (West 1941)। ই কেৱল একেধৰণৰ লিপি থকা ভাষাতে নহয়, বিভিন্ন লিপি থকা ভাষাতো কাম কৰে। (ৱেষ্টে বাংলা আৰু ইংৰাজীৰ ওপৰত কাম কৰিছে: লিপি দুখনৰ অৱস্থান আৰু পঢ়াৰ সংবহনযোগ্যতাৰ বিষয়ে এতিয়া কমেইহে জনা যায়)।
- ওপৰৰ পৰামৰ্শসমূহ সমান্তৰাল বা সহযোগী ভাষাৰ বাবে, আনহাতে দ্বিভাষিক বা মিশ্ৰিত ভাষাৰ বাবে লিখিত সংহিতাৰ দ্বিভাষিক পাঠ্যৰ ওপৰতো পৰীক্ষামূলক কাম উপলব্ধ (চাওক Dovera 2005, Felix 1998)।

- ইংৰাজী শিক্ষণ-ভিত্তি পত্ৰ, পৃষ্ঠা 13-14

বহুভাষিক শ্ৰেণীকোঠা

যিকোনো ভাষা কেনেকৈ শিকায়? ইয়াৰ বাবে আমি প্ৰথমে লিখাৰ বিজ্ঞান বুজিব লাগিব। ইয়াত মন আৰু হাতৰ সংমিশ্ৰণৰ প্ৰয়োজন। পু-ছ বছৰ বয়সলৈকে এই বিকাশ যথেষ্ট নহয়। সেইবাবেই লিখিবলৈ টান। কিন্তু গৱেষণাৰ পৰা এইটোও কোৱা হৈছে যে শিশুৰ মনত ছপাৰ ধাৰণা বা বুজাবুজি গঢ়ি তুলিবলৈ পঢ়াৰ

লগতে লিখা আৰম্ভ কৰিব লাগে। শাৰীত লিখিবও পাৰি। এই কথা বুজি পোৱাটোও জৰুৰী। শুনা আৰু কোৱাটো অতি প্ৰয়োজনীয়। গণিত পঢ়োৱাৰ ক্ষেত্ৰত ল'ৰা-ছেৱালীয়ে ইতিমধ্যে গণিত জানে। টফি বিতৰণ কৰাটো নিশিকোৱাকৈয়েই আহে। একেদৰে পানীৰ তিনিটা ৰূপ-কঠিন, তৰল আৰু ভাপ- মাতৃভাষাৰ সহায়ত ভালদৰে বুজাব পাৰি-কিন্তু শিশুৰ মনত ধাৰণাটো স্পষ্ট হোৱাৰ পিছত। মাতৃভাষাৰ জৰিয়তেও পৰিভাষামূলক শব্দৰ আদান-প্ৰদান কৰিব পাৰি। দ্বিতীয় আৰু তৃতীয়

(2003) ৰ ACADEMIC AADHAAR পত্ৰ অনুসৰি প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ বাবে মাতৃভাষা অতি প্ৰয়োজনীয় আৰু ইয়াক যিমান পাৰি ধৰি ৰাখিব লাগে। কিছুমান অধ্যয়নে (যেনে ছেহগাল 1983) দেখুৱাইছে যে মাতৃভাষা জৰিয়তে শিক্ষা লাভ কৰা শিশুসকলৰ ইংৰাজী মাধ্যমত অধ্যয়ন কৰা একে স্তৰৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীতকৈ ভাষিক বা বিদ্যায়তনিক পৰ্যায়ত কম লাভ নহয়। 15-17 বছৰ বয়সৰ ভিতৰৰ 78 টা শিশুৰ ওপৰত কৰা গৱেষণাৰ পিছত গুপ্তাই (1995) কৈছে যে প্ৰাৰম্ভিক অৱস্থাত দুবছৰ ধৰি মাতৃভাষাক মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিলে শিশুৰ মাতৃভাষা আৰু দ্বিতীয় ভাষাত উন্নত দক্ষতা উৎপন্ন হয়।

ভাষা সংযোজন হ'লেও মাতৃভাষাৰ ব্যৱহাৰ অব্যাহত থাকিব লাগে। মাতৃভাষাৰ যোগেদি তেওঁলোকে অধিক ভাষা বুজিবলৈ আৰম্ভ কৰে। আমি মাত্ৰ শিক্ষাৰ নদীৰ ওপৰত এখন ভাল শক্তিশালী দলং নিৰ্মাণ কৰিব লাগিব।

ইয়াৰ উপৰিও মন কৰিবলগীয়া যে আমি ইতিমধ্যে নজনা কথাবোৰ আমি শুনিবলৈ পাওঁ আৰু বুজি পাওঁ। বাকী সকলোবোৰ তুচ্ছ যেন লাগে, আমি সেইটো এৰি দিওঁ। প্ৰয়োজনীয়তাক মনত ৰাখি বিহাৰৰ পৰা অসম, পঞ্জাব আদিলৈ যোৱা শ্ৰমিক সকলে তাত ভাষাবোৰো শিকে।

বহুভাষিকতাৰ প্ৰত্যাহ্বানসমূহ

- প্ৰথমতে ভাষা হিচাপে ভাষা শিকোৱাটো বেলেগ কথা আৰু মাধ্যম হিচাপেও বেলেগ কথা। ভাষা এটা পঢ়োৱাটো কেৱল এজন ভাষা শিক্ষকৰ কাম নহয়। ভাষাৰ উপাদান অবিহনে অন্য বিষয় পঢ়োৱাটো সম্ভৱ নহয়। বিজ্ঞানতো ক্ৰিয়াপদ, বিশেষ্য আৰু সৰ্বনাম আছে। হিন্দী বা যিকোনো ভাষাৰ গাঁথনি আৰু বিজ্ঞানৰ ধাৰণাটো একেলগে যাব লাগে।

- বহুভাষিকতাৰ দ্বিতীয় সমস্যাটো আহে লিপিৰ পৰা। যেনে- জেমিয়ে 'অসম আৰু নাগালেণ্ডত' ৰোমান লিপি বাছি লৈছে। প্ৰক্ৰিয়াটোত তেওঁলোকে শিশুটিক 'ক'ৰ পৰা 'জ'লৈকে শিকাব আনহাতে জেমিত এই সকলোবোৰ আখৰ ব্যৱহাৰ কৰা নহয়।

ইংৰাজীত আজিৰ ক্লাছবোৰ দেখি
কেতিয়াবা মনলৈ আহে যে আগৰ
মানুহে হীৰা, গহনা লুট কৰিছিল।
আজিকালি ভাষাৰ জৰিয়তে হৃদয়-মন
লুট কৰা হয়।

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

- তৃতীয় সমস্যাটো হ'ল বিদ্যালয়ত পঢ়া-শুনাত বহুত গুৰুত্ব দিয়া হয় - কোৱা-শুনাত একেবাৰেই গুৰুত্ব দিয়া নহয়।
- শিক্ষণ-শিক্ষণ সামগ্ৰীৰ ব্যৱহাৰো এটা সমস্যা। ই মার্জিত নহয়, সংস্কৃতিৰ লগতো সামঞ্জস্যপূৰ্ণ নহয়। উৰিষ্যাৰ জনজাতিসকলৰ মাজত জন্মদিনত উপহাৰ দিয়াটো প্ৰচলিত নহয় যদিও এনে উদাহৰণ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।
- আন এটা সমস্যা হৈছে ভাষা শিক্ষক নিযুক্তিৰ বিষয়ে। ভাষা শিক্ষক কেতিয়াও নিযুক্তি দিয়া নহয়। যিকোনো বিষয়ৰ যিকোনো ব্যক্তি বা শিক্ষকক এই চাকৰি দিয়া হয়। 'ভাষাহে পঢ়িব লাগে।'
- কোনো স্তৰতে সমাগুৰুত্ব দিয়াগুৰুত্ব দিয়াজক জড়িত কৰাৰ বাবে কোনো উদ্যোগ লোৱা নহয়। প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত মাতৃভাষা থাকিব লাগিব, পিছত আৰু অধিক ভাষা সংযোজন কৰিব পাৰিব। বাধা আহিব কিন্তু তাৰ সমাধান বিচাৰি উলিয়াব পাৰিব লাগিব।
- আমি শ্ৰেণীত পঢ়াওঁতে এটা ভাষাক আন এটা ভাষাৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপন কৰা উচিত, যদি আমি কেৱল এটা ভাষা লৈ যাওঁ, তেতিয়া ক্লাছত কথা-বতৰাই নহ'ব। কিন্তু দুখৰ কথাটো হ'ল যেনেকৈ ফাৰ্ম-ভঁৰাল, চিঠি আদি বিলুপ্ত হৈ গৈ আছে, একেদৰে বহু শব্দও বিলুপ্ত হৈ গৈ আছে। যেনেকৈ খেৰ, মেহ, গাউন, দালি, আশ, উলাইব, ভুজাব আদি শব্দবোৰ বৰ্তমান হিন্দীত প্ৰয়োগ নহয়।

বহুভাষিকতাৰ বাবেহে আমি অধিক ভাষাৰ বিষয়ে জানিবলৈ পাওঁ, সেই কথাতো লেখকসকলে গুৰুত্ব দিয়া উচিত। কবীৰ এজন বহুভাষিক সাধু কবি আছিল। মানুহক বুজিবলৈ তেওঁ সাধু ভাষা গ্ৰহণ কৰিছিল। হবিব তনবীৰৰ 'আপ্ৰা

বজাৰ' আৰু ভিখাৰী ঠাকুৰৰ বহুপ্ৰিয় নাটক 'বিদেশিয়া' বহুভাষিকতাৰ চিহ্ন।

আমাৰ দেশ বহুভাষিক। গতিকে বহু ভাষা জনাটোৱে আমাক কেৱল ইজনে সিজনৰ লগত সংযোগ কৰাই নহয়, ভাষাবোৰক ইটোৱে সিটোৰ লগতো সংযোগ কৰিব। ভাষা ধাৰণাৰ চকা আৰু দ্বিভাষিক হোৱাটো মানুহৰ স্বভাৱ। আমিও এনে এখন সমাজ গঢ়িব বিচাৰো যিয়ে বহু ভাষা কয় কিন্তু নিজৰ ভাষাত কয়। আৰু সকলোৱে ভাবে এই কথাটো শেষত তেওঁৰ বিষয়ে।

জৰ্জ ষ্টেইনাৰে তেওঁৰ "The Modern Verse in Translation" নামৰ কিতাপখন মাকক উৎসৰ্গা কৰি লিখিছিল - 'টু মাই মাদাৰ হু স্পিক চেভাৰেল লেঙ্গোৱেজ বাত ইন হাৰ ও টাং'। (মাকৰ বাবে, যিয়ে বহু ভাষা কয় কিন্তু নিজৰ ভাষাত কয়)।

বাৰ্লিটজ ভাষা বিদ্যালয়
শিক্ষার্থীসকলৰ বাবে সম্পদৰ
এটা ভাল উদাহৰণ। এই
বিদ্যালয়বোৰে আমাক আন
ভাষা শিকিব লাগিব বুলি আইন
প্ৰণয়ন কৰি বাধ্য নকৰে। আনকি
আন ভাষা শিকিলে আমাক ভাল
চাকৰি হ'ব বা আমি সফল আৰু
সমৃদ্ধিশালী হ'ম বুলিও নকয়,
নতুবা শিকিলে অসফল আৰু
দুখীয়া হ'ম বুলিও নকয়। এনে
কোনো প্ৰতিশ্ৰুতি বা ভাবুকি
নিদিয়ে। তেওঁলোকে মাথোঁ কয়
যে আমি যদি আন ভাষা ক'ব
পাৰো তেন্তে আমি জীৱনটো
উপভোগ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ম।

— শিক্ষাৰ পৰিৱৰ্ত্তে জন
হোল্টবো

বো ভাষা গ'ল, বিপদ আৰু অধিক অব্যাহত আছে

আন্দামানৰ ৪৫ বছৰীয়া বোৱা ছিনিয়ৰৰ মৃত্যুৰ লগে লগে প্ৰাচীন ভাষাটোক আণ্ডুৱাই নিয়া লিংকটো চিৰদিনৰ বাবে ভাঙি গ'ল। ভাষা বিজ্ঞানৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াক এক অপূৰণীয় ক্ষতি হিচাপে বৰ্ণনা কৰা হৈছে কাৰণ তেওঁ আছিল বিশ্বৰ অন্যতম পুৰণি ভাষা কোৱা শেষ ব্যক্তি। উল্লেখযোগ্য যে আফ্ৰিকাক আন্দামানৰ প্ৰাচীন ভাষাৰ উৎস হিচাপে গণ্য কৰা হয়। বহুতো আন্দামানী ভাষা ৭২০

হাজাৰ বছৰলৈকে পুৰণি বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। আগশাৰীৰ ভাষাবিদ অধ্যাপক ড. অম্বিতা আৰিয়ে কয় যে পিতৃ-মাতৃৰ মৃত্যুৰ পিছত যোৱা ৩০-৪০ বছৰ ধৰি বোৱা বো ভাষা কোৱা শেষ ব্যক্তিজনেই তেওঁ আছিল। বোৱাই প্ৰায়ে বৰ অকলশৰীয়া অনুভৱ কৰিছিল। আন মানুহৰ লগত যোগাযোগ কৰিবলৈ তেওঁ আন্দামানী হিন্দী শিকিব লাগিছিল।

যিহেতু আন্দামানী ভাষাসমূহক শিলাযুগৰ ভাষাসমূহৰ শেষ অৱশিষ্ট বুলি গণ্য কৰা হয়, গতিকে ক'ব পাৰি যে ব'য়া ছিনিয়ৰৰ মৃত্যুৰ পিছত ভাষাসমূহৰ এটা অংশ সদায়ৰ বাবে নোহোৱা হৈ গ'ল। আন্দামান জনগোষ্ঠীসমূহক চাৰিটা গোটত ৰখা হৈছে — মহান আন্দামানী, জাৰবা, অংগী আৰু চাস্তনলি। বোৱা ছিনিয়ৰ আছিল গ্ৰেট আন্দামানী গোটৰ। এতিয়া এই জনগোষ্ঠীৰ প্ৰায় ৫০ জন লোকহে বাকী আছে, যাৰ অধিকাংশই শিশু।

— ভিত্তি বি. বি. চি. বাতৰি

4

বিষয়ৰ কেন্দ্ৰবিন্দুত ভাষা

- ইতিহাসৰ চকুৰ মাজেৰে
- সকলো বিষয়ৰ শিক্ষক ভাষাৰ
শিক্ষক
- চিন্তাৰ স্বাধীনতা আৰু
মৌলিকতাৰ প্ৰশ্ন
- ভাষা আৰু অন্যান্য বিষয়
- শিশুৰ কাৰিকৰী পৰিভাষা আৰু
বুজাবুজি
- উচ্চ শিক্ষা আৰু অন্যান্য বিষয়

ভাষা হৈছে আমি জীৱনক বুজিবলৈ, ইয়াৰ সৈতে সংযোগ কৰিবলৈ আৰু আমি বাস কৰা পৃথিৱীখনক প্ৰতিনিধিত্ব কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা এটা আহিলা।

ভাষা কেৱল যোগাযোগৰ মাধ্যম নহয়, ই এক মাধ্যমও, যাৰ সহায়ত আমি বেছিভাগ তথ্য লাভ কৰোঁ। ই এনে এক ব্যৱস্থা যিয়ে আমাৰ মগজুত আমাৰ চৌপাশৰ বাস্তৱতা আৰু পৰিঘটনাবোৰক বহু পৰিমাণে

সংগঠিত কৰে। ই বহু দিশত আমাৰ পৰিচয়ৰ চিন আৰু শেষত: ই সমাজৰ সৈতে, ক্ষমতা আৰু ক্ষমতাৰ সৈতে ওতঃপ্ৰোতভাৱে জড়িত। আমি এইটোও মনত ৰখা উচিত যে আমি কেৱল আনৰ লগত কথা পাতিবলৈ নহয়, নিজৰ লগত কথা পাতিবলৈও ভাষা ব্যৱহাৰ কৰোঁ। এয়া সঁচাকৈয়ে ভাষাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰ্য্য। আমি প্ৰথমে নিজৰ লগত কথা পাতিবলৈ শিকি নোপোৱালৈকে আমি আমাৰ চিন্তাবোৰ কেনেকৈ আৰ্টিকুলেট কৰিব পাৰোঁ ?

ইতিহাস, পদাৰ্থ বিজ্ঞান বা গণিত আদি বিভিন্ন বিষয়ৰ কথা ক'বলৈ বা বুজিবলৈও আমাক ভাষাৰ প্ৰয়োজন। প্ৰকৃতিত চাওঁ বা সমাজত চাওঁ, আমাৰ ভাষাৰ গঠনৰ যোগেদি আমি সেইবোৰ বহু পৰিমাণে দেখিবলৈ পাওঁ।

ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ত নামভৰ্তি লাভ কৰি থকা দৰিদ্ৰ শ্ৰেণীৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ সকলোৰে কাহিনী প্ৰায় একে। ভাষাৰ লগত খোজ মিলাব নোৱাৰা হৈ লাহে লাহে প্ৰান্তৰ ফালে আগবাঢ়ি যায়। নামভৰ্তিৰ বাবে চৰকাৰৰ বহু

আঁচনি আছে। মই নাজানো কিয় তেওঁলোকে বুজি নাপায় যে ভাষাৰ পাৰ্থক্যই তেওঁলোকৰ বহু হানি কৰিব।

এটি শিশুৰ অভিভাৱকে বিচাৰিছিল যে তেওঁলোকৰ সন্তানে এটা উন্নত মাধ্যমৰ জৰিয়তে স্কুলীয়া শিক্ষা গ্ৰহণ কৰক। শিশুটিৰ ঘৰৰ চাৰিওফালে ইংৰাজী ভাষাৰ পৰিবেশ নাছিল। শিশুটি লাহে লাহে পিছুৱাই গ'ল। সপ্তমলৈ অষ্টমলৈ গৈ তেওঁ বহু বিষয়ত বিফল হ'বলৈ ধৰিলে, যাৰ ফলত তেওঁৰ আত্মসন্মান আৰু সৃষ্টিশীলতা ক্ৰমাগত শূন্যৰ সমান হৈ পৰিল। এই পৰিস্থিতিৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি সেই শিশুটিক হিন্দী মাধ্যমৰ বিদ্যালয় এখনত ভৰাই দিব লগা হৈছিল, কাৰণ ইংৰাজী মাধ্যমৰ বিদ্যালয়ে নৱম শ্ৰেণী পৰিচালনা কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিছিল। প্ৰথম তিনি-চাৰি মাহ শিশুটিক এটা নতুন পৰিবেশ বুজিবলৈ সময় লাগিছিল, কিন্তু তাৰ পিছত শিশুটিয়ে পিছলৈ ঘূৰি নাচালে। কাৰণ এতিয়া তেওঁ সকলো বিষয় 'নিজৰ ভাষাত' বুজি পাইছিল। তেওঁ নিজৰ বুজাবুজিক নিজৰ চৌপাশৰ লগত, নিজৰ পৰিবেশৰ সৈতে সংযোগ কৰি আছিল। তেওঁক দেখি নৰৱেৰ বাৰ্ষিক পৰীক্ষাত তেওঁ প্ৰথম স্থান লাভ কৰে।

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

ইতিহাসৰ দৃষ্টিকোণেৰে

দেখা যায় যে মধ্যযুগত আৰু তাৰ পিছত যিবোৰ হস্তশিল্পৰ বিকাশ ঘটিছিল, সেইবোৰ নিজ নিজ ভাষাৰ জৰিয়তে বিকশিত হৈছিল। ইয়াত শিল্পকৰ্মৰ বাবে সুকীয়া কেন্দ্ৰ আছিল। তাত তেওঁলোকে নিজ নিজ ভাষাত জ্ঞান আৰু দক্ষতা প্ৰদান কৰি এটা প্ৰজন্মৰ পৰা আনটো প্ৰজন্মলৈ বিয়পি পৰিল। এতিয়া সেইটোও শেষ হ'ল, কাৰণ পুঁজিবাদৰ বিকাশে সেই সকলোবোৰ শিল্পকলাও ধ্বংস কৰি পেলালে। আৰু একে সময়তে সেই

খ্ৰীষ্ট জন্মৰ 500 বছৰ আগতে বাৰাণসীত এটা ঘটনা সংঘটিত হৈছিল। ভগৱান বুদ্ধই প্ৰথম ধৰ্মধ্বনি এটা লোকভাষাত দিছিল আৰু সেই ধৰ্মধ্বনিয়ে ভাষাৰ সীমা অতিক্ৰম কৰি সমগ্ৰ ভাৰত আৰু সমগ্ৰ এছিয়াত পোহৰ জ্বলাইছিল। মধ্যযুগত যেতিয়া কবীৰে বাৰানসীত সংস্কৃত কৃপাজল, ভাষা বহুত নৈ বুলি কৈছিল, তেতিয়া সেই সময়ত বহুতো ভাষা আছিল। কিন্তু এই কণ্ঠই ভাৰতৰ সকলো ভাষাত উপনীত হ'ল। ভক্তি আন্দোলনে সমগ্ৰ দেশৰ ঐক্যত বাধাৰ সৃষ্টি কৰি এক মাত শুনিবলৈ পালে।

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

শিল্পকলাৰ লগত জড়িত প্ৰবচনবোৰো ধ্বংস হৈ গ'ল। সেই ভাষাবোৰো বিনষ্ট হৈ গ'ল। যিবোৰ শিল্পকলা বুজাৰ মাধ্যম আছিল সেইবোৰো মৰি গ'ল। একেদৰে জনজাতীয় ভাষা বুলি কোৱা, জনজাতীয় গোষ্ঠীৰ হাতত থকা এক বিশাল জ্ঞানৰ ভঁৰালটোও ধ্বংস হৈ গৈ আছে। বৰ্তমান যিবোৰ জনজাতীয় অঞ্চল আছে সেইবোৰত শিক্ষাৰ মাধ্যম হয় ইংৰাজী নহয় হিন্দী। বিশেষকৈ ইংৰাজীৰ প্ৰতি প্ৰৱণতা আছে আৰু নিজৰ ভাষাত শিক্ষা অতি কম। ইয়াৰ ফলত মৃত্যুমুখত পৰা থলুৱা লোককলা-কৃষ্টিৰো বিপদ বৃদ্ধি পালে। হস্তশিল্প আৰু শিল্পকৰ্ম আৰু সংগীত বচাবলৈ একমাত্ৰ উপায় হ'ল আমাৰ ভাষাত দৃঢ় দখল ৰখা।

সকলো বিষয়ৰ শিক্ষকেই ভাষাৰ শিক্ষক

মনত ভাষা লৈ সমস্যা সমাধানৰ প্ৰক্ৰিয়াটো কেনেদৰে যায় আৰু ধাৰণাবোৰে কেনেদৰে বিকাশৰ দিশলৈ লৈ যায়, এই কথাটো যদি বুজি পোৱা যায়, তেন্তে বুজাৰ মাধ্যমটো নিৰ্ণয় কৰাটো সহজ হৈ পৰে।

ধাৰণাৰ জৰিয়তে ধাৰণাৰ বিকশিত নহয়। সাহিত্য অস্পষ্ট, কিন্তু তাতো ধাৰণাৰ বিকাশ নিৰন্তৰ চলি থাকে। মানচিত্ৰৰ সহায়ত সমাজ অধ্যয়নৰ বহু ধাৰণা গঢ় লৈ উন্মোচিত হয়। গণিতৰ সহায়ত মানচিত্ৰ বুজিব পাৰি। মানচিত্ৰ বুজিবলৈ গণিতে নিজেই এক বিশেষ বুজাবুজি গঢ়ি তোলে। মানচিত্ৰই ইতিহাসৰ ওপৰত চকু ফুৰাবলৈও সহায় কৰে। গণিতৰ ধাৰণাবোৰ স্থূল আৰু স্থায়ী। সেয়ে ইয়াৰ গাঠনি বুজা যায়। কিন্তু সমাজ অধ্যয়নৰ তন্ত্ৰ সলনি হৈয়েই থাকে, যিটো কেৱল নিজৰ ভাষাৰ জৰিয়তেহে বুজিব পৰা যায়।

প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ সমগ্ৰ পাঠ্যক্ৰমত ভাষাৰ দৃষ্টিভংগীয়ে বিশেষ গুৰুত্ব গ্ৰহণ কৰে। বিভিন্ন অৰ্থপূৰ্ণ প্ৰসংগৰ মাজেৰে ভাষা শিকিলে ভাল হয়, গতিকে প্ৰতিটো বিষয়ৰ পাঠদান এক অৰ্থত ভাষা-শিক্ষণ। এই দৃষ্টিভংগীয়ে মাধ্যমিক শিক্ষাৰ বিমূৰ্ত্ত ধাৰণাসমূহৰ প্ৰেক্ষাপটত ভাষাৰ কেন্দ্ৰীয়তাক আলোকপাত কৰে। প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ত প্ৰসংগভিত্তিক অৰ্থই ভাষাৰ ব্যৱহাৰক প্ৰসাৰিত কৰে যদিও পিছৰ স্তৰত অৰ্থ ভাষাৰ জৰিয়তেহে বিচাৰি পোৱা যায়। ভাষা শিক্ষাৰ কেন্দ্ৰবিন্দু আৰু প্ৰতিজন শিক্ষক প্ৰথমে ভাষাৰ তাৰ পিছত বিষয়টোৰ।

- এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

চিন্তাৰ স্বাধীনতা আৰু মৌলিকতাৰ প্ৰশ্ন

গান্ধীজীয়ে নতুন শিক্ষাৰ বাবে পৰিকল্পনা কৰি থাকোঁতে ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাক এজন বন্ধুৰ স্কুলত লৈ গ'ল। স্কুলত শিশুসকলক প্ৰশ্ন কৰিলে - “এজন ব্যক্তিয়ে চাৰি আনাত এটা আপেল কিনি এটকাত বিক্ৰী কৰে। গতিকে তেওঁ কি পাব?” গান্ধীজীৰ মতে, যদি শিশুটিয়ে উত্তৰত “জেইল পাব” বুলি নকয়, তেন্তে তেওঁ নিশ্চয় ভাৰতৰ সন্তান বুলি কোৱাৰ যোগ্য নহয়, যিয়ে ভাষাক গণিতৰ লগত মিলাই চায়। আমি আমাৰ সন্তানক এনে স্বাধীনতা দিব লাগিব য'ত তেওঁ নিজৰ ভাষাত নিজকে প্ৰকাশ কৰিব পাৰে। ই কেৱল নিজৰ ভাষাত শিক্ষাৰ জৰিয়তেহে সম্ভৱ।

বিজ্ঞানৰ ছাত্ৰজনৰ দ্বৈত দায়িত্ব থাকে। তেওঁৰ একে সময়তে দুটা ভাষাৰ জ্ঞান থাকিব লাগিব। এটা বুজাৰ ভাষা আৰু আনটো বিজ্ঞানৰ। বিজ্ঞানে প্ৰতিচ্ছবিত কথা নকয়। তেওঁ এটা ফ্লেট ষ্টেটমেন্ট বিচাৰে। তেওঁ মুখ ফুটাই মন্তব্য কৰে। এজন বিজ্ঞানৰ ছাত্ৰও ‘নন-কনফৰ্মিষ্ট’ হ'ব লাগিব। বুদ্ধই কৈছিল যে “বৃদ্ধসকলে কোৱা বাবেই কোনো কথা বিশ্বাস নকৰিব, বাচ-বিচাৰ কৰিহে বিশ্বাস কৰিব।” শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত আমাৰ নিজৰ ভাষাৰ স্বাধীনতা অবিহনে এই সকলোবোৰ সম্ভৱ নহ'লহেঁতেন। এই স্বাধীনতা শিক্ষকক দিব লাগিব। গণিতৰেই হওক বা বিজ্ঞানৰ প্ৰতিজন শিক্ষকেই ভাষাৰ শিক্ষক। ভাষা এটা পঢ়োৱাটো সকলোৰে দায়িত্ব, কেৱল ভাষা শিক্ষকৰ নহয়। গণিত, সমাজ বিজ্ঞান, অৰ্থনীতি আদি বিষয়ত মৌলিক চিন্তাধাৰাও নিজৰ ভাষাত শিক্ষাৰ জৰিয়তে সম্ভৱ।

ভাষা আৰু অন্যান্য বিষয়

ভাষা আমাৰ মনত থাকে। ধাৰণাসমূহৰ গঠন এই ভাষাৰ পৰাই গঢ় লৈ উঠে। আমাৰ অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত আমি আমাৰ মনত ছবিখন সজীৱ কৰি জ্ঞানক আগুৱাই লৈ যাওঁ। গণিত, বিজ্ঞান সকলোৰে এনে ধাৰণা আছে যিয়ে আমাৰ সন্মুখত বিভিন্ন বস্তুৰ স্বৰূপ সেই ৰূপত ৰাখে। যেনেকৈ পৃথিৱী ঘূৰণীয়া, ইয়াত লক্ষ্যৰ ধাৰণাটো স্বয়ংক্ৰিয়ভাৱে আমাৰ সন্মুখত ওলাই আহে। দুখন ৰুটি, তিনিজন ভাই। আমি ৰুটিক ‘দুই’ৰ লগত, ভাইটিক ‘তিনি’ৰ লগত জড়িত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছো। চাৰি বছৰীয়া ল'ৰা এটাই এই সকলোবোৰ কৰিব পাৰে। চকীৰ সংজ্ঞা সকলোৰে বাবে বেলেগ বেলেগ হ'ব। শিশুৱে জানে কেনেকৈ এটা ধাৰণাৰ লগত আন এটা

ধাৰণা জড়িত হৈ থাকে, আৰু স্কুলত দিয়া সংজ্ঞাবোৰ তেনেধৰণেৰে দিয়া হয়, ই সন্দেহৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। শিশুটিৰ নিজস্ব ভাষা থাকে য'ত তেওঁ নিজৰ ব্যক্তিত্ব গঢ়ি তুলে, এখন সমাজৰ ভাষা, তাৰ পিছত বিষয়টোৰ ভাষাও গুৰুত্বপূৰ্ণ হৈ পৰে য'ত তেওঁ তথ্য দিব লগা হয়। শিশুৱে জনা ভাষাটোত কথাবোৰ পঢ়িবলৈ, লিখিবলৈ আৰু বুজিবলৈ সহজ হয়। ইয়াক কেনেকৈ কাৰ্যকৰী কৰিব সেইটো আমি সিদ্ধান্ত ল'ব লাগিব। পঢ়া-লিখাৰ প্ৰথম বছৰবোৰত যদি আপুনি আপোনাৰ শব্দবোৰে আপোনাৰ বুজাবুজিৰ সৃষ্টি বা বৃদ্ধি কৰে, তেন্তে কথাবোৰ সহজ হৈ পৰে, এটা প্ৰতিচ্ছবি সৃষ্টি কৰাটো সহজ হৈ পৰে।

‘নলাক’ৰ বাবে ‘নলাকাৰ’ শব্দটো বিদ্যালয়ত গণিতত পঢ়োৱা হয়। এই শব্দটোৱে শিশুৰ মনত কি প্ৰতিচ্ছবি আনে - বল, বৃত্ত, ঘূৰণীয়া, বৃত্তাকাৰ, গোলাকাৰ ইত্যাদি।

কাৰিকৰী শব্দাৱলী আৰু শিশুৰ বৌদ্ধিক জ্ঞান

ইয়াত আমি শিশুটিৰ পূৰ্ব জ্ঞানক নতুন জ্ঞান আৰু নতুন শব্দভাণ্ডাৰৰ সৈতে সংযোগ কৰিব বিচাৰোঁ। বেলনাকাৰৰ সলনি ‘চুঙা আকাৰ’, ‘বল আকাৰ’ আদি শব্দবোৰ কিয় ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰি? চুম্বকৰ বাবে আকৰ্ষণ-বিকৰ্ষণ শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। যদি এই শব্দবোৰ সাধাৰণতে ব্যৱহাৰ কৰা নহয় তেন্তে অজ্ঞাত শব্দৰ ভৰ কিয় বঢ়াব লাগে, সেইবাবেই শিশুৰ স্থিতি হ'ল যে শক্তি, ক্ষমতা, বল, উৰ্জা এই সকলোবোৰ শব্দ একে ধৰণে ব্যৱহাৰ কৰাৰ বিপৰীতে কাৰিকৰী ব্যৱহাৰত ইহঁতৰ অৰ্থ সলনি হয়। শিশুৰ মনটো আমি ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰোনে? কিছুমান উদাহৰণ হ'ল এন.চি.ই.আৰ.টি. ৰ কিতাপৰ পৰা -

সীমাৰ শতক

সীমাই বিভিন্ন ধৰণৰ ফোঁটেৰে এটা ডিজাইন তৈয়াৰ কৰিছে।

- ◆ বিভিন্ন গোটবোৰৰ ভালদৰে চাওক আৰু মুঠ ফোঁটৰ সংখ্যা অনুমান কৰক।
- ◆ আন কিছুমান গোটৰ চিত্ৰ সজোৱা যাতে বৰ্জ্বজ্ব টা ফোঁট সম্পূৰ্ণ হয়। তুমি আৰু কিমান ফোঁট সজাব লাগিব?...

উৎস : গাণিতিক যাদু, চ্যা কিতাপ, চ্যা শ্ৰেণী, এন.চি.ই.আৰ.টি.।

শিশুৱে কিমান সহজে গণিত শিকি নিজৰ চৌপাশৰ জীৱনৰ সৈতে সংযোগ স্থাপন কৰিছে।

পাত

সকলো পাতৰ বং, আকৃতি আৰু কাষ একে নেকি ?

দয়াৰামে ক'লে - এনেধৰণৰ পাত আছে বুলিও মই নাজানিছিলো। চাওক, কোনোবা কিছুমান ঘূৰণীয়া, কিছুমান দীঘল আৰু কিছুমান ত্ৰিকোণীয়া।

অম্বুৰে ক'লে - এই সকলোবোৰৰ বং কিমান বেলেগ বেলেগ। কিছুমান পাতল সেউজীয়া আৰু কিছুমান ডাঠ সেউজীয়া। কিছুমান হালধীয়া, বঙা, বেঙুনীয়া বঙৰ। এটা পাত সেউজীয়া, কিন্তু ইয়াত বগা দাগ থাকে।

শৱনমে ক'লে - চাওঁক পাতৰ ধাৰে কিমান বেলেগ বেলেগ। কিছুমান পাতৰ কাষ পোন, কিছুমানৰ ফাটি যোৱা। কিছুমানৰ কাষে কাষে কটাৰীৰ দৰে। এতিয়া মই হ'ম 'উদ্ভিদৰ পৰী' অম্বু আৰু শৱনমে একেলগে ক'লে।

কিছুমান পাত সংগ্ৰহ কৰক যেনে - নেমু, আম, নিম, তুলসী, পদিনা, সেউজীয়া ধনীয়া। এই পাতবোৰ গুড়ি কৰি ইয়াৰ সুগন্ধি গোস্ক লওক। সকলো পাতৰ গোস্ক একে নেকি? কেৱল গোস্কৰ দ্বাৰা এই পাতবোৰ চিনিব পাৰিবনে?

চাওকচোন ছবিবোৰ কিমান ধুনীয়াকৈ সজা হৈছে। হয়, এয়া শুকান পাতৰ পৰাহে তৈয়াৰ কৰা হয়। আপুনিও এতিয়া আপোনাৰ বহিত শুকান পাতৰ পৰা বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৰ ছবি আঁকিব পাৰিব।

উৎস: ওচৰতে, পৰিৱেশ অধ্যয়ন, তৃতীয় শ্ৰেণী

মৰুভূমিৰ মানুহে নিজৰ অভিজ্ঞতাক বাস্তৱত ৰূপায়ণ কৰিবলৈ এটা শাস্ত্ৰ প্ৰস্তুত কৰিছে। এই শাস্ত্ৰই সমাজৰ বাবে উপলব্ধ পানীক তিনিটা ৰূপত বিভক্ত কৰিছে। প্ৰথম ৰূপটো হ'ল পালৰপানী অৰ্থাৎ বৰষুণৰ পৰা পোনপটীয়াকৈ অহা পানী। ই মাটিত বৈ গৈ নদী, পুখুৰী আদিত বন্ধ হৈ থাকে। পানীৰ আন এটা ৰূপক পাতালপানী বোলা হয়। এই একেটা ভূগৰ্ভস্থ পানী যি কুঁৱাৰ পৰা উলিওৱা হয়। পালৰপানী আৰু পাতালপানীৰ বাহিৰে পানীৰ তৃতীয় ৰূপটো হ'ল ৰেজাণী পানী। ই মাটিৰ পৰা নামি আহিছিল যদিও পাতালত পানী বিচাৰি নাপালে।

উৎস : ভিতন থাগ প্ৰথম, দ্বিতীয় শ্ৰেণী, হিন্দী, এন. চি. ই. আৰ. টি.

এই দুয়োটা উদাহৰণে পৰিৱেশটোক সহজ ভাষাত উপস্থাপন কৰিছে।

দ্বিতীয় উদাহৰণত পালৰপানী, পাতালপানী, ৰেজাণী পানী আদি জিলা পৰিভাষা কাৰিকৰী শব্দ নহয়, সহজ ভাৱে শব্দত ব্যাখ্যা কৰা হৈছে। শিশুৱে মুখ খুলি নোলোৱাকৈ এই প্ৰক্ৰিয়াটো সহজে বুজিব।

আন কিছুমান উদাহৰণ -

সুগন্ধা আজি বৰ সুখী। তাইৰ স্কুলৰ আটাইকেইটা ল'ৰা-ছোৱালীয়ে শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰীসকলৰ সৈতে ভোপাল ফুৰিবলৈ গৈ আছে। মীনাক্ষী মেডাম আৰু ৰাকেশ ছাৰে মুঠ কিমান বাছৰ প্ৰয়োজন হ'ব, সেই বিষয়ে কথা পাতি আছে।

মীনাক্ষী মেডাম - আমাক চাৰিখন বাছ লাগে।

ৰাকেশ ছাৰ - মই ভাবোঁ পাঁচখনৰ প্ৰয়োজন হ'ব।

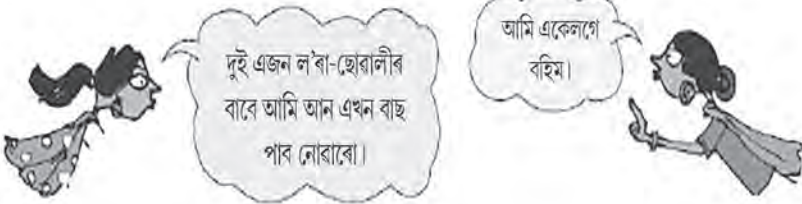
মীনাক্ষী মেডাম - প্ৰতিখন বাছত 50 খন আসন আছে।

ৰাকেশ ছাৰ - প্ৰথমে জানি লওঁক কিমান ল'ৰা-ছোৱালী গৈ আছে।

শ্ৰেণী	শিশুৰ সংখ্যা
I	33
II	32
III	42
IV	50
V	53
মুঠ	210

- গতিকে সামগ্ৰিকভাৱে ল'ৰা-ছোৱালী গৈ আছে।
- চাৰিখন বাছ পালে কিমান ল'ৰা-ছোৱালী বহিব পাৰিব?
- কোনো বিদ্যাৰ্থী বহাৰ পৰা বঞ্চিত হ'ব নেকি?

- গণিত কা জাদু, পুস্তিক চ, কক্ষ চ, এন. চি. ই. আৰ. টি.

খৰখেদাকৈ

ক্লাছত ল'ৰা-ছোৱালীবোৰ বৃত্তাকাৰে বহি আছে।
এই খেলখনত খেলিছে আৰু গাইছে।

ওখ কি, ঘূৰণীয়া কি?

সোনকালে কোৱা, সোনকালে কোৱা।

বীনাই কয়-

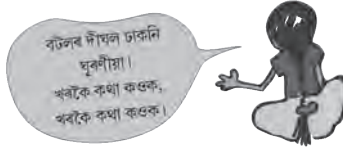

সকলো ল'ৰা-ছোৱালীয়ে গান গাই আছে

ওখ কি, ঘূৰণীয়া কি?

সোনকালে কোৱা, সোনকালে কোৱা।

মনুৰে কৈছে -

আৰু এইদৰেই খেল চলি থাকে।

- ◆ আপোনাৰ ক্লাছতো এই খেল খেলিব পাৰিব। এটা দীঘল আৰু এটা ঘূৰণীয়া বস্ত্তৰ নাম পৰ্যায়ক্রমে কওক। যিটো কথা খেলত এবাৰ কোৱা হয়, সেইটো আকৌ ক'বলগীয়া নহয়।

— গণিত কা জাদু, পুস্তিক চ, কক্ষ চ, এন. চি. ই. আৰ. টি.

ভীমবেটকাৰ ফালে

বাছসমূহত ডিজেল ভৰোৱাৰ পিছত পুনৰ যাত্ৰা আৰম্ভ হয়। এতিয়া ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাক কোৱা হ'ল যে তেওঁলোকে প্ৰথমে ভীমবেটকাত বৈ যাব।

অঞ্জন - ভীমবেটকা কি ?

ৰাইনা মেডাম - এই ঠাইখনত বহুতো গুহা আছে আৰু গুহাবোৰত দহ হাজাৰ বছৰ আগতে নিৰ্মাণ কৰা চিত্ৰ আছে।

সুমন্ত - দহ হাজাৰ...হাজাৰ বছৰহু হাজাৰ বছৰৰ আগৰ কথাও ভাবিব পৰা নাই।

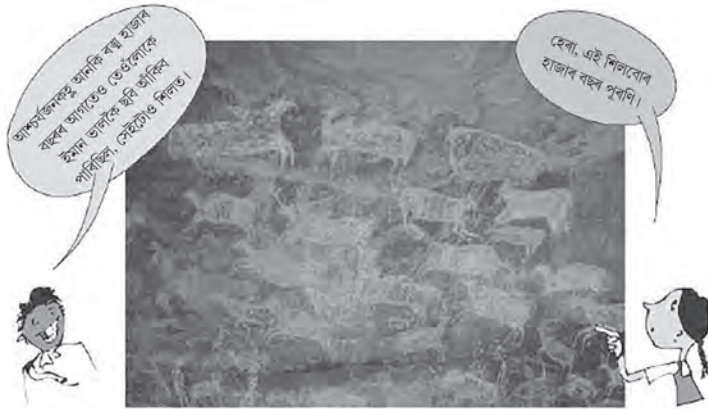
গোপী - অ' হাজাৰ বছৰ বহুত। এশ বছৰৰ আগৰ কথাও ভাবিব পৰা নাই।

গৌৰী - দেউতাৰ আইতা 100 বছৰ হোৱাৰ বাবে মই 100 বছৰৰ কথা ভাবিব পাৰোঁ।

মঞ্জীত - মানে এই গুহাবোৰ প্ৰায় এশ গৰাকী আইতাতকৈয়ো পুৰণি

সকলোৱে জোৰেৰে হাঁহিলে - হা হা হা

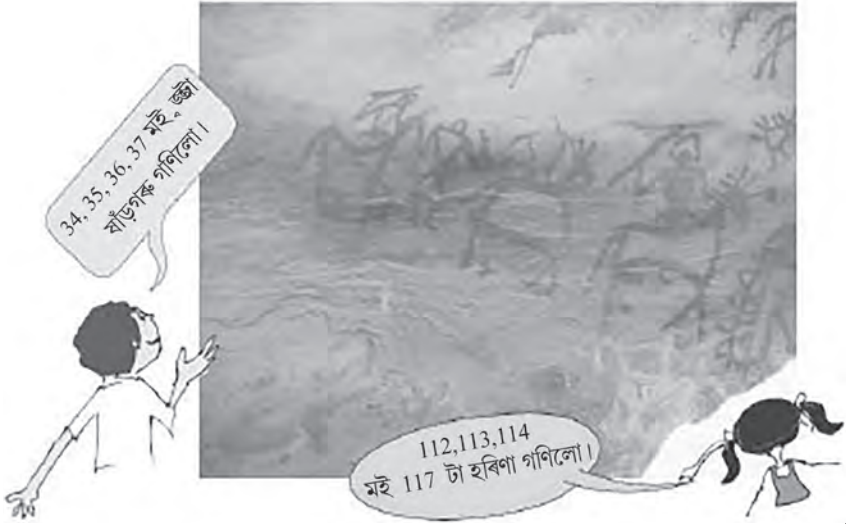
ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে গুহাবোৰত কৰা ছবিখন চাব বিচাৰিছিল। পুৱা প্ৰায় 11 মান বজাত ভীমবেটকা পালেহি।

- গণিত কা জাদু, পুস্তিক চ, কক্ষ চ, এন. চি. ই. আৰ. টি.

শংকৰ : এই ছবিখনত বৰ ডাঙৰ ম'হ আঁকা হৈছে। হেৰালু এটা কথা মই উপলব্ধি কৰিছোঁ। এই ছবিবোৰত মই ম'হবোৰ গণনা কৰোঁ আৰু আপুনি হৰিণবোৰ গণনা কৰক।

বনমালা : মই মানুহ গণনা কৰোঁ। চাওঁ কোন বেছি - ম'হ, হৰিণ নে মানুহ।

◆ ইয়াত ম'হতকৈ কিমান বেছি হৰিণ আছে?

কিন্তু বনমালা আটাইতকৈ সুখী আছিল কাৰণ মানুহৰ সংখ্যা একেলগে ম'হ আৰু হৰিণ দুয়োটাতকৈ বেছি আছিল। কিন্তু তেওঁৰ গণনা চম্বল্লৰো কম আছিল।

◆ তেওঁ কিমান মানুহক গণনা কৰিলেহেঁতেন?

214, 154, 134, 177

গাইড গৰাকীয়ে কয় যে ইয়াত মুঠ 600 খন গুহা চিত্ৰ আছে।

এতিয়া ভীমবেটকা এৰি যোৱাৰ সময় হ'ল।

উৎস : গাণিতিক যাদু, চনৎ কিতাপ, চ্যা শ্ৰেণী, ব্ৰ.ড্ৰ.ড্ৰ.অ.থ.

(উপৰোক্ত আটাইকেইটা উদ্ধৃতিৰে বিষয়বোৰ সহজে ভাষাৰে উপস্থাপন কৰাৰ ভাল প্ৰচেষ্টা)

উচ্চ শিক্ষা আৰু অন্যান্য বিষয়

ইয়াৰ সৈতে জড়িত দ্বিতীয়টো প্ৰশ্ন হ'ল যে যদি এই ভাষাসমূহ প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু তেওঁলোকক এই ভাষাসমূহত প্ৰাথমিক শিক্ষা দিয়া হয়, তেন্তে ইয়াৰ পিছত কি হ'ব। ধৰি লওক তেওঁলোকে দশম শ্ৰেণীলৈকে এনেদৰে পঢ়ে, তেতিয়া তেওঁলোকে আৰু কোন ভাষাত অধ্যয়ন কৰিব। দশম শ্ৰেণীলৈকে তেওঁ সাহুলীত পঢ়িছিল, কিন্তু যেতিয়া একাদশ শ্ৰেণীলৈ যাব, তেতিয়া ইঞ্জিনিয়াৰিং বা মেডিচিন পঢ়িবলৈ যাব, কোন ভাষাত পঢ়িব? যদি তেওঁ কেৱল B.A., M.A. যদি কৰে তেন্তে কোনটো ভাষাত পঢ়া-শুনা কৰিব? যদি তেওঁলোকে কেৱল সাহুলী, জে চিৰ দৰে জনজাতীয় ভাষাতহে পঢ়ায়, তেতিয়া আমাৰ বিশ্ববিদ্যালয়সমূহে এই ভাষাবোৰত পাঠদান কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব নেকি? সাহুলীত পঢ়া-শুনা কৰিলেও তৃতীয়টো প্ৰশ্ন হ'ব চাকৰি এটা পাব নে নাই? চাকৰি এটা পাব নোৱাৰিলে, কিয় নোৱাৰিব? এইটো কেনেদৰণৰ ব্যৱস্থা যিয়ে নিজৰ ভাষাত পঢ়া নাগৰিকক চাকৰি দিব নোৱাৰে। ইয়াত চাকৰি পাবলৈ ইংৰাজী জ্ঞান বাধ্যতামূলক হৈ পৰিছে। কিন্তু শেহতীয়াকৈ সমগ্ৰ বিশ্বতে যি নিৰন্তৰ অৱনতি আৰু মন্দাৱস্থা আহিছে তাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত আকৌ এবাৰ সমগ্ৰ বিশ্বই অনুভৱ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে যে কেৱল ইংৰাজী ভাষাৰ জ্ঞানেই যথেষ্ট নহয়। আমি এই বিশ্বাস শিশু আৰু সমাজক দিব লাগিব।

প্ৰাথমিক শিক্ষাৰ পৰা দেশৰ অৰ্থনীতিলৈ এই ব্যৱস্থা বিয়পি পৰিছে। কেৱল বুজাৰ মাধ্যমৰ কথা নহয়, প্ৰশ্নটোও হ'ব লাগে বুজাৰ মাধ্যম পোৱাৰ পিছত জীয়াই

থকাৰ মাধ্যম কি হ'ব অৰ্থাৎ বুজিব পাৰিম কিন্তু আমি কেনেকৈ জীয়াই থাকিম। এনে অৰ্থনীতি আৰু সামাজিক ব্যৱস্থাৰ সৃষ্টি নহ'লে আমাৰ মাতৃভাষা আৰু দেশৰ হাজাৰ হাজাৰ ভাষা বুজাৰ মাধ্যম হিচাপে ভৱিষ্যত নাই। সেইবাবেই বাধ্যতামূলকভাৱে আমাৰ লাখ লাখ গাওঁসমূহত হিন্দীক যিমান ঠাট্টা কৰিলেও বা আমি ইংৰাজীক ঠাট্টা কৰিলেও শেষত প্ৰতিজন অভিভাৱকে নিজৰ সন্তানক

উচ্চ শিক্ষাতো এই বুজাবুজিৰে আগবাঢ়িব লাগিব। কিন্তু কিছুমান কথা বিবেচনা কৰিব লাগিব। ইমানখিনি কন্টেন্ট সকলো ভাষাতে উপলব্ধ নেকি? শিক্ষাৰ ওপৰত পৃথিৱীৰ ইমান চিন্তা, সকলো ভাষাতে উপলব্ধ নেকি?

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

হিন্দীত বা কেৱল ইংৰাজীত পঢ়ুৱাবলৈ বাধ্য হয়। ইংৰাজীত পঢ়োৱাটোৱেই উদ্ভৱ। যিয়েই নহওক, তেওঁলোকে জীৱিকাৰ পথ লাভ কৰিব বুলি নিশ্চিত। আমি যিখন সমাজ সৃষ্টি কৰিছোঁ সেয়াও সেই সমাজখন সলনি কৰাৰ প্ৰশ্ন আৰু তেতিয়াহে আমি আমাৰ ভাষাবোৰক বুজাৰ মাধ্যম কৰি তুলিব পাৰিম।

যেনে ৰাছিয়া আৰু বিশ্বৰ অন্যান্য দেশত জাপান, চীন আদি দেশসমূহে আৰম্ভণিৰ পৰা বিশ্ববিদ্যালয় পৰ্যায়লৈকে নিজৰ ভাষাত শিক্ষা প্ৰদান কৰিছিল। জাৰ্মানীয়েও একেই কাম কৰিছিল। চীনেও একেদৰেই কৰিছে। ইংৰাজী লোভৰ মাজতো চীনা ভাষা তাত প্ৰাথমিক পৰ্যায়ৰ পৰা উচ্চ পৰ্যায়লৈকে জ্ঞানৰ ভাষা হৈয়েই আছে। কিন্তু আমি এতিয়াও কৰিব পৰা নাই। ইয়াৰ এটা ডাঙৰ পৰিণতি হ'ল আমাৰ ভাষাবোৰ জ্ঞানৰ ভাষাত পৰিণত হোৱা নাই। স্বাধীনতাৰ আগতে যিসকল পণ্ডিত বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত আছিল, তেওঁলোক আছিল মৌলিক চিন্তাবিদ, পিছলৈ ই কম হৈ পৰিছিল। জগদীশ চন্দ্ৰ বসুৱে তেওঁৰ বহুতো গ্ৰন্থ বাংলা ভাষাত ৰচনা কৰিছিল। পিছলৈ একেটা ৰীতি-নীতিৰে অনুপ্ৰাণিত হৈ মহান বিজ্ঞানী জয়ন্ত নাৰ্নিকাৰে মাৰাঠীত ৰচনা কৰাৰ লগতে হিন্দীতো লিখিছিল। মেঘনাথ সাহাই তেওঁৰ গ্ৰন্থসমূহ বাংলা ভাষাত লিখিছিল। এইদৰে জ্ঞানৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰ মানুহ আহিল আৰু তেওঁলোকে নিজৰ ভাষা-মাৰাঠী, বাংলা, তেলেগু, তামিল, মালয়ালম-ৰ জ্ঞান আগুৱাই লৈ গ'ল। পিছলৈ ই কমি আহিল। এই বস্তুটো বৃদ্ধি হ'ব লাগে কিন্তু ই কমি গৈ থাকে কাৰণ আমাৰ লক্ষ্য কেৱল ব্যৱহাৰযোগ্যতাত পৰিণত হৈছে, খাই উপাৰ্জন কৰিব পৰা এনে উপযোগী মানুহক প্ৰস্তুত কৰিবলৈ। গোটেই দেশখনে এনেকুৱা মানুহ উৎপাদন কৰি আছিল যিয়ে সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰিব পাৰে, সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰাসকলক সেৱা আগবঢ়াব পাৰে, আৰু যিসকলে বাহিৰৰ পৰা সামগ্ৰী আনি সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰিব পাৰে। এই পৰিস্থিতিৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ হ'লে আমাৰ নিজৰ ভাষাত শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগিব। আমি আমাৰ ভাষাক জ্ঞানৰ ভাষা কৰি তুলিব লাগিব আৰু এই সকলোবোৰৰ বাবে আমি বিভিন্ন ভাষাৰ মাজত, বিভিন্ন জ্ঞানৰ মাজত সংলাপ সৃষ্টি কৰিব লাগিব। বৰ্তমান সময়ত জ্ঞানৰ ভাষাটো ইংৰাজীৰ পৰাও বহু স্তৰত বিস্তুত কৰিব লাগিব।

মন কৰিবলগীয়া যে 1917 চনৰ পিছত ৰাছিয়াই যি সমাজ সৃষ্টি কৰিছিল, সেইখন এনে এখন সমাজত পৰিণত হৈছিল য'ত সৰ্ব্বতম ভাষাৰ বাবেও ঠাই আছিল। মাহমুদ বচুল হামজাটভৰ দৰে লেখক, যি দাগেস্তানৰ পৰা আহিছিল আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ ভিতৰত প্ৰথমজনে অধ্যয়ন কৰিছিল। তেওঁৰ ভাষা আছিল আৰব। আৰব ভাষা কোৱা প্ৰায় 2-4 লাখ মানুহ নাছিল। এতিয়া হয়তো তাতকৈ কম হ'লহেঁতেন। কিন্তু এই 2-4 লাখ লোকৰ বাবে তাতেই তেওঁলোকৰ ভাষাত শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰতিষ্ঠা হ'ল, তাৰ ফলস্বৰূপে বচুল হামজাটভ জেনছা এজন বিশ্ববিখ্যাত লেখক হৈ পৰিল। আৰু 'মেৰা দাগেস্তান' তেওঁৰ অনন্য গ্ৰন্থ। হয়তো পৃথিৱীৰ কোনো ভাষাত এনে আন কোনো গ্ৰন্থ লিখা হোৱা নাই। এইখন পৃথিৱীৰ আন ভাষালৈ অনুবাদ কৰা হৈছে। মাত্ৰ দুলাখ মানুহৰ ভাষাত লিখা এই গ্ৰন্থ বিশ্বৰ মহান গ্ৰন্থসমূহৰ ভিতৰত গণ্য কৰা হয়। আনহাতে আফ্ৰিকাত এনেকুৱা হোৱা নাই। জ্ঞান সেই ভাষাত সৃষ্টি নহয়। আমাৰ দেশখন আজিও একেধৰণৰ সমস্যাৰ সন্মুখীন হৈছিল। আমাৰ ভাষাৰ শ্ৰেষ্ঠ লেখকজন ক'ৰবাত চুকত পৰি আছে। এই সংকটৰ পৰা ওলাই অহাৰ পথ বিচাৰি উলিওৱাৰ সময়ত আমি ৰাছিয়া, জাৰ্মানী, চীন, জাপান আদি দেশৰ পৰা শিকিব লাগে আৰু আপোনাৰ ভাষাক জ্ঞান বিজ্ঞানৰ সৈতে সংযোগ কৰিব লাগে।

— এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

মোৰ অভিজ্ঞতা

মাতৃভাষাৰ প্ৰতি মোৰ ভালপোৱা সত্বেও এতিয়াও মই নাজানো জ্যামিতি, বীজগণিত আদিৰ গুজৰাটী পৰিভাষা। এতিয়া বুজি পাইছোঁ যে যদি মই ইংৰাজীৰ সলনি গুজৰাটীৰ যোগেদি শিকিলোহেঁতেন তেন্তে গাণিতিক, বীজগণিত, বসায়ন বিজ্ঞান আৰু জ্যোতিৰ্বিজ্ঞানৰ বিষয়ে জানিবলৈ চাৰি বছৰ লাগিল সেই কথাবোৰ মই এবছৰতে সহজেই শিকিলোহেঁতেন। সেই বিষয়বোৰৰ জ্ঞান মোৰ বাবে সহজ আৰু স্পষ্ট হ'লহেঁতেন। মোৰ গুজৰাটী শব্দভাণ্ডাৰ অধিক চহকী হ'লহেঁতেন। এই জ্ঞান মই মোৰ ঘৰত ব্যৱহাৰ কৰিম।

X X X

মই বিচাৰো যে আমি সেই ভাষাৰ (ইংৰাজী) বত্ন সংগ্ৰহ কৰা উচিত আৰু আমাৰ নিজৰ মাতৃভাষাৰ জৰিয়তে পৃথিৱীৰ আন ভাষাৰ বত্নও সংগ্ৰহ কৰা উচিত। ববীন্দ্ৰনাথৰ অনন্য ৰচনাসমূহৰ গুণসমূহ জানিবলৈ মই বাংলা শিকাৰ প্ৰয়োজন নহ'লহেঁতেন। ভাল অনুবাদৰ জৰিয়তে সেইবোৰ পাওঁ। টলষ্টয়ৰ গল্পবোৰৰ সোৱাদ ল'বলৈ পাছ কৰা ল'ৰা-ছোৱালীবোৰে ৰাছিয়ান ভাষা পঢ়াৰ প্ৰয়োজন নাই। তেওঁলোকে সেইবোৰ ভাল অনুবাদৰ জৰিয়তে পঢ়ে।

X X X

তৎক্ষণাত আৰু যিকোনো মূল্যৰ বিনিময়ত শিক্ষাৰ মাধ্যম সলনি কৰিব লাগে আৰু প্ৰাদেশিক ভাষাসমূহে নিজৰ উপযুক্ত স্থান লাভ কৰিব লাগে।

- হৰিজন 9.7.38

5

ভাষাত সংবাদ

(প্ৰসংগ : ইংৰাজী আৰু হিন্দী)

- ইংৰাজী আৰু হিন্দী সম্পৰ্ক
- 1967 চনৰ পিছত
- 1987 চন
- পৰিৱৰ্তনৰ নতুন যুগ
- ইংৰাজীৰ বিকাশৰ ইতিহাস
- নতুন শব্দৰ মুদ্ৰা প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰয়োজন

ইংৰাজী আৰু হিন্দী সম্পৰ্ক

স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত আৰু পিছত, জাতি গঠনৰ কামত ইংৰাজী আৰু অন্যান্য ভাষাৰ সম্পৰ্কত কেতিয়াবা ভাল আৰু কেতিয়াবা

সমস্যাজনক নতুন শব্দ সৃষ্টি কৰাৰ প্ৰয়োজনীয়তা আহি পৰিছে। 1947 চনলৈকে, তেওঁলোকৰ মাজত বিশেষ ধৰণৰ সম্পৰ্ক আছিল। গান্ধী, নেহৰু, আশ্বত্থকৰ, ভগত সিংহই ব্ৰিটিছৰ বিৰোধিতা কৰি থাকিল, কিন্তু ব্ৰিটিছৰ ভাষাৰ বিৰুদ্ধে কেতিয়াও যোৱা নাছিল। 'ড্ৰিমলেণ্ড' গ্ৰন্থখনৰ ভূমিকা কেৱল ইংৰাজীতে লিখিছিল ভগত সিঙে। নৱম-দশম শাখাত পঢ়া-শুনা কৰাৰ সময়ত হিন্দী সাহিত্য সন্মিলন, প্ৰয়াগৰ উদ্যোগত আয়োজন কৰা হিন্দী ৰচনা প্ৰতিযোগিতাতো হিন্দী প্ৰবন্ধৰ বাবে বঁটা লাভ কৰিছিল।

এই সকলোবোৰ ৰচনা হিন্দীৰ লগতে স্বাধীনতাৰ বাবেও উচৰ্গা কৰা হৈছিল। তেওঁৰ ভাষাৰ প্ৰতি মৰম আছিল আৰু তাৰ বাবে কাম কৰিছিল যদিও ইংৰাজীৰ প্ৰতি তেওঁৰ কোনো ঘৃণা নাছিল। স্বাধীনতাৰ সময়ত আৰু এটা কথা চৰ্চালৈ আহিছিল। মহান বিজ্ঞানী জগদীশ চন্দ্ৰ বসুৱে তেওঁৰ বহুতো গ্ৰন্থ বাংলা ভাষাত ৰচনা কৰিছিল। লক্ষণ শাস্ত্ৰীয়ে নিজৰ ভাষাৰ লগতে ইংৰাজীতো লিখিছিল। কিন্তু 1947 চনৰ পাছত পৰিস্থিতি সলনি হ'ল। ইয়াৰ পিছত আৰম্ভ হ'ল ইংৰাজীৰ ট্ৰেণ্ড। বৰ্তমানৰ বহু বুৰঞ্জীবিদেও হিন্দীত নহয় বৰং ইংৰাজীত হিন্দীৰ বিকাশৰ ইতিহাস ৰচনা কৰিছিল। বৰ্তমানৰ সমাজবিজ্ঞানীসকলৰ মাজত পুৰনচন্দ্ৰ যোশীক বাদ দি প্ৰায় আটাইকেইটা লেখা মূলতঃ ইংৰাজী ভাষাত।

1967 চনৰ পিছত

1967 চনৰ পৰা এটা পৰিৱৰ্তন আহিল। যদি ভালদৰে চাব লাগে তেন্তে 20 বছৰৰ ভিতৰত এই ভাষাসমূহৰ সৈতে সম্পৰ্কত পাৰ্থক্য দেখা গৈছিল। 1967 চনৰ সময়ছোৱাক ইংৰাজ বিৰোধী বা ঘৃণাৰ সময় বুলি ক'ব পাৰি। বিভিন্ন ঠাইত গাড়ীৰ ষ্ট্ৰেপ আৰু বৰ্ড সলনি কৰা হয়। বিহাৰ আৰু উত্তৰ প্ৰদেশ আদিত এই প্ৰতিবাদ বেছি আছিল। ইংৰাজীৰ বিৰুদ্ধে এই আন্দোলন চলাই থকা সকলে পাহৰি গ'ল তেওঁলোকৰ সম্বন্ধে ক'লে কেনেকৈ শিক্ষা লৈছে। গতিকে সেই সময়ত ইংৰাজী মাধ্যমৰ জৰিয়তে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰা শিশুসকলৰ ওপৰত কি প্ৰভাৱ পৰিছিল, তাৰো বুজ লোৱা উচিত। আনফালে এইটোও মন কৰিবলগীয়া যে ইংৰাজী পঢ়িবনোপোৱাকৈ আগবাঢ়ি যোৱা মানুহো আছিল। তেওঁলোকৰ লগত কিবা এটা ভুল হ'ল নে ঠিক হ'ল সেই বিষয়েও গৱেষণা হ'ব পাৰে। এই সময়ছোৱাৰ আৰম্ভণি বহুত আগতেই হৈছিল, যাৰ বিষয়ে 'ভাৰত আৱিষ্কাৰ'তো নেহৰুৱে ৰূপৰেখা দাঙি ধৰিছিল - প্ৰশ্ন উত্থাপন হয়, "ইংলেণ্ডৰ দুটা ৰূপৰ ভিতৰত কোনটো ৰূপ ভাৰতলৈ আহিল?" শ্বেক্সপীয়েৰ আৰু মিতটন ভালা; উদাৰবাদী লেখা আৰু সাহসৰ কাৰ্য্যৰ সৈতে; ৰাজনৈতিক বিপ্লৱ আৰু স্বাধীনতাৰ বাবে সংগ্ৰামী; বিজ্ঞান আৰু উদ্যোগৰ অগ্ৰগতি আঙুৰাই নিয়া ইংলেণ্ড ইয়ালৈ আহিছিল নেকি, নে ফেইষ্টি আৰু প্ৰতিক্ৰিয়াশীল ইংলেণ্ড ইয়ালৈ আহিছিল প্ৰত্যেক, ফেইষ্টি, মৌখিক আচৰণ লৈ? (হিন্দুস্তান কাহিনী পৃষ্ঠা 333) - এই ব্যৱসায়ীসকল স্পেইনৰ হওক নে পৰ্তুগালৰ, এটা ডাঙৰ প্ৰশ্নৰ উত্থাপন হয়? এনে কিছুমান পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হ'ল যে এটা সুকীয়া শ্ৰেণীৰ মানুহ গঠন হ'ল। তেওঁলোকে নিজৰ কাম ইংৰাজীত কৰিয়েই থাকিল। সকলো সুবিধা পাই থাকিল আৰু আগবাঢ়ি গৈ থাকিল। ভাৰসাম্য ৰক্ষা কৰিব পৰা নগ'ল। সংখ্যাগৰিষ্ঠলোক পিছ পৰিল।

স্কুলীয়া শিক্ষাত হিন্দী আৰু ইংৰাজীৰ দৃশ্যপটটো বেলেগ ধৰণেৰে আৱিৰ্ভাৱ হৈছিল। প্ৰথম শ্ৰেণীৰ পৰা পঞ্চম শ্ৰেণীলৈকে ইংৰাজী নাছিল। ষষ্ঠৰ পৰা আৰম্ভ হৈছিল ইংৰাজী শিক্ষা। শিক্ষকসকলৰ ব্যাকৰণ আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ জ্ঞান বহুত ভাল আছিল যদিও তেওঁলোকে কথা ক'ব পৰা নাছিল। যদিও সকলো ইংৰাজী লিখাত বহুত পাকৈত আছিল কিন্তু কথা কোৱাত সাৱলীলতা নাছিল। এই সময়চোৱাত জনসাধাৰণক দুটা শ্ৰেণীত ভাগ কৰিছিল - এটা শ্ৰেণীয়ে ইংৰাজীত কাম কৰা আৰু আনটো শ্ৰেণীয়ে ইয়াৰ বিৰোধিতা কৰিছিল।

1987 চনৰ যুগত

এতিয়া যদি আমি 1987 চনৰ যুগলৈ আহো, তেতিয়া আমি দেখিম যে ইলেকট্ৰনিক আৰু নিউ মিডিয়াৰ বিশাল জগতখন আমাৰ সন্মুখত আহিছে। এইয়া আছিল যোগাযোগ বিপ্লৱৰ যুগ। এটা বেলেগ পৃথিৱী অনুভৱ হ'বলৈ ধৰিলে আৰু এনে লাগিল যে ইংৰাজী অবিহনে শিশুসকল পিছ পৰি থাকিব। গাঁৱতো ইংৰাজী বিদ্যালয় খুলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ইংৰাজী অবিহনে তেওঁলোক পিছ পৰি থাকিব বুলি সকলোৱে বিশ্বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। একেটা চক্ৰ এতিয়াও চলি আছে। ভুল বা সঠিক, কিন্তু সারলীলতাৰে ইংৰাজী ক'লেও ইয়াৰ প্ৰভাৱ পৰিব আৰু কামো পাব। আজি আমি যি সমাজৰ সন্মুখীন হৈছোঁ, যি অৰ্থনৈতিক আৰু সামাজিক গাঁথনি সৃষ্টি হ'ল, সেইখনেই হৈছে ইংৰাজীৰ। প্ৰশ্ন উত্থাপন হয়, ইয়াৰ পিছত কি হ'ব? এই বিষয়ত আমি কিবা চিন্তা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছোঁনে? শিশুটিয়ে কি ভাষা বুজিব সেই বিষয়ে চিন্তা কৰিবলৈ বা বুজ ল'বলৈ কাৰো সময় নাই। এজনে আন ভাষাৰ জৰিয়তে জীৱিকা লাভ কৰিব পাৰে, কিন্তু বুজাবুজি নিজৰ ভাষাত কৰিব পাৰি। আমিও চাব লাগে যে স্বাধীনতাৰ পিছত ভাৰতে কিমান বিজ্ঞানী, অৰ্থনীতিবিদ বা সমাজবিজ্ঞানীক দিলে। নিশ্চিতভাৱে ইয়াৰ কাৰণ হ'ল প্ৰাৰম্ভিক পৰ্যায়ত নিজৰ ভাষাত শিক্ষাৰ অভাৱ।

পৰিৱৰ্তনৰ নতুন যুগ

ইয়াত আকৌ ভাষাৰ প্ৰেক্ষাপটত এটা পৰিৱৰ্তনৰ সময় আহি আছে। ফ্ৰান্স, চীন, ৰাছিয়া, জাপানে ভাষাৰ বিষয়ে নতুন ধৰণে চিন্তা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। এতিয়া তেওঁলোকে নিজৰ ভাষাত কথা ক'বলৈ পছন্দ কৰে। কিন্তু ভাৰতৰ পৰিস্থিতি বেলেগ। আমি এতিয়াও হীনমন্যতাৰ বলি হৈ আছোঁ। নিজৰ ভাষাৰ প্ৰতি সমাজৰ চিন্তাধাৰা বৰ ইতিবাচক নহয়। ইয়াৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰমাণটো হ'ল আমাৰ আত্মসন্মান হেৰুৱাব পিছতো আমি ল'ৰা-ছোৱালীক ইংৰাজী শিকাৰ বিচৰোঁ।

ইংৰাজী-হিন্দী সম্পৰ্কৰ কথাও আমি এই দৃষ্টিকোণৰ পৰা চিন্তা কৰিব লাগিব যে বিশ্বৰ বহু ডাঙৰ দেশে নিজৰ ভাষাক জীয়াই ৰাখি তাক সন্মান জনাই ডাঙৰ ডাঙৰ দেশবোৰৰ লগত মিলাই বিকাশৰ লাইনত আগবাঢ়ি আহিছে। আমি আমাৰ মানুহক বিশ্বাস কৰাব লাগিব যে আমাৰ ভাষাক সন্মান কৰাৰ সমান্তৰালভাৱে আমি আনৰ ভাষাকো সন্মান কৰা উচিত।

নিজৰ ভাষাৰ সন্মানত কেনিয়াৰ পৰা অহা বিশিষ্ট ইংৰাজী সাহিত্যিক আংগুগীয়ে ইংৰাজীত লিখা-মেলা ত্যাগ কৰি নিজৰ ভাষা কিকিউ গ্ৰহণ কৰে। পাবলো নেৰুদাই কামনা কৰিছিল যে তেওঁৰ নিজৰ ভাষাত অধ্যয়নৰ বাবে বিশ্ববিদ্যালয় মুকলি হওক, কিন্তু আন এটা ভাষাও একে শাৰীতে থাকক।

ইংৰাজীৰ বিকাশৰ ইতিহাস

আমি এইটোও মন কৰিবলগীয়া যে ইংৰাজী ভাষাও দীৰ্ঘসংগ্ৰামৰ অন্তত ইয়াত উপনীত হৈছে। পূৰ্বতে ইংলেণ্ড আৰু আমেৰিকাৰ কুলী, কৃষক আৰু শ্ৰমিকসকলৰ ভাষাও ইংৰাজী আছিল আৰু শ্বেক্সপীয়েৰও এই ভাষাৰ অন্তৰ্গত আছিল। অৰ্থাৎ সাৰ্বভৌমত্বৰ একমাত্ৰ ভাষা ইংৰাজী নহয়।

যদি আপুনি এই ভাষাৰ বিকাশৰ দিশটোলৈ চায়, তেন্তে আপুনি দেখিব যে আমাৰ ভাষাই যি যুদ্ধ কৰি আছে, সেই যুদ্ধতো ইংৰাজীয়েও যুঁজিছে। 16-17 শতিকালৈকে ইংৰাজী জ্ঞানৰ ভাষা নাছিল। ই নিজৰ উচিত স্থানৰ বাবেও যুঁজিছিল। পৰিস্থিতি এনেকুৱা আছিল যে কিছুমান অভিজাত বিদ্যালয়ৰ চৌহদত কোনোও ইংৰাজী ক'ব নোৱাৰিছিলে। ফ্ৰান্সিছ বেকনে ইংৰাজীত বন্ধুত্ব বা প্ৰেমৰ দৰে বিষয়ৰ ওপৰত লেখা লিখিছিল যদিও ন্যায়, দৰ্শন, গণিত, জ্ঞানৰ কথাবোৰ কেৱল লেটিন ভাষাতহে লিখা হৈছিল। ইংলেণ্ডৰ বিজ্ঞানীসকলে আগতে কেৱল লেটিন ভাষাতহে লিখিছিল। নিউটনৰ মাতৃভাষা আছিল ইংৰাজী, কিন্তু তেওঁৰ মূল গ্ৰন্থসমূহ লেটিন ভাষাত লিখিছিল। সেই সময়ত তেওঁ লেটিন ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ইংৰাজীত লিখা হৈছিল যেতিয়া নিম্ন শ্ৰেণীৰ পৰা বিজ্ঞানী আহিবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল আৰু ঊনবিংশ শতিকাৰ ভিতৰত ইংৰাজীয়ে ক্ষমতা দখল কৰিছিল। শিক্ষাত ইংৰাজী ভাষাৰ গুৰুত্ব বাঢ়ি গ'ল। আজি জ্ঞানৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ ভাষা ইংৰাজী।

ভাষা কেৱল শব্দ আৰু অৰ্থৰে গঠিত নহয়, শব্দও প্ৰতিচ্ছবিৰে গঠিত। যেনে- পদুম শব্দটো ল'লে আমাৰ সকলোৰে এটা ফুলি থকা পদুম ফুলৰ প্ৰতিচ্ছবি আছে। যিটো পদ্ম শব্দৰ পৰা পৃথক। অৰ্থাৎ যি ৰূপত আমি সকলোৱে পদুম দেখিছোঁ, সেই ৰূপ আমাৰ বাবে একেই পদুম। যেনে, যদি কোৱা হয় যে 'বেলকনিত থিয় হৈ থকা ছোৱালীজনী দুখী'। আমাৰ সকলোৰে ভিতৰত ই এক প্ৰকাৰৰ বেলকনি হৈ পৰে। আজিৰ পৃথিৱীত এই অৰ্থৰ প্ৰতিচ্ছবিবোৰৰ বাবে আৰু স্থান নাই।

- এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

নতুন শব্দ প্ৰস্তুত কৰাৰ প্ৰয়োজন

এফালে পৃথিৱীৰ সকলো ভাষা একত্ৰিত হৈ আহিছে আৰু আনফালে ভাষাবিদসকলেও চিন্তিত হৈ পৰিছে যে সীমা ভংগ হৈছে। বজাৰখনে ৰাছিয়ান, ইংৰাজী, জাৰ্মান আদি ভাষাত সকলোকে সমান কৰি তুলিছে। আচলতে ভাষাবোৰ ইটোৱে সিটোৰ সন্মুখীন হৈ গঢ় লৈ উঠে। হিন্দীয়েও ইংৰাজী আৰু অন্যান্য ভাষাৰ পৰা সকলো শব্দ লৈছে, কিন্তু প্ৰতিটো ভাষাৰ নিজস্ব চৰিত্ৰ আছে, নিজস্ব স্বভাৱ আছে। আপোনাৰ নিজৰ মেজাজ আছে। সেই ভাষাই আন ভাষাৰ সন্মুখীন হৈ নিজৰ ধৰণেৰে নতুন শব্দৰ সৃষ্টি কৰে। যেনেকৈ হিন্দীয়ে ‘অফিচাৰ’ৰ পৰা ‘অফিচাৰ’ বনাইছিল, ‘ৰিপ’ৰ্ট’ৰ পৰা ‘ৰিপ’ৰ্ট’ই ‘চিমেণ্ট’ৰ পৰা ‘চিমেণ্ট’ বনাইছিল, কিন্তু আজি ইংৰাজীৰ সন্মুখীন হোৱাৰ সময়ত হিন্দীত নতুন নতুন শব্দ ৰচনা কৰাৰ আত্মবিশ্বাস অহৰহ কমি গৈ আছে। ইংৰাজী শব্দৰ বেছিভাগেই উচ্চাৰণ হোৱাৰ দৰেই গ্ৰহণ কৰাৰ হেঁচা বাঢ়িছে। যেনে- হিন্দীত ‘কানাডা’ক ‘কানাডা’ বুলি কোৱা, ‘অলিম্পিক’ক ‘অলিম্পিক’ বুলি কোৱা বা চীনৰ বাবে ‘চীন’ লিখা, ‘ৰাছিয়া’ৰ বাবে ‘ৰাছিয়া’ৰ ট্ৰেণ্ড কম হৈ আহিছে। আমি সেই শব্দবোৰক মূল উচ্চাৰণৰ লগত ৰাখিবলৈ অভ্যস্ত হৈ পৰিছোঁ। এই ধাৰাটোৱে এটা ইংগিত দিয়ে যে যোৱা কিছু বছৰত হিন্দী আত্ম-অৱজ্ঞাৰ বলি হৈ পৰিছে। সমাজৰ শক্তিৰ লগত ইয়াৰ সম্পৰ্ক বেছি, ভাষাৰ শক্তিতকৈ কম। ডব্লু বাম মনোহৰ লোহিয়াই ভাষাটোৰ ওপৰত বহু কাম কৰিছিল। আগতে কৈছিল যে শব্দ সুধিলেই আহে। শব্দ বিচাৰিব লাগিব।

যোগাযোগৰ প্ৰচেষ্টা

লাডাখী ভাষাৰ মানকৰণৰ দিশত চেকমোলে চেষ্টা চলাইছে। ইয়াৰ বাবে তেওঁ এখন কাকত ৰেৱাই ওজুৰ আৰু এখন আলোচনী মেলাং লাডাখী লিপিবহে উলিয়াই আনে। একে সময়তে ইংৰাজী আৰু লাডাখী দুয়োটা ভাষাতে শিশু কাহিনীক চৰ্চালৈ অনাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম কৰিছে।

ইয়াৰ উপৰিও ই প্ৰাথমিক স্তৰৰ ইভিএছও। ফুট-বুক আৰু ভাষাৰ বিকাশৰ লগতো ইয়াৰ সম্পৰ্ক আছে। যদিও এই পাঠ্যপুথি সমূহ ইংৰাজী মাধ্যমৰ কিন্তু লাডাখী ভাষাৰ হাইলাইট আছে। শিক্ষকসকলৰ বাবেও তেওঁলোকৰ লাডাখী সংস্কৰণ উলিয়াই অনাৰ পৰিকল্পনা কৰিছে। এনেদৰে যেতিয়া ক্ৰমান্বয়ে স্থানীয় লাডাখী ভাষাত বস্তুবোৰ ছপা হ’ব, তেতিয়া লাডাখী ভাষাৰ পাঠ্যপুথি থকাটো সম্ভৱ হ’ব।

শব্দ বিচাৰি নতুন শব্দ বনাবলৈ হিন্দী বা আন ভাষাত যি দক্ষতা আছিল, সেই দক্ষতা আজিকালি ইংৰাজীৰ ওচৰত লাহে লাহে বলি হ'বলৈ ধৰিছে। এইটো এটা ডাঙৰ সংকট। ইংৰাজীয়েও হিন্দীৰ পৰা বহু শব্দ লৈ নিজৰ ধৰণেৰে মুদ্ৰাকৰণৰ চেষ্টা কৰিছে, অৰ্থাৎ হিন্দী আৰু ইংৰাজীৰ মাজত আন্দোলন বাঢ়িছে। হিন্দী বা যিকোনো ভাষাত প্ৰতিটো ভাষাৰ শব্দবোৰ শুদ্ধ বতাহৰ দৰে মুক্তভাৱে বৈ যাবলৈ দিব লাগে। কিন্তু আমি মন কৰিব লাগিব যে হিন্দীয়ে নিজৰ দুৱাৰ বন্ধ কৰিবলৈ নিৰন্তৰ চেষ্টা চলাই আহিছে। ইয়াৰ সাংস্কৃতিক বা ঐতিহাসিক কাৰণ থাকিব পাৰে। কিন্তু আমি এইটোও ভাবিব লাগিব যে যিবোৰ ভাষাই দুৱাৰ খোলা ৰাখিছিল, সেইবোৰ ভাষাহে ফুলি উঠিছে। শব্দ, চিন্তা, শব্দ আৰু বাক্য গঠনৰ স্তৰত ভাষাৰ মিশ্ৰণ অবিৰত হৈ আছে।

ভাষা আমাৰ সম্পৰ্কৰ দ্বাৰা সৃষ্টি কৰা হৈছে। দেশ-বিদেশত য'তেই মানুহক হত্যা কৰা হ'য় আৰু তাৰ লগত যদি আমাৰ কোনো সম্পৰ্ক নাথাকে, তেন্তে আমাৰ প্ৰকাশভংগী সংবেদনহীন হৈ পৰিব।

ভাষাৰ বিষয়টোও এক বৃহৎ সামাজিক যুদ্ধ সদৃশ বিষয়। এই যুঁজত ভাষা এটা অপৰিহাৰ্য দক্ষতা। কিন্তু এই বৃহত্তৰ যুদ্ধত আমি ভাষিক পৰিচয়ক চিনি পাই ইংৰাজীৰ সৈতে যোগাযোগ কৰাৰ সমান্তৰালভাৱে নতুন শব্দ সৃষ্টিৰ প্ৰয়াস কৰিব লাগিব। ইংৰাজী লেখকসকলে এই কাম কৰিছে।

আঞ্চলিক ভাষাসমূহৰ শব্দৰ যোগেদি এটা সম্ভাৱনা উলিয়াব পাৰি। হিন্দী জিলা ভাষাৰ পৰা যিমানেই কাটিছিল সিমানেই ঐক্যবদ্ধ হৈ পৰিছিল। যেনে, বঙৰ, ৰুচিৰ, সম্পৰ্কৰ, কৃষি আৰু বাণিজ্যৰ শব্দবোৰ জিলাৰ অভিজ্ঞতাৰ দৰে চহৰৰ অভিজ্ঞতাৰ নহয়। যেনে হিন্দীত নথকা ভোজপুৰীত এনে বহুতো শব্দ বান্ধি থোৱা আছে - দুখতা, বাথতা, পিদাতা, তভাকটা, কঙ্কতা, তঙ্কতা ইত্যাদি। সকলো শব্দৰে অৰ্থ প্ৰসংগ বেলেগ বেলেগ। আমি হিন্দীক ভাষিক সংস্কৃতি হিচাপে থিয় দিব লাগিব। শব্দৰ লগত মুখামুখি হৈ ইয়াৰ শক্তি ঘূৰাই দিব লাগিব। গতিকে ইংৰাজী শব্দতকৈ নতুন শব্দ বিচাৰি উলিওৱাৰ এটা উত্তম উপায় চিন্তা কৰিব লাগিব। এইদৰে ভাষাৰ মাজত শব্দৰ গতি আৰু সংলাপ মুকলি কৰিব লাগিব।

6

বিষয় আৰু প্ৰত্যাহ্বানসমূহ

- শিক্ষক প্ৰস্তুতি বুজাবুজিৰ মাধ্যমটোক কাৰ্যত পৰিণত কৰিবলৈ বহু দূৰ আগুৱাই যাব লাগিব।
- সামাজিক প্ৰস্তুতি স্বাধীনতাৰ 60 বছৰৰ পাছতো আমি
- প্ৰশাসনিক প্ৰস্তুতি

এই বিষয়ত সিদ্ধান্ত ল'ব পৰা নাই। কেৱল এই পথটো কোনো শিক্ষক, শিক্ষা প্ৰশাসন বা শিক্ষাবিদে কৰিব নোৱাৰে। এনে বহুতো বিষয় আৰু প্ৰত্যাহ্বান আমাৰ সন্মুখত আছে য'ত সম্প্ৰদায়, শিক্ষক আৰু প্ৰশাসনৰ ভূমিকা গুৰুত্বপূৰ্ণ হ'ব। এই কথা বুজি পোৱাটো অতি প্ৰয়োজনীয়।

শিক্ষক প্ৰস্তুতি

বহুদিনৰ মূৰত আমাৰ ভাষালৈ ঘূৰি অহাৰ এয়া মাথোঁ আৰম্ভণিহে। য'ত প্ৰথম আৰু প্ৰধান ভূমিকা হ'ল শিক্ষকৰ, যিয়ে পিতৃ-মাতৃৰ পিছত ল'ৰা-ছোৱালীৰ লগত বেছি সময় কটায়। সৰু ল'ৰা-ছোৱালীক স্কুলৰ লগত সংযোগ কৰা, শিক্ষাৰ সৈতে সংযোগ কৰাটো শিক্ষকৰ দায়িত্ব। বিদ্যালয়ৰ ভাষা আৰু ঘৰুৱা ভাষাৰ মাজত সেতু গঢ়ি তোলাৰ কামো শিক্ষকে কৰে। শিশুটিৰ ভাষাত শিক্ষা দিলেহে এই দূৰত্ব অতিক্ৰম কৰিব পৰা যাব। ইয়াৰ বাবে শিক্ষকসকলক প্ৰশিক্ষণ দিয়াটো অতি প্ৰয়োজনীয়। ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম কাঠামো-2005 ত জনজাতীয় অঞ্চলত নিযুক্তি পোৱা শিক্ষকসকলক স্থানীয় ভাষা শিকোৱাৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছে। তাত স্থানীয় ভাষাত পাঠদান কৰিবলৈ শিক্ষকজনক স্বায়ত্তশাসন দিব লাগিব। ইয়াৰ উপৰিও শ্ৰেণীকোঠাত বহুভাষিক শিশুসকলক চিনাক্ত কৰি সম্পদ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰাৰ স্বায়ত্তশাসনক বুজায়।

- আমাৰ দেশত বহুতো উপভাষা আৰু ভাষা আছে। শিশুৰ ভাষাত কিতাপ এতিয়াও আমাৰ হাতত নাই। সংবিধানত 22টা ভাষাৰ তালিকাভুক্ত কৰা হৈছে। সমস্যাটো হ'ল এই 22টা ভাষাৰ কিতাপ আমাৰ হাতত নাই। ই শিক্ষক আৰু চৰকাৰ উভয়ৰে দায়িত্ব। চৰকাৰে যদি নিজৰ বাধ্যবাধকতা পালন কৰাত ব্যৰ্থ হয়, তেন্তে শিশুটিক মাতৃভাষাত শিক্ষা প্ৰদান কৰাটো শিক্ষকৰ দায়িত্ব হৈ পৰে। NCF-2005 ত শিক্ষকৰ এই স্বায়ত্তশাসনৰ পৰামৰ্শ দিয়া হৈছে।
- শ্ৰেণীত শিশুসকলক পঢ়োৱাৰ সময়ত শিক্ষকে অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত পাঠ্য সামগ্ৰী প্ৰস্তুত কৰাৰ বাবে আগভাগ ল'ব লাগিব। শিশুৰ শ্ৰেণীৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি বিকশিত হোৱাৰ বাবে এই সামগ্ৰীটো এটা উন্নত পাঠ্যক্ৰমৰ সামগ্ৰী হ'ব লাগে পাৰে।
- শিক্ষাৰ্থী আৰু শিক্ষকসকল যি সামাজিক পৰিৱেশ / প্ৰেক্ষাপটৰ পৰা আহে তাৰ দ্বাৰা শিক্ষণত বহু পৰিমাণে প্ৰভাৱ পৰে। বিদ্যালয় আৰু শ্ৰেণীকোঠাৰ সামাজিক পৰিৱেশে শিক্ষণ প্ৰক্ৰিয়াত প্ৰভাৱ পেলায়, আনকি সমগ্ৰ শিক্ষা প্ৰক্ৰিয়াতো প্ৰভাৱ পেলায়। এই কথা মনত ৰাখি ছাত্ৰজনৰ মানসিক বৈশিষ্ট্যৰ ওপৰত নহয়, ছাত্ৰজনৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক প্ৰেক্ষাপটত অধিক গুৰুত্ব দিয়াৰ প্ৰয়োজন আছে — ইয়াত বুজাবুজিৰ ভাষাৰ ভূমিকাক স্বীকৃতি দিয়া হৈছে।
- শিক্ষকজনৰ ভাষাটোৰ বিষয়ে ব্যাপক জ্ঞান থাকিব লাগে।
- প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত শিশুৰ ভাষা(সমূহ) যিদৰে আছে তেনেদৰেই গ্ৰহণ কৰিব লাগে, সংশোধন নকৰাকৈ। চতুৰ্থ শ্ৰেণীৰ পিছত যদি চহকী আৰু আকৰ্ষণীয় সুযোগ দিয়া হয় তেন্তে শিশুৱে নিজেই ভাষাৰ মানক ৰূপটো গ্ৰহণ কৰে, কিন্তু এই প্ৰক্ৰিয়াৰ সময়ত শিশুৱে ঘৰুৱা ভাষাৰ প্ৰতি সঠিক সন্মান বজাই ৰাখিব লাগে। ভুলবোৰ যেতিয়া শিক্ষণৰ অংশ বুলি স্বীকাৰ কৰা হয়, শিশুৱে সক্ষম

মাতৃভাষাৰ শিক্ষাই শ্ৰেণীকোঠাৰ শিক্ষণ সমৃদ্ধ কৰাত সহায় কৰিব, শিক্ষাৰ্থীসকলৰ অধিক অংশগ্ৰহণৰ সূচনা কৰিব আৰু উন্নত ফলাফলৰ সূচনা কৰিব। ইয়াৰ বাবে পৰ্যাপ্ত সুবিধা প্ৰদান কৰিব লাগে। মাতৃভাষাৰ শিক্ষাৰ প্ৰতি এক ইতিবাচক দৃষ্টিভঙ্গী নিশ্চিত কৰিব লাগে যাতে শিক্ষাৰ্থীয়ে সহজে বুজিব পৰা মাধ্যমটো গ্ৰহণ কৰিবলৈ কুৰ্ণাবোধ নকৰে।

হ'লে সেইবোৰ শুধৰাই দিব পাৰে। ভুল আৰু অভাৱৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়াৰ পৰিৱৰ্তে শিশুসকলক সময়ৰ এক বহল, আকৰ্ষণীয় আৰু প্ৰত্যাহ্বানমূলক পৰিবেশ দিব লাগে।

- শিক্ষণ কেনেকৈ হয়, সেইটো শিক্ষকসকলৰ মাজত বুজিব লাগে যাতে তেওঁলোকে ইয়াৰ বাবে অনুকূল পৰিৱেশৰ সৃষ্টি কৰে।
- বঞ্চিত শিশু আৰু বিভিন্ন অক্ষমতা থকা শিশুকে ধৰি সকলো শিশুৰ শিক্ষণৰ প্ৰয়োজনীয়তা বুজি পোৱা।
- দ্বিতীয় ভাষাটো পঢ়োৱাৰ পদ্ধতিৰ প্ৰতিও শিক্ষকে বিশেষ গুৰুত্ব দিব লাগিব।
- পাঠদানৰ বাবে এক কঠিন প্ৰস্তুতি থাকিব লাগে যিটো ব্যৱহাৰিকৰ লগতে তাত্ত্বিক হ'ব লাগিব।
- বহুভাষিকতাক সম্পদ হিচাপে কেনেকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি তাৰ প্ৰশিক্ষণ থাকিব লাগে।
- একে সময়তে এইটোও জনা উচিত যে বহুভাষিকতাৰ সীমাবদ্ধতা কি কি?
- শিক্ষকে শিশুৰ অভিভাৱকৰ সৈতে অহৰহ যোগাযোগ কৰিব লাগে।
- এনে বিষয়সমূহ (বুজাবুজিৰ ভাষা, বহুভাষিকতা, ভাষাসমূহত সংলাপ আৰু ভাষাৰ অৱস্থা) প্ৰাক-সেৱা আৰু সেৱাৰ সময়ত প্ৰশিক্ষণৰ কামত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগে।
- বিদ্যালয়সমূহত কেৱল লিখা-মেলাত নহয়, শিশুৰ কথা কোৱা-শুনাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগে।

সামাজিক প্ৰস্তুতি

- আজি প্ৰতিটো সম্প্ৰদায়ে নিজৰ সন্তানক ইংৰাজী মাধ্যমত শিক্ষা দিব বিচাৰে। তেওঁলোকক বুজাব লাগিব যে ইংৰাজী মাধ্যমত শিক্ষিত তেওঁলোকৰ সন্তান মাতৃভাষাত শিক্ষিত শিশুতকৈ কম সৃষ্টিশীল হ'ব। তেওঁ স্কুলীয়া শিক্ষাক নিজৰ জীৱনৰ সৈতে সংযোগ কৰিব নোৱাৰিব আৰু সমাজৰ বাস্তৱতাৰ লগত খাপ খাব নোৱাৰিব। ইংৰাজী মাধ্যমৰ শিক্ষা ব্যৱস্থা তেওঁলোকৰ বাবে ৰোট লানিং হৈ পৰে। ই সমাজৰ প্ৰতিনিধি জনসাধাৰণৰ গোপ্ত পঞ্চায়তৰ দৰে দায়িত্ব হ'ব লাগে। তেওঁলোকে বুজিব লাগিব যে শিশুটিৰ মাতৃভাষাৰ শিক্ষাই তেওঁক সৃষ্টিশীল কৰাৰ লগতে আত্মবিশ্বাসী, পূৰ্ণ আৰু সক্ষম কৰি

তোলে। আজি আমাৰ সন্মুখত থকা ডাঙৰ প্ৰত্যাহ্বানটো হ'ল সমাজৰ (অভিভাৱকসকলৰ) এই বুজাবুজি কেনেকৈ গঢ়ি তুলিব পাৰি।

- মাধ্যম ভাষাত শিক্ষাৰ সন্দৰ্ভত মূলতঃ সমাজৰ সন্মুখত দুটা সমস্যা আছে - এটা জীৱিকাৰ সমস্যা আৰু আনটো হৈছে সামাজিক প্ৰতিপত্তি। এই দুয়োটা সমস্যাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ এক বিশাল সামাজিক প্ৰস্তুতিৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনুভৱ কৰা হৈছে, য'ত সংবাদ মাধ্যমে ডাঙৰ ভূমিকা পালন কৰিব পাৰে। সমাজত বিভিন্ন সম্প্ৰদায় আৰু পদবী আৱেগবোৰৰ সৈতে সংযোগ কৰি আমি নিশ্চিত কৰিব লাগিব যে ইংৰাজী একমাত্ৰ অধ্যয়নৰ মাধ্যম নহয়।

- ইয়াৰ বাবে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰৰ মাতৃভাষাৰ যোগেদি পঢ়া-শুনা কৰি সেই স্থানত উপনীত হোৱা আৰু সফলতা লাভ কৰা গুৰুত্বপূৰ্ণ ব্যক্তি সকলৰ সাক্ষাৎকাৰ আৰু অভিজ্ঞতাসমূহ মাধ্যমৰ জৰিয়তে (প্ৰিণ্ট ইলেকট্ৰনিক, বাটৰ নাট ইত্যাদি) তেওঁলোকৰ মাজলৈ প্ৰেৰণ কৰা উচিত।
- নিজৰ ভাষাত পঢ়াৰ ক্ষমতা লাভ কৰা যুৱক-যুৱতীসকলৰ সৈতে হোৱা পাৰস্পৰিক ক্ৰিয়া-কলাপ আৰু অভিজ্ঞতাসমূহ সংবাদ মাধ্যমৰ জৰিয়তে অভিভাৱকসকলৰ মাজলৈ প্ৰেৰণ কৰা উচিত যাতে এই বিভ্ৰান্তি (সফলতাৰ চাবিকাঠি ইংৰাজী) নাইকীয়া কৰিব পৰা যায়।
- এনে কিছুমান বিদ্যালয়ৰ উদাহৰণ উল্লেখ কৰা যাওক, যিবোৰে মাতৃভাষাত শিক্ষা প্ৰদান কৰি ভাল মূল্যবোধৰ ব্যক্তি উৎপন্ন কৰিছে - যেনে নেতাৰহাট,

নিজৰ ভাষাত পঢ়া...

জিতেন্দ্ৰ কুমাৰ ছোৱনীয়ে টপাৰ শাখাত (2007 চনত 3য় স্থান) প্ৰথম প্ৰচেষ্টাতে নিজেই হিন্দী মাধ্যমত ৰাজস্থান ৰাজ্যিক সেৱা পৰীক্ষাত সফল হৈ এক অতি গৌৰৱময় সাফল্য অৰ্জন কৰিছে।

প্ৰশ্ন- হিন্দী মাধ্যমৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলাই এই পৰীক্ষাত সফলতা অৰ্জন কৰাৰ বিষয়ে আপোনাৰ মতামত কি?

সোণী - মাধ্যম-য়ে মোৰ দৃষ্টিত কোনো পাৰ্থক্য নকৰে। যি মাধ্যমত আমি আমাৰ বুজাবুজি ফলপ্ৰসূভাৱে প্ৰকাশ কৰিব পাৰো, সেই মাধ্যমেই আমাৰ বাবে উপযোগী আৰু উপযুক্ত। শেহতীয়া ফলাফলে হিন্দীৰ প্ৰতি থকা পক্ষপাতিত্ব ভংগ কৰা যেন লাগে।”

- প্ৰতিযোগিতা দাপোনযজ্ঞানুৰাৰীষ

2010, পৃষ্ঠা 46-48

চৰ্দাৰ পেটেল বিদ্যালয়। চৰকাৰী বিদ্যালয়সমূহক এইবোৰত বিশেষভাৱে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা উচিত।

নিয়োগ প্ৰত্যাহ্বান - 1

আজি বুজাৰৰ ভাষা ইংৰাজী। কেৱল ভাষিক জ্ঞানৰ ভিত্তিত ইংৰাজী জনা প্ৰাৰ্থীয়ে সোনকালে কৰ্মসংস্থাপন লাভ কৰে। আনহাতে মাতৃভাষা জনা দক্ষ প্ৰাৰ্থী নিয়োগৰ দৌৰত পিছ পৰি থাকে। কিন্তু কিয়? আজি ইংৰাজী হৈছে বাহ্যিক এম এন চি আদিৰ মাজত বুজাবুজিৰ মাধ্যম। চৰকাৰে নিয়োগৰ বাবে বুজাবুজিৰ মাধ্যমৰ দিশে চিন্তা কৰিব লাগিব আৰু কিছু নীতি সলনি কৰিব লাগিব। যদিও আজি সমগ্ৰ বিশ্বতে মন্দাৱস্থা হৈছে, তথাপিও ইয়াৰ ফলত বাইজৰ মাজত বুজা হৈছে যে কেৱল ইংৰাজী অধ্যয়ন কৰিলেই কৰ্মসংস্থাপন লাভ কৰিব নোৱাৰি। থলুৱা ভাষাত কৰ্মসংস্থাপনৰ সুযোগ দেখিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। চৰকাৰৰ সন্মুখত প্ৰত্যাহ্বান হৈছে ইয়াক বিশ্বাসলৈ ৰূপান্তৰ কৰা।

- এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

এই সামাজিক প্ৰস্তুতিত শিক্ষকৰ ভূমিকাও গুৰুত্বপূৰ্ণ। শিক্ষকসকলে নিজৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অভিভাৱকৰ সৈতে এনে সভাৰ আয়োজন কৰিব লাগে য'ত কেছ ষ্টাডি আদিৰ জৰিয়তে মাতৃভাষাৰ গুৰুত্ব বুজাব পৰা যায়।

- নিয়োগ সম্পৰ্কীয় সমস্যাটোৰ সৈতে মোকাবিলা কৰিবলৈ, উদ্যোগত নিজৰ ভাষাৰ গুৰুত্বৰ কথা মনত ৰাখি, বিভিন্ন চাকৰি বা খণ্ডত (যেনে ডাক্তৰ, আই ই এছ ইত্যাদি) মাতৃভাষা শিক্ষাৰ ব্যৱহাৰ - ঠাইতে (গাঁৱত আৰু... চহৰৰ বিদ্যালয়সমূহ)। ইয়াত কিছুমান এন জি অ'-ৰ সহায় ল'ব পাৰি।
- বিদ্যালয়ৰ শিক্ষক-শিক্ষয়িত্ৰী সকলে দায়িত্ব পালন কৰিব নোৱাৰা হৈ পৰিছে, শিশুৱে মাতৃভাষাত শিক্ষা লাভ কৰা নাই, শিক্ষাৰ বাবে মৌলিক সা-সুবিধা পোৱা নাই। এনে অৱস্থাত বিদ্যালয় প্ৰশাসন অৰ্থাৎ বিদ্যালয়ৰ অধ্যক্ষৰ দায়িত্ব হৈ পৰে যাতে শিক্ষকসকলে শিশুসকলক মাতৃভাষাত পঢ়ুৱাবলৈ উৎসাহিত হয়, ইয়াৰ বাবে তেওঁলোকেও তাত থকা সমাজৰ সহায় ল'ব পাৰে। শিশুসকলৰ জ্ঞান-নিৰ্মাণৰ বাবে প্ৰধান শিক্ষকে শিশু, শিক্ষক আৰু সমাজৰ মাজত সেতু হিচাপে কাম কৰিব লাগে। ইয়াৰ বাবে আপোনাৰ প্ৰশাসনিক নীতিসমূহ নমনীয় কৰা উচিত।

প্ৰশাসনিক প্ৰস্তুতি

- গাঁৱে গাঁৱে আৰু শিশুৰ পৰা শিশুলৈ শিক্ষা সঁচা অৰ্থত সুলভ কৰি তুলিবলৈ আমি ৰাজ্যিক পৰ্যায়ত বহু প্ৰস্তুতি গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। শিক্ষা ৰাজ্য আৰু কেন্দ্ৰৰ উমৈহতীয়া দায়িত্ব। মাতৃভাষাত শিক্ষা প্ৰদানৰ বাবে ৰাজ্যই প্ৰতিটো স্তৰতে অৰ্থাৎ সম্প্ৰদায়, প্ৰশাসন, বিদ্যালয় প্ৰশাসন, শিক্ষক আদিত সম্পূৰ্ণ প্ৰস্তুতি চলাব লাগিব।
- এই প্ৰস্তুতিত কেন্দ্ৰই অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিব। ৰাজ্যসমূহৰ সৈতে সমন্বয় ৰক্ষা কৰাটো কেন্দ্ৰৰ দায়িত্ব। ইয়াৰ বাবে শিক্ষক, সমাজ, অভিভাৱক আদিৰ সৈতে আলোচনা চক্ৰ, পৰিচৰ্চা, সংলাপ, সন্মিলন কৰিব লাগিব। ইয়াৰ পিছত কেন্দ্ৰই ৰাজ্যসমূহৰ সহযোগত শিক্ষক আৰু প্ৰশিক্ষক গঢ়ি তুলিব লাগিব যাতে এই প্ৰস্তুতি কাৰ্যকৰী কৰিব পাৰে, যাতে শিশুটিয়ে নিজৰ ভাষাত কথা কোৱা, লিখা, পঢ়া আৰু যোগাযোগ কৰাৰ সুযোগ পায়।
- বৰ্তমান শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইন গৃহীত হৈছে। ইয়াৰ অধীনত কিছু ক্ষমতা বিদ্যালয় কমিটিসমূহক দিব লাগিব। বিদ্যালয় পৰিচালনা সমিতিৰ জৰিয়তেও সম্প্ৰদায়ৰ অংশগ্ৰহণ নিশ্চিত কৰিব লাগে। ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠ্যক্ৰম কাঠামো-2005তো কোৱা হৈছে যে এনে কৰিলে বিদ্যালয় প্ৰশাসন অধিক নমনীয় হ'ব পাৰিব। স্থানীয়ভাৱে পাঠ্যক্ৰম প্ৰস্তুত কৰাত তেওঁলোকে ভূমিকা ল'ব পাৰে। এইটোও বিবেচনা কৰা উচিত। এইটো এটা ভাল উপায় হ'ব পাৰে।
- শিক্ষাৰ অধিকাৰ আইন কাৰ্যকৰী হ'লে লাখ লাখ শিক্ষকক পুনৰ সংস্থাপনৰ প্ৰয়োজনীয়তাও থাকিব। ইমান বৃহৎ সংখ্যক শিক্ষকৰ আগমনৰ লগে লগে বৃহৎ সংখ্যক শিক্ষকৰ বাবেও প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠান খুলিব লাগিব। এই বিষয়ে

উচ্চ শিক্ষা : এক প্ৰত্যাহান

যেতিয়া এজন শিশুৱে মাতৃভাষাত শিক্ষা লাভ কৰি উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে বিশ্ববিদ্যালয়ত উপস্থিত হয়, তেতিয়া প্ৰশ্ন উত্থাপন হয় যে বিশ্ববিদ্যালয়খনত মাতৃভাষাত শিক্ষা প্ৰদানৰ সুবিধা আছে নেকি? ইয়াৰ বাবে কোনো সুবিধা নাথাকিলে শিশুটিয়ে নিজৰ মাতৃভাষাত পৰীক্ষা দিয়াৰ অধিকাৰ আছেনে? যদি আছে, তেন্তে ইয়াৰ কপিৰ মূল্য ইংৰাজী মাধ্যমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সমতুল্য নেকি? সেইটো নেকি পি.এইচ. ডি.ৰ ডিচাৰ্টেচন মাতৃভাষাত লিখিব পাৰিবনে? উচ্চ শিক্ষাত বুজাবুজিৰ মাধ্যমৰ সমস্যাটোৱেই আমাৰ বাবে, বিশ্ববিদ্যালয়সমূহৰ বাবে আৰু দেশৰ বাবেও আটাইতকৈ ডাঙৰ প্ৰত্যাহান।

বিবেচনা কৰিব লাগিব।

- ল'ৰা-ছোৱালীৰ ভাষাত কিতাপৰ উপলব্ধতাৰ ওপৰত এক কাৰ্য যোজনা তৈয়াৰ কৰিব লাগিব।
- এই ক্ষেত্ৰত ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু শিক্ষকসকলৰ ওপৰত এক বৃহৎ দায়িত্ব আছে। শিশুৰ বাবে তেওঁলোকৰ ভাষাত পাঠ্যপুথি তৈয়াৰ কৰিবলৈ বহু সময় লাগিব পাৰে। এই দীঘলীয়া সময়ছোৱাত ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু শিক্ষকসকলে এই সন্দৰ্ভত এক আলোচনা প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগিব। এই সন্দৰ্ভত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ কোনো আপত্তি নাই। মূলতঃ ই এক ৰাজনৈতিক আৰু প্ৰশাসনিক সিদ্ধান্ত।
- আমাৰ ইয়াত বহুতো ভাষা আছে। সেয়েহে শিশুটিৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা পাঠ্যক্ৰমৰ সামগ্ৰীত আমি সেই ভাষাসমূহৰ লোককথা, লোকগীত আৰু লোককলা আদি অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব লাগিব। প্ৰতিটো ভাষাৰ শ্ৰেষ্ঠ লেখক আমাৰ দেশত উপস্থিত আছে। তেওঁলোকৰ সহায়ত পাঠ্যক্ৰমৰ সামগ্ৰীও প্ৰস্তুত কৰিব পাৰি। বুজাবুজিৰ ভাষাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি বৰ্তমানৰ শিক্ষক-প্ৰশিক্ষণ কাৰ্যসূচীৰ পাঠ্যক্ৰম সলনি কৰিব লাগিব।
- ভাষিক গৱেষণাত আমাৰ নিজৰ ভাষা আৰু হিন্দীত উন্নত গৱেষণা কৰাৰ প্ৰয়োজন হ'ব।
- মৌলিকভাৱে হিন্দী আৰু অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষাত বিজ্ঞান, সমাজবিজ্ঞান আৰু কলা আদি বিষয়ক গ্ৰন্থ লিখাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগে। ইয়াৰ বাবে বিশ্ববিদ্যালয়সমূহৰ সৈতেও যোগাযোগ কৰিব লাগে।
- ইংৰাজীৰ পৰা হিন্দী আৰু অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষালৈ ৰেফাৰেন্স বুকয পাঠ্যপুথিৰ অনুবাদ, দ্বিভাষিক আৰু বহুভাষিক অভিধানো প্ৰস্তুত কৰিব পাৰি।
- প্ৰথমৰ পৰা পঞ্চম শ্ৰেণীত শিশুসকলৰ ভাষাত ক্ৰমে কিছুমান বিষয় পঢ়োৱাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগে। ইয়াৰ বাবে কিছুমান ব্যক্তিগত বিদ্যালয়ৰ সৈতেও আলোচনা স্থাপন কৰি তেওঁলোকৰ বুজাবুজিৰ এক শক্তিশালী ভিত্তি প্ৰদান কৰিব লাগে।
- বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সহযোগত ভাষা, সমাজ বিজ্ঞান, বিজ্ঞান আদি পাঠদানৰ সৈতে জড়িত পাঠ্যক্ৰম চলোৱাৰ বিষয়টো বিবেচনা কৰা উচিত। এই পাঠ্যক্ৰমত বিষয়বোৰ নিজ ভাষাত বুজি পোৱাৰ ওপৰত বিশেষ গুৰুত্ব দিব লাগে।

চাকৰি প্ৰত্যাহ্বান-চ

দিল্লীৰ উত্তৰ-পশ্চিম জিলাৰ এছিয়াৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ শাক-পাচলিৰ বজাৰ আজাদপুৰৰ ঠিক সিপাৰে এখন বিশাল পুনৰ্বাসনমূলক বসতিস্থল — জাহাংগীৰপুৰী। সম্ৰাট জাহাংগীৰৰ ৰাজত্বকালৰ ব্যক্তিত্ব ইয়াত বাস কৰা প্ৰায় প্ৰতিজন বাসিন্দাৰ আচৰণত প্ৰতিফলিত হয়। বসতিটোৰ এটা মূৰত শুকান হোৱাৰ উপক্ৰমত থকা ভালছোৱা হৃদটো আছে, আনহাতে আনফালে এটা নহয় বহুতো হৃদ আছে য'ত এই বসতিৰ মানুহে শ্বাসৰুদ্ধ হৈ পৰে। এই টাউনশ্বিপত এটা ঔদ্যোগিক প্ৰশিক্ষণ প্ৰতিষ্ঠানও (আই. টি. আই.) আছে, যিয়ে পাম্বিং, স্পিনিং, ডাইং, ফিটাৰ, প্ৰিন্টিং আদি বহুতো বৃত্তিমূলক দক্ষতাৰ প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰে। এই বসতিৰ প্ৰাপ্ত অৱস্থিত 'অযোধ্যা টেক্সটাইল' আৰু আই টি আইৰ মাজত এটা অদ্ভুত সম্পৰ্ক আছে। কাপোৰ তৈয়াৰ কৰা আৰু তাৰ ওপৰত ছপা কৰাৰ কাম এই মিলটোত কৰা হৈছিল। এই কামৰ প্ৰশিক্ষণৰ সৈতে জড়িত কামবোৰ কৰা হৈছিল। এই কামৰ বাবে প্ৰশিক্ষণমুখী পাঠ্যক্ৰম আছিল আই. টি. আই.। আশ্চৰ্যজনক কথাটো হ'ল ইয়াৰ পৰা প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত যুৱক-যুৱতীসকলক এই মিলটোত কাম নিদিয়ে আৰু অপ্ৰশিক্ষিত লোকসকলক বথা হৈছিল। সকলোৰে মনত একেটা ধাৰণাই ভাঁহি আহিছিল যে হয়তো প্ৰশিক্ষিত শ্ৰমিক সকলে অধিক দৰমহা দিব লাগিব, গতিকে তেওঁলোকক নিযুক্তি দিয়া নহয়, কিন্তু যেতিয়া মিলৰ শ্ৰমিকসকলে আই টি আইৰ অধ্যাপক আৰু প্ৰশিক্ষাৰ্থীসকলৰ সৈতে কথা-বতৰা পাতিলে, সেই কথা স্পষ্ট হৈ পৰিল। প্ৰতিষ্ঠানটোত হয় ইংৰাজী বা মানক হিন্দীত এই সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াটো ব্যাখ্যা কৰা হৈছে। মিলটোৰ পুৰণি শ্ৰমিকসকলে থলুৱা পৰিভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছিল যিবোৰ প্ৰতিষ্ঠানটোৰ পৰা প্ৰশিক্ষণ লোৱা যুৱক-যুৱতীসকলে বুজিব পৰা নাছিল। অৱশেষত শ্ৰমিকসকলৰ থলুৱা কাৰিকৰী শব্দভাণ্ডাৰ পাঠ্যক্ৰমত সংযোজন কৰা হ'ল। এই প্ৰচেষ্টাবোৰ কেৱল এটা পাঠ্যক্ৰমত নহয়, অধিক পাঠ্যক্ৰমত কৰা হৈছিল আৰু স্থানীয় মিলবোৰত মানুহে কাম বিচাৰি পোৱাটো কঠিন নাছিল।

- এজন অংশগ্ৰহণকাৰী

অনুবন্ধন

ৰাজ্যৰ বিভিন্ন স্তৰত ভাষাৰ মাধ্যম

ক্রমিক	ৰাজ্য	প্ৰাথমিক	মাধ্যমিক	উচ্চতৰ মাধ্যমিক
1	অন্ধ্ৰ প্ৰদেশ	তেলেগু, উৰ্দু, উড়িয়া, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, কন্নৰ, তামিল	তেলেগু, উৰ্দু, উড়িয়া, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, কন্নৰ, তামিল	তেলেগু, উৰ্দু, উড়িয়া, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, কন্নৰ, তামিল
2	অৰুনাচল প্ৰদেশ	ইংৰাজী, হিন্দী	ইংৰাজী	ইংৰাজী
3	অসম	অসমীয়া, বাংলা, বড়ো, ইংৰাজী	অসমীয়া, বাংলা, বড়ো, ইংৰাজী, হিন্দী, অন্য	অসমীয়া, বাংলা, বড়ো, ইংৰাজী, হিন্দী, অন্য
4	বিহাৰ	হিন্দী, উৰ্দু, সংস্কৃত, ইংৰাজী	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু, সংস্কৃত, অন্য	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু, সংস্কৃত, অন্য
5	ছত্তীসগড়	হিন্দী, অন্য	হিন্দী, অন্য	ইংৰাজী, অন্য
6	গুজৰাট	গুজৰাটী	ইংৰাজী, গুজৰাটী, হিন্দী	ইংৰাজী, গুজৰাটী, হিন্দী
7	গোৱা	ইংৰাজী, কোঙ্কণী, মাৰাঠী, উৰ্দু, কন্নৰ	ইংৰাজী, মাৰাঠী	ইংৰাজী, মাৰাঠী
8	হিমাচল প্ৰদেশ	ইংৰাজী, হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী
9	হাৰিয়ানা	ইংৰাজী, হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত	ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত
10	জম্মু আৰু কাশ্মীৰ	ডোগৰী, ইংৰাজী, হিন্দী, কাশ্মীৰী, উৰ্দু	ডোগৰী, ইংৰাজী, হিন্দী, কাশ্মীৰী, উৰ্দু	ডোগৰী, ইংৰাজী, হিন্দী, কাশ্মীৰী, উৰ্দু

11	ঝাৰখণ্ড	ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত	বাংলা, ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত	বাংলা, ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত
12	কৰ্ণাটক	কন্নৰ, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, তামিল, তেলেগু, উৰ্দু, মলায়ালাম সংস্কৃত, আৰবী	কন্নৰ, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, তামিল, তেলেগু, উৰ্দু, মলায়ালাম সংস্কৃত, আৰবী	কন্নৰ, ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী, তামিল, তেলেগু, উৰ্দু, মলায়ালাম সংস্কৃত, আৰবী
13	কেৰেলা	ইংৰাজী, তামিল, মালায়ালাম কন্নৰ	ইংৰাজী, তামিল, মালায়ালাম কন্নৰ	ইংৰাজী, তামিল, মালায়ালাম কন্নৰ
14	মধ্য প্ৰদেশ	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু, মাৰাঠী	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু, মাৰাঠী	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু, মাৰাঠী
15	মহাৰাষ্ট্ৰ	মাৰাঠী, হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী	ইংৰাজী, হিন্দী, মাৰাঠী
16	মণিপুৰ	ইংৰাজী, হিন্দী, মণিপুৰী	ইংৰাজী, হিন্দী, মণিপুৰী	ইংৰাজী, হিন্দী, মণিপুৰী
17	মেঘালয়	ইংৰাজী, গাৰো, খাচী	ইংৰাজী	ইংৰাজী
18	মিজোৰাম	মিজো, ইংৰাজী	মিজো, ইংৰাজী	মিজো, ইংৰাজী
19	নাগালেণ্ড	অংগামী, আৰো, ইংৰাজী, হিন্দী, কৌন্যক, লেখা, সেমা	অংগামী, আৰো, ইংৰাজী, হিন্দী, কৌন্যক, সেমা	অংগামী, ইংৰাজী হিন্দী,
20	ওড়িশা	ইংৰাজী, ওড়িয়া	ইংৰাজী, হিন্দী, ওড়িয়া	ইংৰাজী, হিন্দী, ওড়িয়া, সংস্কৃত

21	পাঞ্জাব	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী
22	ৰাজস্থান	হিন্দী	হিন্দী	হিন্দী
23	সিন্ধিম	ইংৰাজী	ইংৰাজী	ইংৰাজী
24	ত্ৰিপুৰা	বাংলা, কোকবোৰোক, ইংৰাজী	বাংলা, ইংৰাজী	বাংলা, ইংৰাজী
25	তামিলনাডু	ইংৰাজী, তামিল	তামিল, তেলেগু, মালায়ালাম, উৰ্দু, কন্নড়	তামিল, তেলেগু, মালায়ালাম, উৰ্দু, কন্নড়
26	উত্তৰাখণ্ড	হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু
27	উত্তৰ প্ৰদেশ	হিন্দী	ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত	ইংৰাজী, হিন্দী, সংস্কৃত
28	পশ্চিম বংগ	বাংলা	বাংলা, হিন্দী, ইংৰাজী, উৰ্দু, উড়িয়া, তামিল, তেলেগু, গুজৰাটী, তিব্বতন, নেপালী	বাংলা, হিন্দী, ইংৰাজী, উৰ্দু, উড়িয়া, তামিল, তেলেগু, গুজৰাটী, তিব্বতন, নেপালী
29	আণ্ডামান আৰু নিকোবৰ	বাংলা, হিন্দী, ইংৰাজী, তামিল, তেলেগু	বাংলা, হিন্দী, ইংৰাজী, তামিল, তেলেগু	বাংলা, হিন্দী, ইংৰাজী, তামিল, তেলেগু
30	চণ্ডীগড়	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী	ইংৰাজী, হিন্দী, পাঞ্জাবী

31	দাদৰ আৰু নগৰ হাৱেলী	ইংৰাজী, গুজৰাটী, হিন্দী, মাৰাঠী	ইংৰাজী, গুজৰাটী, হিন্দী, মাৰাঠী	ইংৰাজী, গুজৰাটী, হিন্দী, মাৰাঠী
32	দমন আৰু দ্বীপ	গুজৰাটী, ইংৰাজী	গুজৰাটী, ইংৰাজী	গুজৰাটী, ইংৰাজী
33	দিল্লী	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু	ইংৰাজী, হিন্দী, উৰ্দু
34	লক্ষদ্বীপ	মালায়ালাম	ইংৰাজী, মালায়ালাম	ইংৰাজী, মালায়ালাম
35	পুদুচেরী	ইংৰাজী, তামিল	ইংৰাজী, তামিল	ইংৰাজী, তামিল

তথ্য সংগ্ৰহ - ইণ্ডীমেটেশন আফ থ্ৰী লেঙ্গুৱেজ ফৰ্মুলা ইন ইণ্ডিয়ান
স্কুল - এ ষ্টাডী, ভাষা বিভাগ, এন. চি. ই. আৰ. টি, নতুন দিল্লী,
2009, পৃ. 80-83

ই আনন্দৰ কথা যে বৰ্তমান সময়ত বহুতো আদিবাসী অঞ্চলৰ
ভাষাসমূহ মাধ্যমৰ ভাষা হিচাপে প্ৰয়োগ হ'বলৈ ধৰিছে আৰু ভাষাৰ
প্ৰাথমিক স্তৰত পাঠ্যক্ৰম তৈয়াৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰা হৈছে। ভৱিষ্যতত
আৰু অধিক সংখ্যাত ভাৰতীয় ভাষাক যাতে (আদিবাসী অঞ্চলৰ
ভাষাৰ লগতে) শিক্ষাৰ মাধ্যম ভাষা হিচাবে প্ৰয়োগ কৰা হয়, সেয়াই
এই পুথিখনৰ মূল উদ্দেশ্য।

টোকা

- শিক্ষা আয়োগৰ ৰিপোর্ট, 1964-66, শিক্ষা মন্ত্ৰালয়, বজ্ৰুছহ
- ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 1968, শিক্ষা মন্ত্ৰালয়।
- ত্ৰিগ্নায়নৰ 1992 (ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 1986), শিক্ষা বিভাগ, শিক্ষা মন্ত্ৰালয়।
- ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠচৰ্চাৰ ৰূপৰেখা স্কুল শিক্ষা 2000 এন. চি. ই. আৰ. টি.
- ৰাষ্ট্ৰীয় পাঠচৰ্চাৰ ৰূপৰেখা 2005, এন. চি. ই. আৰ. টি.
- ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষা, আধাৰ পত্ৰ 1.3, 2006 এন. চি. ই. আৰ. টি.
- পটনায়ক, ডি. পি. 1986, ষ্টাডি অফ লেঙ্গুৱেজ, ৰিপোর্ট, নতুন দিল্লী এন. চি. ই. আৰ. টি.
- ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষা, আধাৰ পত্ৰ 1.3, 2006 এন. চি. ই. আৰ. টি.
- গান্ধী, এম. কে. হিন্দ স্বৰাজ. ভাৰতীয় মত, 1909
- শিশুৰ বিনামূলীয়া আৰু অনিবাৰ্য শিক্ষাৰ অধিকাৰ অধিনিয়ম, 2009, কানুন আৰু ন্যায় মন্ত্ৰালয় (বিধান বিভাগ), ভাৰত চৰকাৰ।
- চমস্কী, এন. 1959. ৰিভিউ অফ স্কিন্স বৰ্বৰ বিহেভিয়াৰ 35.1:26-58
- ব্যোগাতস্কি, এল. এচ. 1978. মাইণ্ড ইন চোচাইইটি : দা ডেভলপমেণ্ট অফ হায়াৰ চাইকোলজিকেল প্ৰোচেচ. কেমব্ৰিজ, মাস : হাৰ্বাৰ্ড ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেচ।
- কোপৰ, কে. (2009) . লেঙ্গুৱেজ: আৰাৰ মিডিয়াম অফ অণ্ডাৰষ্টেণ্ডিং. জৰ্নল অফ ইণ্ডিয়ান এজুকেশ্বন, ভল্যুগাম XXXV , নম্বৰ 1. নতুন দিল্লী : এন. চি. ই. আৰ. টি. (ISSN: 0972-5628)
- কোপৰ, কে. ইয়েলটি এণ্ড চোচিয়েল জাষ্টিচ ইন মাল্টিলেঙ্গুৱেল ক্লাছৰুম, বেবোলিনিয়া, টেম ৰ, 2021, পৃ. 24
- ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষা, আধাৰ পত্ৰ 1.3, 2006 এন. চি. ই. আৰ. টি.
- হিল্টা, জন. শিক্ষাৰ বাহিৰেও, নিউ: ভেলেণ্টাইন বুক, 1974
- ইংৰাজী শিক্ষা, আধাৰ পত্ৰ 1.4.2006, এন. চি. ই. আৰ. টি.
- প্ৰভু. এন. এচ. 1987 চেকেণ্ড লেঙ্গুৱেজ পেডাগজি. অস্কফোৰ্ড: নিউয়ৰ্ক: অস্কফোৰ্ড ইউনিভাৰ্চিটি প্ৰেচ।

- ডোৰেৰা, এচ. 2005. ইলেক্ট্ৰিচিটিজিম এন মেথোডোলজি. এম এচ., এন এফ জি. ইংলিছ।
- ফেলিক্স, পল. 1998. লৰ্নিং টু ৰিড ইংলিছ : দা মিস্কড কোড বে এন বিবিয়ন বেৰি এণ্ড অৰ্থৰ এমচি নেল (চম্পা) পলিচি এণ্ড প্ৰেক্টিচ এন লেঙ্গোৱেজ এজুকেচন. হংকং: ডিপাৰ্টমেণ্ট অফ কৰিকুলাম ষ্টাডিজ, ইউনিভাৰ্চিটি অফ হংকং . পৃষ্ঠা. 175-193
- ৱেষ্ট, মাইকেল. 1941. লৰ্নিং টু ৰিড অ ফোৰেইন লেঙ্গোৱেজ লোগমেন: যুকে. শ্চলৰ্নিং টু ৰিড অ ফোৰেইন লেঙ্গোৱেজ, এণ্ড অদৰ এচেচ অন লেঙ্গোৱেজ টিছৰ. (নিউ এড.) . লণ্ডন, নিউয়ৰ্ক, লোগমেন, গ্ৰীন (1955).
- মৈথ-মেজিক, কিতাপ ৮, দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ বাবে গণিতৰ পাঠ্যপুথি, এন. চি. ই. আৰ. টি. 2007
- লুকিং এৰাউণ্ড, এৰায়মেট, ষ্টাডিজ, তৃতীয় শ্ৰেণীৰ বাবে পাঠ্যপুথি, এন. চি. ই. আৰ. টি. 2006
- বিতান, ভাগ-৪, একাদশ শ্ৰেণীৰ বাবে হিন্দীত চাপ্ৰিমেট্ৰি ৰিডাৰ, এন. চি. ই. আৰ. টি. 2006
- হৰিজন, 9-7, 38, পৃষ্ঠা সংখ্যা 177, মহাত্মা গান্ধীৰ ধাৰাবাহিক কাৰ্য্য (খণ্ড V) 'দা ৱাইচ অফ টুথ' (অনলাইন সম্পূৰ্ণ কিতাপ) ভাগ- II খণ্ড XI : বেচিক এজুকেচন এণ্ড ষ্টুডেন বেচিক এজুকেচন
- (<https://www.mk gandhi.org/voiceoftruth/basic education.htm>) ৰিড অ
- এই কিতাপখনৰ প্ৰথম ভাগত ৰাষ্ট্ৰীয় শিক্ষা নীতি 2020, অধ্যায় 4.11, 4.12, 4.14, 4.18, 22.6, 22.20
- ভাৰতীয় ভাষাৰ শিক্ষা, ৰাষ্ট্ৰীয় ফোকচ সমূহৰ আধাৰ পত্ৰ।

সকলো প্ৰশিক্ষণ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ আঞ্চলিক ভাষা (মাতৃভাষা)ৰ জৰিয়তে
দিব লাগে।

— নতুন জ্ঞান, মহাত্মা গান্ধী

শিক্ষাত মাতৃভাষা সন্তানৰ বাবে মাতৃৰ গাখীৰৰ দৰে। মাতৃভাষাক
শিক্ষাৰ মাধ্যম হিচাপে গঢ়ি তোলা নহ'লে শিক্ষাৰ সাৰ্বজনীনকৰণ
সম্ভৱ নহয়।

— ববীন্দ্ৰনাথ ঠাকুৰ

অধিক বিৱৰণৰ বাবে অনুগ্ৰহ কৰি www.ncert.nic.in চাওক বা সোঁফালৰ পৃষ্ঠা
কপি কৰক প্ৰদত্ত ঠিকনাৰ প্ৰতিটোতে ট্ৰেড মেনেজাৰৰ সৈতে যোগাযোগ কৰক।

32139

विद्यया ऽ मृतमश्नुते

एन सी ई आर टी
NCERT

बाह्तीय शैक्षिक अनुसन्धान आरु प्रशिक्षण परिषद
NATIONAL COUNCIL OF EDUCATIONAL RESEARCH AND TRAINING

ISBN 978-93-5292-871-2